

ੴ ਸੇਵਕ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ
ਐਚ. ਟੀ. ਮੋਹਨਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ
ਐਚ. ਟੀ. ਮੋਹਨਸਿੰਘ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ હુશરત મેરમદ

વિષય યૌ:૩૩

હઝરત મોહમ્મદ સલ્લંનુ હુક જીવન વૃતાંત.

લખનાર તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર.

મોઅમિન લલ્લુભાઈ જગનભાઈ
(એડીટર “અલ-હિલાલ”)

તથા

મીઠ નિઝામુદ્દીન અમિરુદ્દીન ફુરૈશી
(પ્રોપાઈટર “અલ-હિલાલ”)

સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ પ્રમાણે કર્તાએ
સર્વે હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

આવૃત્તિ ૧ લી પ્રત ૫૦૦૦ ઇ. સ. ૧૯૦૪

કીંમત ૦—૧૨—૦

‘ઈસ્લામશરી-ત્રીન્દીગ પ્રેસ’ પાંચગઢી-અમદાવાદ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અ. સ. નં. ૧૦૮૮
ગુજરાતી ગ્રંથોસંગ્રહ-સંગ્રહ

૧૦૮૮

પ્રસ્તાવના.

વાંચકો ! સર્વે સરજનહાર પાક પરવરદિ-
ગાર અને તેના રમુલ મોહમ્મદે મુસ્તફા સં-
ની તારીફ બાદ આપની શેવામાં વિનંતી કર-
વાની કે સુર્ય, ચંદ્ર, આકાશ, પૃથ્વી, સમુદ્ર
ઈત્યાદી આખી સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થવાના કારણરૂપ
અને આખા આલમ માટે રહમત રૂપ સર્વે
નખીયોના સરદાર હજરતે મોહમ્મદે મુસ્તફાસં-
નું જીવનવૃત્તાંત ગુજરાતીમાં હોવાની ઘણી
આવશ્યકતા હતી કારણ કે ગુજરાતમાં તે
સાચા નખીને માનનારાઓનો મોહટો ભાગ ઉરદુ
ધારમી અરખીથી તદ્દન અણગમણ છે. તેા તે
ખોટ-આવશ્યકતા પુરી પાડવા માટે અમે તે
હજરતના જીવનવૃત્તાંતમાં આ લઘુ ગ્રંથ લખી
આપની શેવામાં રજૂ કર્યું છે, લખતી વખતે
જે ખીનાઓ ~~પ્રાચીન~~ જરૂરી અને અવશ્ય હ-
તી તે તેમાં અમે પુનઃ લક્ષ આપ્યું

છે, અને તે હજરતના મુખ્યારક જન્મથી કે
 વશત સુધીની સર્વે જીનાઓ ઘણીજ દુઃકમાં
 લખેલી છે જે આપ વાંચશો એટલે જણાશે.
 આ લઘુ ગ્રંથ ઉપરથી આપ એમ શંકામાં
 પડતા નહીં કે તે મહાન પયગમ્બર સં ની
 કારકીર્દીયો અને જીવન ચરિત્રા આટલાં જલ્દશે?
 નહીં નહી, તેઓની કારકીર્દીયો અને જીવનચરી-
 ત્રો એક મહાન મોહટા વિશાળ સમુદ્ર સમાન
 છે જે વડે હાલ ફારસી, અરબી, ગ્રીક, લેટીન,
 ઇંગ્રેજી, જરમન, ઉરદુ, પીરતુ, હીંદી, મરાઠી
 ઇત્યાદી સર્વે ભાષાઓમાં મોહટા મોહટા ગ્રંથ
 બરપુર પડ્યા છે, આ અમે લખેલો લઘુ
 ગ્રંથ તો તેમના જીવન ચરિત્રાના સમુદ્રમાંથી
 લીધેલાં બે ચાર ટીંપાં સમાનજ છે અહા! તે
 અમર મહાન પયગમ્બરની કારકીર્દીઓ એટલી
 જલ્દી કેમ ન હોય ? અને અલ્લાહ સુધી અનેક
 ભાષાઓમાં કેમ ન લખાય ? પરંતુ તેઓએ
 પરવરદિગારની સૃષ્ટી ઉપર એવાંજ એહસાનો

ઉપકારો કંઈ છે, પશુ જેવાઓને માનવી
 ખનાવ્યા છે, સત્યની ખાતર અનહદ સંકટો
 વેઠ્યા છે મુર્ખો પુખ્તનું અને યોગ્ય નાસ્તિક
 વાદનો નાશ કરી અદ્વૈતાત્મની તવહ્મીદ
 (એક્યતા) નો એવો વિશાળ વાવટો-
 STANDARD ઉભા કર્યો છે જેના શીતળ
 છાંયા તળે કરોડો મુસલમાનો સુખશાંતી બર્ધુ
 જીવન ગાળે છે અને પરલોકમાં ગાળશે. તેઓએ
 ભક્તિ ન્યાય, દયા-માયા, ભાવ, પ્રીતિ, શુરવિરતા
 પ્રમાણિકતા, દ્રઢતા, કૃતગતા, ઉદારતા અને
 સંતોષ ઇત્યાદી સર્વે મહુશુભોના એવા સુંદર
 સળકો (પાદ) આપ્યાં છે કે તે હઝરતના દુશ્મનો
 પણ તેમાં જરાએ ખોડ ખામી કાઢી ન શકવાથી
 એક જીભે વખાણુ કરે જાય છે, પરવરદિગાર તરફથી
 મોકલવામાં આવેલા આ મહાન રિફોર્મર
 આખી દુન્યાને ~~મેત~~ જેતામાં વિજળીના વેગે
 અમલકારી રીતે એવો ઉદ્ધાર કરી દીધો છે કે

તેવો ઉદ્ધાર તેઓ અગાઉના કોઈ પણ રીફાર
 મરે એટલે પયગમ્મરે પોતાની અધિકારમાં
 પડેલી પ્રજાનો કીધો હોય એમ સિદ્ધ થતું
 નથી. જેમ જેમ તમે આ લઘુગ્રંથને આગળ
 ને આગળ વાંચતા જશો તેમ તેમ તમે, એક
 યતીમ બાળકે જેત જેતામાં થુંતું થું કરી
 નાંખ્યું ?! એ જાણી અચબામાં પડી જશો,
 અને છેવટે એજ નિરાકરણે આપણો કે તેણે
 કીધેલા આટલા બધા ફેરફારમાં જરૂર અલ્લા-
 હની સહાય હતી અને જરૂર તેઓ ખુદના સા-
 ચા નખી હતા અને છે. અમે આ લઘુ ગ્રંથ-
 માં યુરોપના મોહટા મોહટા વિદ્વાનો જેવા
 કે સર થોમસ હાર્લાઇલ, એડવર્ડ ગીબન,
 ગોડફ્રે હેગીન્સ, સરજોન ડેવનપોર્ટ ઇલા-
 હી વિદ્વાનોના હઝરતની પ્રસંશા. અને તેઓ
 સાચા નખી હતા એ વિશિષ્ટ મત પુસ્તકના
 છેલ્લા ભાગમાં ટાંક્યા છે અને ફેટલાક મત

(૭)

પુસ્તકમાં મોકે મોકે લખી દીધા છે. ભવિષ્યમાં
જે ઝમાનો પુરસદ આપશે અને અદલાહત-
આલાની તૌફીક શામીલે હાલ હશે તો, “મહા-
ન પયમખ્બરના જીવનચરિત્રનું” મોહકું ગુજરા-
તી પુસ્તક છપાવવાનો વિચાર છે. અદલાહ
અમારી આ આશા પરિપુર્ણ કરો (કહેા-આ-
મિન) જે સાહેબો અમારી તરફથી પ્રગટ થતા
“અલ-હિલાલ” નામના માસીકના ગ્રાહક છે
તેઓને આ પુસ્તક બેટ આપવામાં આવે છે,
વાંચકો ! આવા કામ માટેના અમારા ઉત્સાહ-
ને વધારવો આપ શ્રીમંત સાહેબના હાથમાં
છે. જ્યાં લગી અમને સારા જેવું ઉત્તેજન ન
મળે ત્યાં લગી અમે કદી આગળ ડગલુંએ
બરો શકીએ નહીં, અમને આશા છે કે “જે
અમને સાચું ઉત્તેજન મળશે તો અમે આપ-
ણી મુસલમાન પ્રજા માટે દીનદારી (ધાર્મિક)
અને દુન્યાદારી (સ્તિસારિક)માં કામ આવે એવાં
અનેક પુસ્તકો છપાવે જઈશું. ખસ હવે અમે

(૮)

એટલી વિનંતી કરી અમારી પ્રસ્તાવનાને પુરી
કરીએ છીએ કે અગર આ પુસ્તકમાં કોઇ પણ
જગ્યાએ ખોડ ખામી કે ભુલ્લચુક જોવામાં
આવે તો ક્ષમાદ્રષ્ટીથી માફ કરી સુધારી વાંચી
સદા આભારી કરશો. વસ્સલામ.

લી૦

આપના આભારી

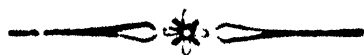
મોઅમિન લલ્લુભાઇ છગનભાઇ અમદાવાદી

તથા

મી. નિઝામુદ્દીન અમીરુદ્દીન કુંરેશી અમદાવાદી

ઝરતે રસુલે ખુદા મોહમ્મદે
 મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો અલયહે
 વઆલેહી વસલ્લમનુ
 દુકં જવન વૃતાંત.

જિસમિલ્લા હિર રહમાનિર રહીમ.

હૃં રસુલે ખુદા સં નો મુખારક જન્મ.

જે સમયમાં મહાન પવિત્ર પયગંબર ઝરતે
 સુમે ખુદા મોહમ્મદે મુસ્તફા સં નો જન્મ
 પો તે સમયમાં અરબસ્થાનમાં વસતા સર્વે મોદી
 તરફ ૧ કુશર મુર્તિપુજન અગ્નીપુજન, સીતારા
 પરસ્તી (તારાઓની પુજા) દુષ્ટતા કુરતા દુરાચાર
 ધલ્લદી દુર્ગુણના આચરણમાં હુમેલાં હતાં. અરબ

૧. એક કરતાં વધુ ખુદા માનવા.

સ્થાનના લોકો જોડે હજરતે ઇબ્રાહીમની વંશમાં
હતા અને તેઓનાજ પંથે ચાલવાની હામી
બરતા હતા, તોપણ તેઓ હજરતે ઇબ્રાહીમના
ધર્મ અને પંથથી કરોડો કોસ દૂર પડેલાં હતાં,
તે લોકો મુર્તિયોને મારનાર છવાડનાર તારનાર
અને પ્રાર્થનાઓ સાંભળી આશાઓ પુરી પાડનાર
પરવરદિગારની જોડીદાર માનતા હતા. તેણીયોને
ભોગ આપતા માનતાઓ ચઢાવતા પોતાના વડીલો,
જીન્તાતો, અપવિત્ર આત્માઓ સુર્ય અને ચંદ્ર
ઇત્યાદી સૃષ્ટીમાંની બીજી અનેક અગ્નયજ્ઞાતની
નિત્ય પુજા કરતા, પોતાના ઘરોમાં અને કોઇ
વૃક્ષની સોડમાં મુર્તિ બનાવી રાખી તેની આરાધના
કરતા અને તેની આસપાસ ફેરા ફરતા. તેઓ
મુર્તિપુજામાં એટલાં વધી ગયાં હતાં કે કચ્છના
જેવાં પવિત્ર સ્થાનમાં તેઓએ પ્રકાર પ્રકારની
ધાતુઓની મોહરી મોહરી ૩૬૦ મુર્તિઓ બનાવી
ગોઠવી હતી, હજરતે ઇબ્રાહીમ, હજરતે ઇસમાઇલ,
હજરતે ઇસા અને જનાબે અન્બિયા અં ની

(૧૧)

મુર્તિયો પણ તે પવિત્ર સ્થાનમાં મુકી હતી. ચોતરફના ગામોમાંથી અને મોહટા મોહટા શેહરોમાંથી દહાંધ લોકો આ જડ મુર્તિયોની પુજા કરવા માટે ત્યાં એકઠાં થતા હતા. આ લોકોમાં એવા નેચરી, ફીલોસોફર ધણા હતા જેઓ મરણ શરણ થવા પછી સજીવન થઈ પરવરદિગાર સન્દેખ ઉભા રહી પોતાની કંચુકીના હીસાબ આપવાનો, પાપ પુન્યનો બદલો પામવાનો, સ્વર્ગ અને નર્કનો ચોખ્ખો ઇનકાર કરતા હતા. તેઓને સર્વે સર્વ વ્યાપક મહાન કિરવારનું કાંઈ જાન કે જ્ઞાન ન હતું.

તેઓમાંના કેટલાંક લોકો જુદા પ્રેત, ચુડેલ, મહુરત, શુકન, અપશુકન, જેતિય શાસ્ત્ર અને ગ્રહ ઇલાહીને માનતા હતા, તેઓમાંના કેટલાંક ફિરીસ્તાઓને ખુદાની પુત્રાઓ ગાની તેઓનું પુજન કરતા, જીન્નાતો પાસે જંગલોમાં આશ્રય મંગતા, યતીમ મુસલિમા વીતાના બાળકોનો માલ હથાપત કરતા તેઓ ઉપર જરાયો દયા ન આતા,

તેઓમાં સ્ત્રીયોની તો મોહટી ખરાબી હતી.

નિકાહ કે તલાક (છુટકો) વીગેરેના કાંઈ નિયમો નહતા, દરેક માણસ જેટલો ચાહે તેટલી સ્ત્રીયો પરણતો અને જ્યારે ચાહતો ત્યારે એકદમ છુટકો આપી દેતો, પિતાના મૃત્યુ પછી મોહટો પુત્ર પોતાની સાવટી માતાને પોતાની સ્ત્રી તરીકે કબજામાં લઈ લેતો.

વ્યભીચાર તેની હેઠલી સીમાએ પહોંચ્યો હતો. મોહટા મોહટા નામીયા અને સદ્વ્યવસ્થ તરીકે ઓળખાતા માણસો પોતાની દીકરીયો પાસે વેશ્યાનો ધંધો કરાવરાવી તેણીયોની કમાણી ઉપર પોતાનું ગુજરાન નભાવતા; સંખ્યા બંધ સ્ત્રીયો વેશ્યા અને ગુણીકનો ધંધો કરતીયો હતી, તેણીયો પોતાની પીઞ્જણ માટે પોતાના ઘરનો પાસે ઝંડીયો રાખતીયો હતી. જે સ્ત્રીયોને સંતાન પ્રાપ્ત થતી નહોતે તેણીયો પોતાના પતિ શીવાય બીજા સાથે કીડો રખી સંતાન પ્રાપ્ત કરતીયો હતી; દેવધાંક ગરીબ અને રંક સ્થિતિમાં

હોવાથી પોતાની પુત્રીયોને જીવતીને જીવતી ભોંયમાં
 ઘટી દેતા. ન્હાના બાળકોને વધ કરીને મુર્તીયોને
 ભોગ આપતા, વ્યાજ ખાવાની દારૂ પીવાની અને
 અરમપરસ કતલ ચલાવવાની તેઓએ કોઈ હદ
 બાકી રાખી ન હતી, બીચારાં મજલુમોને ન્યાય
 કે ઇન્સાફ મળતો ન હતો, હુરામ શું અને
 હુલાલ શું તેનું જ્ઞાન કે જ્ઞાન તેઓને ન હતું,
 ગનવરોને હત્તાક કરવાના કોઈ પણ નિયમ
 વિના જેમ આવ્યું તેમ વધ કરી નાંખી તેનું
 લોહી પોતાની મુર્તીયો ઉપર છાંટતા હતા.
 મુસલમાનોમાં જેવી રીતે દરરોજ નમાઝ પડવાના
 પાંચ વખત ઠરાવેલા છે તેવી રીતે તેઓએ
 દરરોજ દારૂ પીવાના પાંચ વખત ઠરાવ્યા હતા.

ખ્રીસ્તીઓ પણ એવીજ અજ્ઞાનતામાં રસેલાં
 હતા. ખરા દયાળુ એકજ ખુદાને ન માનતા
 બાપ બેટા અને પવિત્ર આત્મા એવા ત્રણ ખુદાને
 માનતા હતા. અને કેટલાંક “ પવિત્ર આત્મા ”
 ની જગ્યાએ બનાબે મરયમને તેમાં ભેળવતા

(૧૪)

જ્યેને પવિત્ર બીબીને પંચરઘિગારની જોડ માનતા,
તેઓમાં પણ વ્યભિચાર અને દારની કોઈ હદ
બાકી રહી નહતી; તેઓમાંના કેટલાંક રાહિબ
જેટલે સન્યાસી લોકો એના કૃત્ય કરતા કે
તોળ્યા ! તૈય્યા !

અરબ પ્રજામાં આચાર વિચારના કાનુનો
સમુળગા નહોતા, તેઓ ઉપર કોઈનું રાજ્ય ન
હતું. શેહરનો બંદોબસ્ત રાખવા અને સુખશાંતી
જાળવવા માટે તેઓમાં પોલીસ અથવા જસ્ટીસ
ઓફ ધી પીસ કોઈ ન હતું, જુદા જુદા કબીલા
નો જુદો જુદો સરદાર એજ તેઓનો રાજગણાતો;
વાતવાતમાં તલવારો ખેંચાતી હતી લોહીની
નદીયો વહેતી હતી, દુકમાં કહેતાં
અરબસ્થાનની ભુમીના કોઈ બાગ ઉપર શાંતી
સલાહ દેખાતી ન હતી.

આવીરીતે જ્યારે અરબ અને આખી પ્રથ્વી ઉપર
વસ્તી સર્વ પ્રજાઓમાં શિરક કુદર મુર્તિપુજા અબ્બી
પુજા અને દુરાચારનો અધિકાર પસરી રહ્યો

(૧૫)

હનો ત્યારે તે અજ્ઞાન તિમિર ટાળવા ઉપદેશનો
 મુર્ય પ્રગટ થયો, એટલે દ્વિત દુન્યાના સરદાર,
 પાપીયોને તારનાર થઇ ગયેલાં પયગમ્બરો ઉપર
 ગર્વ ધરાવનાર હજરતે મોહમ્મદ સં નો
 ઇસ્રાઈલમાં જન્મ થયો. તેઓ હજરતે હખ્ખ-
 રાહીમના મોહટા પુત્ર હજરતે ઇસમાઇલની વંશના
 શરીફમાં શરીફ અને કુળવંત કુરૈશી ખાનદાન
 માંથી હતા. તેઓની જન્મ ભુમી પવિત્ર મક્કા છે.

આ મહાન પયગમ્બર જન્મ પામ્યા આગમચ્ચ
 જેટલાં પયગમ્બરો થઇ ગયાં તેટલાં મુવે આ
 પયગમ્બર મોહમ્મદ સં અધિકારમાં પડેલી
 સુદીને પ્રકાશમાં લાવવા માટે આવવાની બિવિબ્બ
 વાણી બાખી ગયા હતા હજરતે હખ્ખરાહીમે
 પરવરદિગારના દરગાહમાં પ્રાર્થના કીધી હતી કે
 “હે! મહાન પરવરદિગાર! મક્કાની ભુમીમાં એક
 અઝીમુશ્શાન પયગમ્બર જાહેર કર કે જે તહારી
 વાણીને વાંચે અને આખી આલમની પ્રજાઓને
 પવિત્ર બંજાવે અને તેઓને કિતાબ અને હિકમત

(૧૬)

શીખવે. હઝરતે મુસાએ મુશખવરી આપી હતી કે મહારીબાદ મહારા જેવી શરીયતવાળો એક નખી પૈદા થશે જે એમના અને મહત્વતામાં સર્વે નખીયો કરતાં વધારે હશે, જેઓ તેની વાતને માનશે નહીં તેઓ નીસ્ત અને નામુદ થઈ જશે. હઝરતે દાઉદ આઁ તેઓના જ્વહર ચવાના ગીતો ગાયાં છે અને તેઓને આખી દુન્યાના પહેલવાન અગરદસ્ત મહા શુરવીર બળવંત અને સર્વ કરતાં વધારે રૂપવંત અને પુર જલાલ બાખ્યા છે. હઝરતે મુલયમાને આપને “ પુર્ણ વખાણુ કરવા લાયક ” કહ્યાં છે, હઝરત યસુવાએ આપને ‘વખણાએલ’ એટલે મેહુમ્મદ અને પસંદ કરવામાં આવેલ એટલે મુસ્તશના ઇલકાબોથી યાદ કર્યા છે. હઝરતે ઇસાએ “ફરકંદીત” આખા આલમને શાંતી અને દિલાસો આપનાર, સંપુર્ણ વખાણુ કરવાનાં આવેલ અહુમદ નામથી ખુશ ખબરી આપી છે, તે હઝરતની માતુશ્રીએ તે હઝરતની જન્મ

(૧૭)

થવા પહેલાં સ્વપ્નામાં એક દિનિશ્ચિતને એમ કહેતા સાંભળ્યો હતો કે “આ આશીશાન અને માનવંતા બાળકનું નામ “મોહુમ્મદ” રાખવું અને તેથીજ તે હજરતે ફરમાવ્યું છે કે હું હજરતે હમરાહીમ અં ની પ્રાર્થના હજરતે ઇસા અંની ખુશખબરી અને મ્હારી માતૃબાનું સ્વપ્ન હતું.

જ્યારે તેઓ જન્મ પામ્યા ત્યારે એક મોહટો અને બચાંકર ધરતીકંપ થયો, ધરાનના એલનશાહ “કિસરા”ના મહેલના ચૌદ કળસ ખરી પડ્યા, અગ્ની પુનકાગ્ની અગ્ની હોત્રીમાં બળતી હજાર વરસની અગ્ની ઓત્રવાદ ગઈ “કાશાન”ની પાસે આવેલો “સાવા” નામનો સમુદ્ર કે જેની પરિતશ (પુળ) કરવામાં આવતી હતી તે સુકાઈને ખારોપાદ થઈ ગયો, સૃષ્ટી ઉપરની સર્વે મુર્તિયો ઉંધે મોહટું બોંય પડી ગઈ; પ્રથમ શયતાન સાતે આકાશમાં જઈ શકતો હતો, પણ જ્યારે હજરતે ઇસાઅનું

જન્મ પામ્યા ત્યારે તથા આકાશ ઉપર જવાથી
બંધ થયો અને માત્ર એવા આકાશ સુધી જઈ
શકવા લાગ્યો પણ જ્યારે હજરતે મોદમ્મદ
અ. જન્મ પામ્યા ત્યારે સાતે આકાશોમાં તેનું
જવું બંધ થયું, તેના ઉપર બડકાના તીર (સી-
તારા) પડવા લાગ્યા. આવા સંખ્યાબંધ સીતારા
પડતાં જોઈ યુસુફ નામનો ચહુદી કુરૈશીયોની
સભામાં જઈ પુછવા લાગ્યો કે હે ! કુરૈશીયો
આજ રાતે તમારામાં કોઈ છોકરો જનમ્યો છે ?
તેઓએ કહ્યું કે ના; ચહુદીએ કહ્યું તમે જુલો
છો કારણ કે તવરેતમાં લખ્યું છે કે આજ
રાતરે એકલા પયગમ્બર જન્મ પામશે અને
લખ્યું છે કે જ્યારે જન્મ પામશે ત્યારે સપતાનેનો
સીતારાઓનો માર પડશે અને તેઓમાંનો એકે
આકાશ ઉપર જઈ શકશે નહીં આ વાત સાં-
ભળી સર્વે કુરૈશીયો ત્યાંથી વિખેરાઈ ગયાં અને
એક બીજાને ત્યાં પુછવા લાગ્યાં. પુછતાં પુછતાં
જણાયું કે હજરતે અબદુલ્લાહ ખિત્ર અબદુલ
મુતલિબને ત્યાં એક બાળક જનમ્યું છે,

(૧૯)

અને દહરત જનમ્યા તેવારે એક એવો
પ્રકાશ થયો કે શામ (સીરીયા) ના પ્રદેશના
સર્વે કીલ્લાઓ સ્પષ્ટ જણાવા લાગ્યાં. જન
જન્નાત અને અપવિત્ર આત્માઓને આકાશ
ઉપરથી કાઢી મુકવામાં આવ્યાં. વળી જ્યારે
દહરત જન્મ પામ્યા ત્યારે તરતજ ઘુંટણીએ
પડ્યા અને આકાશ તરફ હાથ ઉઠા કરી
મોહટા સાદે નીચલા વાક્યો બોલ્યા “અલ્લાહ
મહાન છે, અલ્લાહ એકજ છે, અને હું તેનો
પયગમ્બર છું”. પછી તેઓની પીઠ ઉપર ન
જુવતની મોહર કરવામાં આવી અને તેઓને
બેહોશ-સ્વર્ગના સુદૃઢ લુગડામાં લપેટી દીધાં.

આ સર્વે જાણતો કુદરત તરફથી તેઓ
ખરા નખી હોવાની નીશ નીચોહતીખરેખર આપના
આ સૃષ્ટીમાં પધારવાથી કુદર શીરક મુર્તી પુનઃ
ઈત્યાદી ગુમરાદીયો નાશ પામી, અને આખી
સૃષ્ટી ઉપર ઈસ્લામનું રાજ્ય પ્રસરી ગયું.

(૨૦)

તે હઝરતની બાળા-વસ્થા

હજુ આપ પોતાની માતૃશ્રીના પવિત્ર
હૃદયમાંથી બહાર પધાર્યા નહતા એટલામાં
તેઓના પિતાશ્રી મર્ણુ પામ્યા. તેઓના જન્મ
પછી છ વરસે તેઓના માતૃશ્રી પણ આ સં-
સારનો ત્યાગ કરી ગયા. તેઓ ઉપર આવી
કુમળી અને બાળા વસ્થામાં મતીમીનો પર્વત
દૃઢી પડ્યો, માત પિતાના મરણ પછી તેઓને
તેઓના દાદા જનાબે અબ્બુલ મુત્તલિબ
ઉછેરવા લાગ્યા. લખે છે કે જ્યારે હઝરત રસુલે
ખુદા સ. ની માતૃશ્રી આ ક્ષાની દુન્યાનો ત્યાગ
કરી આખેરત તરફ કુચ કરી ગયા ત્યારે
તેઓના દાદા અબ્બુલ મુત્તલિબે હઝરતને હલી
મા નામની દાયાને હવાલે કર્યા, તે હલીમા
હઝરતને પોતાના કુટુંબમાં લઈ ગયા, જ્યારે
દુધ પીવરાવવાની મુદત પસાર થઈ ત્યારે હઝ

સ્નાને તેડી તેઓના ઘઘ અખદુલ મુત્તલિયને
 સોંપવા ચાહ્યાં, અને મક્કાની નજદીક હઝરતને
 એક જગ્યાએ મુકી દઇ પોતે તહારત કરવા
 માટે ગયાં, અને જ્યારે તેઓ ત્યાંથી પાછાં
 આવ્યાં ત્યારે ત્યાં હઝરત મળ્યા નહીં અને
 રેને પુછતાં હતાં તે તેઓનો પત્નો આપતો
 નહીં, જેથી હતીમા ફરીયાદ કરતાં હતાં કે
 અમે અખદુલ મુત્તલિય મેં મોહમ્મદ સં ની
 પરવરીશ કીધી પણ મેં તેને મક્કાના દરવાજા
 ઉપર ગુમ કર્યો; અને તેઓએ પોતાના મનમાં
 નિશ્ચય કર્યો કે અગર મોહમ્મદ સં નહીં જડે
 તો આ પહાડ ઉપરથી નીચે પડી પ્રાણ આપી
 શી પણ આવી શરમીદગી ક'યુલ કરીશ નહીં,
 પછી તે મક્કામાં ગયાં અને "વા મોહમ્મદાદ"
 ની ફરીયાદ કરવા લાગ્યાં એટલામાં તેઓને
 એક ખુદો લાકડી ઉપર ટેકો દઇ ઉભેલો મળ્યો
 તેણે પુછ્યું કે શા માટે ફરીયાદ કરે છે ?

હસીમાએ પોતાનો કાસો બ્યાન કર્યો. તે
 તે બુઢાએ કહ્યું કે “હુમલ”ની ખાસે ચાલ કે
 તે સધળાં બુતો (મુર્તિયો) કરતાં વધારે બુઢુર્મ
 છે. જેની પાસે હું ત્હારી સ્વિકારીશ કરીશ એટલે
 તે મોહમ્મદ સં નો પત્નો આપશે; તેથી તે
 બાંને બધુ “હુમલ” ની પાસે ગયાં અને તે
 બુઢાએ “હુમલ” ના હાથ અને માથાને ચુંબન
 કરી કહ્યું કે આનો ફરજંદ મોહમ્મદસં ગુમ થઈ
 ગયો છે, તો બતાવ તે ક્યાં છે? “મોહમ્મદ”
 સં નું નામ સાંભળતાંજ તે હુમલ
 અને ત્યાં જેટલાં બુત હતાં તે સધળાં ઉંધા
 મોઢે ઝમીવ ઉપર પડી ગયાં અને હાતિફે અવાજ
 બાપ્પો કે અગ્ને મુર્ખ બુઢા દુર થા કે મોહમ્મદ
 સં ના હાથથી આ બુતોની હલાકી થશે. તે
 બુઢો ધુજયા લાગ્યો અને તેના હાથમાંથી લાકડી
 ધડી ગમ્મ અને હસીમાને કહ્યું કે હું ધીરજ
 ફર કે મોહમ્મદ સં નો બુદા તેને ત્હારી પાસે
 પહોંચાડશે, જ્યારે હવેત ગુમ થતાની ખબર

અખદુલ મુત્તલિખને પહોંચી ત્યારે તેઓને એવો અનુમાન થયો કે કોઈ કુરેશીઓએ તેઓને મારી નાંખ્યા છે તેથી તલવાર લઈ એકદમ બહાર નીકળ્યા અને કહ્યું કે અએ “આલે આલિખ,” તો સઘળાં કુરેશીઓએ એકઠાં થઈ કહ્યું કે અએ અમારા સરદાર શું છે? તો અખદુલ મુત્તલિખે સઘળો હાલ બયાન કર્યો, પછી કુરેશીઓની સામે જઈ મક્કના ગારામાં દહરતને શોધ્યા તો પણ દહરતનો પત્તો લાગ્યો નહીં તેથી હથિયાર ફેંકી દીધા “બયલુદ્દલહ” તરફ જઈ ત્યાં તપાશ કરી આસમાન તરફ જોઈ કહ્યું કે અએ મહારા પરવંદિગાર મોહમ્મદ સં ને મહારી તરફ મોકલ: તે વખતે આકાશવાણી થઈ અએ કૌમ તમે બેસખરી કરો નહીં, મોહમ્મદ સં નો ખુદા તેનો રક્ષક અને મદદગાર છે, અખદુલ મુત્તલિખે પુછ્યું કે તે કયાં છે? અવાજ આવ્યો કે તે વાદીએ “તહામા”માં ફલાણા ઝાડની નજીક છે, અખદુલ મુત્તલિખ સ્વાર થઈ પોતાની

(૨૪)

કોમને સાથે લઇ “ તહામા ” નીતર રવાના
 થયા, રસ્તામાં વરકાગિન નોડીલની મુઝાકાત થઇ
 તેને પુછ્યું તો કહ્યું કે હા હસાર્ણા જગ્યાએ
 છે, અને જ્યારે વધારે નજદીક પહોંચ્યા ત્યારે
 જોયું ઝાડની ડાળી સાથે રમે છે, અમદુલ
 મુતલિબે તેઓને લાંબા સમયથી જોયાં ન હતાં
 તેથી તેઓને ઓળખ્યાં નહીં તેથી પુછ્યું કે
 હે ! છોકરા તું કોણ છે ? તેઓએ ફરમાવ્યું
 કે હું મોહમ્મદબિન અબ્દુલ્લાહબિન અબ્દુલ
 મુતલિબ છું. આ સાંભળીને અબ્દુલ મુતલિબે
 કહ્યું કે તહારા ઉપર મહારી જાન ફિદા થાઓ,
 પછી અસ્વારી ઉપરથી નીચે ઉતરી હઠરતને
 પોતાના ઓળામાં બેસારી મક્કામાં આવ્યાં અને
 પોતાને ત્યાં હઠરતની પરવરીશ કીધી, પણ બે
 વરસ પછી તેઓ પણ વફાત પામ્યા. તે પછી
 તેઓ પોતાના કાકા હઠરતે અબુતાલિબ
 ની પાસે રહેવા લાગ્યાં. આ સરવે તેઓને
 હિજરત હતા પણ તેઓને શીક્ષણ આપવાની

(૨૫)

કે નીશાને. મોકલવની કાંઈ દરકાર કરતા ન હતા. પરિણામે તેઓ અભણ રહ્યા અને સખતાં વાંચતાં કાંઈ શીખી શક્યા નહીં, પણ (અલહંમ્દો લિલ્લાહ) તેઓનું અભણ રહેવું અને સખતાં વાંચતા ન શીખવું તેઓ માટે ગર્વનું કારણ થઈ પડ્યું, એવીરીતે કે તેઓને સખતા વાંચતા એકે અક્ષર આવડતો નહતો. છતાં પરવરદિગારની પ્રેરણા અને વલ્લયા એવી આકાશી વિદ્યાઓ અને એવાં ગૈબી ઇલ્મો પ્રાપ્ત કર્યા કે તેવા ઇલ્મો તેઓ આગમચ ખીજ કોમને નસીબ થયાં નહતાં, તેઓ ઉપર કુરઆને શરીફ જેવી સુખાપિત અલ્લંકારીક પ્રકારપ્રકારના ઇલ્મો અને વિદ્યાઓથી ભરપુર મહાન કીતાબ ઉતરી—જેના ઉત્સવાથી મોહટા મોહટા છટાદાર કવીયો અને બાપા રહસ્યના વિદ્વાનોની જુઓ બંધ થઈ ગઈ. તેઓની વય જ્યારે નવ વર્ષની થઈ ત્યારે તેઓના કાકા હઝરત અબુતાલિબ વહેપાર અયેશામ (સીરીયા)ના પ્રદેશમાં ગયાં અને હઝર

તને પણ સાથે લઈ ગયાં. આ વખતે એક મહા મોહરો વિદ્વાન નામીયો અને માનવતો પાદરી કે જે તવરાત અને ઇન્જિલનું સારી પેઠે જ્ઞાન ધરાવતો હતો, (જેમાં તેણે મક્કાની ભુમી ઉપર એક મહાન પયગમ્બર જન્મ પામવાની ભવિષ્યવાણી તેહઝરતની નીશાનીયો સહીત વાંચી હતી) તે હઝરતના જન્મ પામવાની અને જાહેર થવાની રાહ જોતો સમય ગાળતો હતો, જ્યારે હઝરત ખસરામાં પડેલાં ત્યારે આ પાદરીએ હઝરતને જોઈ તેઓની નીશાનીયોથી ઓળખી લીધાં અને તેઓનો પયગમ્બરીની શાક્ષી આપી તરતજ તેઓ ઉપર ઈમાન લાવ્યો.

૧-એટલેમોહરે નખુવતથી ઓળખી લીધાં. “યસીઅયાહ” ના નવમા પ્રકરણમાં મોહરે નખુવતનું વર્ણન આવી રીતે છે “અમારા માટે એક બાબક જન્મ પામ્યું કે તેની બાદશાહતની નીશાની તેના ખભા ઉપર હશે.” મોહરે નખુવત હઝરતના ખભા ઉપર હતી. ઇ. સ. ૧૬૬૬ માં

હઝરતની બાળાવસ્થામાં મક્કામાં એક મોહટા
સખત દુકાન પડ્યો હતો. અને લોકો ભુખમરાથી
મરતા હતા. તે વખતે તેઓના કાકા હઝરતને
લઇને જંગલમાં ગયા અને હઝરતનો વાસ્તો
આપી વરસાદ થવાની અદલાહ પાસે દોઆમાંગી.
અદલાહ તઆલાએ તેઓની તે દોઆ સ્વીકારી

અસ્કાન અરમને જે તરબુમાં કર્યો છે તેમાં પણ
એજવાકય છે “તેની બાદશાહતની શાની તેની પીઠ
ઉપર હશે, અને એનું નામ અહમદ (સં)
છે ” આવી બાઈબલમાં અનેક બશારતો અને
હઝરતના આવવાની બિયોબ વાણીયો સ્પષ્ટ રીતે
હતી પણ અહલે કીતાબની બુઆધથી તરબુમાના
રૂપમાં ધીરે ધીરે બદલાતી ગઈ અને કાંઈનું
કાંઈ કરી દીધું તોપણ “અલહમ્દો લિલ્લાહ”
હજુ બાઈબલમાંથી હઝરત માટેની અનેક
બશારતો નીકળે છે જે હઝરતનું પયગંમ્બર હોવું
સિદ્ધ કરી આપે છે.

લીધી અને એટલો વરસાદ વરસાળ્યો કે આખા દેશમાં અનાજ અનાજ થઈ રહ્યું.

તે હઝરતની યુવાવસ્થા.

જ્યારે હઝરત યુવાન વયે પહોંચ્યા ત્યારે યુવાનીયાઓમાં જે વાતો હોય છે તેથી તદ્દન અલગ રહી વિવેક નીતિ સખ્યતા અને સદાચાર ઇત્યાદી સદ્ગુણોના આભુષણોથી અણુગારાયલા રહ્યાં.

જ્યારે તેઓને ખેલ તમાશા માટે બોલાવતા ત્યારે તેઓ તેમાં કદી ભાગ ન લેતાં સાચ કહી દેતાં કે મને “ખેલકુદ માટે પૈદા કરવામાં આવ્યો નથી.” તેઓ સત્યતા અને અમાનતમાં એટલાં પ્રસિદ્ધ હતાં કે તેઓ મોહમ્મદ અમીનના નામે ઓળખાતાં હતાં કહેરો અને મુશરીફોએ તે હઝરત

(૨૯)

રત માટે જે જે નિન્દાત્મિક કવિતાઓ લખી
છે તેમાં પણ તે હજરત માટે “અમીન” અને
“મામુન” શબ્દો વાપર્યાં છે. બધાં લોકો કોઈ
મુશ્કેલ કામમાં આપની સલાહ લેવા માટે
આવતા, અને પોતાની અમુલ્ય અમાનતો તે
હજરતની પાસે અમાનત તરીકે મુકી જતાં
અને જ્યારે આહતા ત્યારે પાછી લખ જતાં.

હજરતની આ અમાનતનું પરિણામ એ
આવ્યું કે તેઓની અમાનત અને સત્યતા
ના સમાચાર ધિમેધિમે મકકાની રહેવાશી જ-
નાબેખોદયજી નામની એક બાઈને પહોંચ્યા,
તેણીએ તે હજરતને પોતાના વહેપારના માલના
રક્ષક ઠરાવ્યા. પછી હજરત તે બાઈનો માલ
લઈને શામ તરફ રવાના થયા. જ્યારે બસરા
શેહરમાં પહોંચ્યા ત્યારે વળી સતુરા રાહીબ
કે જે બહીર, રહિબની બાદ ગાદીએ બેઠો
હતો તેણે તે હજરતને ઓળખ્યા અને તેઓની

નખુરતની શાક્ષી આપી ઇમાન લાવ્યો. જ્યારે તે હજરત બહેપારનો માલ વેચી ઘણા નફા સાથે મક્કા તરફ પાછા ફર્યા ત્યારે જનાબે ખોદયજી આપની અમાનત સત્યતા અને પ્રમાણિકપણું જોઈ ઘણો આશ્ચર્ય પામ્યા અને તે હજરતને પોતાનો હસ્ત અર્પણ કર્યો. હજરતે તેઓનો હસ્ત સ્વીકાર્યો. આ પ્રમાણે લગ્ન થયાં તે વારે હજરતની વય ૨૫ વર્ષની અને જનાબે ખોદયજીની વય ૪૦ વર્ષની હતી. ૫૦ વરસ સુધી કે જે ખાસ જુવાનીની વય હતી તે દરમીયાનમાં હજરતે બીજી એકે સ્ત્રી કીધી નહતી જે કે તેઓની કોમમાં એક કરતાં વધુ સ્ત્રીયો^૧ કરવાની રૂઢી સામાન્ય રીતે ચાલુ હતી.

૧—હજરતે, જનાબે ખોદયજીની વફાત બાદ જે વધુ સ્ત્રીયો કરી હતી તેનું મુળ કારણ મસ્લામના અહકામ (હુકમો)નો સ્ત્રીયોમાં પ્રસાર કરવાનું અને એક બીજા સાથે સગપણ-હેતબાવ

નમ્બુવતનો આરંભ.

જ્યારે તે હજરતની વય સંપૂર્ણ થાકીસ
 વધારવાનું હતું. ઉપરાંત તે આગળના હજરતે
 દાઉદ, હજરતે સુલયમાન ચં. જેવા પયગંબરો
 નો તરીકો (રીત) હતો. પણ ખ્રીસ્તીયો હજરત
 પ્રત્યેની દોષમુદ્દીથી આ આગતમાં હજરતનો
 દોષ કાઢે છે, અને એક કરતાં વધુ સ્ત્રોતો
 કરવાના રીવાજને વખોડી નાંખે છે પણ તેઓ-
 ની માહટી ભુલ છે. આજબજ (સહીદએ હિ-
 ઝકોલ)માં ખુદાએ રૂપાંતર આપવા માટે ‘અલૂલા’
 અને ‘અલૂલિયા’ સાથે નિદાહ કરવાનું જાહેર
 કર્યું છે તો જો એ રીવાજ વખોડવા પાત્ર હોત
 તો ખુદા શા માટે એવી વખોડવા લાયક રીતે
 રૂપાંતર આપત ? અને હજરતે દાઉદ ચં.
 ઈત્યાદી આગળના પયગંબરો કે જેઓને ખ્રી-
 સ્તીયો સાચા પયગંબર માને છે તેઓ પણ

વર્ષની થઈ ત્યારે આપ નથી તરીકે જાહેર થ-

કેમ એવી વખોડવા લાયક રહી પ્રમાણે એક કરતાં વધુ સ્ત્રીયો કરત? તો તેઓનાજ ઇમા-નની આ ઉપલી જાળનોથી સીદ્ધ થાય છે કે એક કરતાં વધારે સ્ત્રીયો કરવાની રહીમાં કાંઈ પણ વખોડવા લાયક નથી.

મીસીઝ એની બીસેન્ટે પોતાના ૧૮૦૩ ના જુનાગઢમાં આપેલા ઇસ્લામ ઉપરના લેક-ચરમાં કહ્યું છે કે “યુરોપખંડમાં એમ જાહેર કરવામાં આવ્યું છે કે ઇસ્લામ-ધર્મ એક કરતાં વધુ સ્ત્રીયો કરવાની રજા—છુટ આપે છે અને સ્ત્રીયોના માન ભંગ તરફ દોરે છે. જ્યારે મોહમ્મદ સં ઉપદેશ કરવાનો આરંભ કર્યો ત્યારે અંરજસ્થાન બ્યબિચાર-ઝીના અને ઇન્દ્રિય વિષયમાં ડુબેલું હતું; ત્યારે તરફ લુચ્ચાઇ અને ડોંગાઇનો પ્રચાર થઈ રહ્યો હતો અને સ્ત્રીઓ કરવાની કાંઈ હદ જાકી હતી નહીં.

યાં. તે અગાઉ આપના વૃતાંતમાં વર્ણવવા જોગ
 તેથી મહાન પયર્ગમ્મરે અમુક હદ રહે તેટલા
 મારે સ્ત્રીઓ કરવાની હદ બાંધી અને દરેક પુરુષ
 ચાર સ્ત્રીઓ કરી શકે તેવી પરવાનગી આપી, અને
 હજુ પણ વધારે સખત હદ બાંધવા તે સાથે
 એનું ફરમાન આપ્યું કે “ત્યારેજ બીજી સ્ત્રી
 પરણે કે જ્યારે તેની સાથે પહેલીની જેમ પ્રીતિ
 અને હેતુભાવથી વર્તી શકે” વળી થે.ડુંક આ-
 ગળ ચાલી કહેછે કે “હું વારંવાર વિચારું છું કે
 ખ્રીસ્તી ધર્મ કરતાં ઇસ્લામ ધર્મમાં સ્ત્રીઓને વ-
 ધારે સ્વતંત્રતા આપવામાં આવેલી છે. જે ધર્મ
 એકજ સ્ત્રી કરવાનું શીક્ષણ આપે છે (ખ્રીસ્તી)
 તેના કરતાં ઇસ્લામ સ્ત્રીઓનું વધારે રક્ષણ કરે
 છે. પવિત્ર કુરઆને શરીફમાં સ્ત્રીઓ વિશેના
 કાનુન ઘણોજ ન્યાય અને ઉદારતા ભર્યો છે.
 હજુ માત્ર વીસજ વર્ષ થયાં કે ખ્રીસ્તી ધર્મ
 પાળનાર ઇંગ્લેન્ડે સ્ત્રીઓનાં મીલકત પ્રત્યે હક
 કમુલ રાખ્યો જ્યારે ઇસ્લામી ધર્મ સર્વ કાળમ

એટલુંજ છે કે તેઓએ પોતાની જાંદગી અ-
 સ્વીચેને એ હક આપતો આવ્યો છે. (સ્ત્રીઓ
 માટે) કુરચાને શરીરમાં કહેલું છે કે “ તમે
 તમારી સ્ત્રીઓ પ્રત્યે માયાળુ અને ન્યાયી બનો.
 જો તમારી વચ્ચે કદી કંકાશ થાય તો છેડા
 છુટકો કર્યા પહેલાં સલાહ સંપ શોધો” અને
 છેડા છુટકાની મુદત લાંબી રાખવાનું એજ મ-
 હત્વતા ભર્યું કારણ છે કે તેટલી મુદતમાં કાંઈ
 કરતાં તે બન્ને જણાં સમજી અરસ પ-
 રસ સલાહ કરી સંપથી રહેવા લાગે. ઇસ્લા-
 મીયોનો પ્રાચિન ઐતિહાસ જોશો તો જણાશે
 કે સ્ત્રીઓએ ગાદીએ બેસવામાં, રણસંગ્રામમાં
 રાજ્ય ખટપટમાં, ભાષા રહસ્યમાં તથા કાવ્ય
 રચનામાં અત્ર ભાગ લીધો છે.” ઉપરાંત
 “જૉનમિલ્ટન” કે જેઓ એક કરતાં વધુ
 સ્ત્રીઓ કરવાની રીઠીના બખ્યાત હામી છે તે-
 ઓએ, અને મી. ટોમ્સ કારનાઈલ ઇત્યાદીઓએ

ત્યંત પવિત્રતા પરહેઝગારી પાકીઝગી નેક-
નામી ઉંચામાં ઉંચા વિવેક સમ્યતા નમ્રતા
સહનશિલતા નીતિ અને અમાનતદારીથી ગાળી
હતી. તેઓના સદ્ગુણો અને વિવેક એવા પ્ર-
કાશિત હતા કે અંરબરતાનના સર્વે લોકો તે-
ઓને “અમિન” અને “સાદિક” (સાચા)
કહેતાં હતા,

તેઓના શાનિક બાંધો તેઓની આત્મિક
આ વિશે ઘણુંજ પ્રશંસાપાત્ર લખેલું છે. જે
લખાણ થવાના ભયથી અત્રે લખતા નથી.
બીજું સૃષ્ટી નિયતાની ઇચ્છા સૃષ્ટી વધારવાનીછે
કાંઈ સૃષ્ટી ઓછી કરવાનીનથી. એક માણસ એક
સ્ત્રીથી નવ માસમાં એકજ બાળક પામી શકશે
પણ જો તેને ચાર સ્ત્રીઓ હોય તો તે એક
વર્ષમાં ચાર બાળક પામી શકશે. અને તેથી
સૃષ્ટીની વૃદ્ધિનો નિયમ સારી પેઠે જાગવી
શકાશે.

ખુખીયો તેઓના મ્હેરાની લાવણ્યતા અને
 સૌંદર્યતા આખું અરબસ્તાન તો થું આખી દુ-
 ન્યાના સર્વ લોકો કરતાં શ્રેષ્ઠ હતી. નખી તરીકે
 જાહેર થવા અમાઉ તેઓનો ધારો હતો કે તે-
 ઓ “હુર” નામની ગુફામાં જઈને બેસતાં
 અને કુદરતની અજ્ઞપણ કારોગીરીયો ઉપર ધ-
 ણોજા ઉંડો વિચાર કરતા અને કિરતારતું સ્મરણ
 કરવામાં ગુંથાયા રહેતા જે વિશે યુરોપના પ્ર-
 ખ્યાત વિદ્વાન મી. થોમ્સ કારલાઈલ સાહેબ
 લખે છે કે “એ માણસ કે જે જંગલી દેશમાં
 જન્મ પામ્યો હતો, તે પોતાના અંતરની આંખો,
 ખીતેલાં મગજ, સદ્ગુણ અને ઊંડો વિચાર
 કરનારા સ્વભાવ સાથે ઊંચ પદવી પ્રાપ્ત કરવાની
 લાલસા શીનાય કાંઈ જુદાજ વિચારો રાખતો
 હતો, તે એક શાંતીથી ભરપૂર અસાધારણ
 શક્તિયો વાળો આત્મા (૩૬) હતો, અને જે
 લોકો સત્યવાદી ધોવાવ ખીજા કાંઈ થઈ
 શકતા નથી તે લોકો (પયગમ્મરો) માંથી હતો,

જેને કુદરતે : (પ્રુદાએ) સાચો અને સત્યવાદી
 પૈદા કર્યો હતો, જ્યારે બીજા લોકો દરાવેલા
 અકાંચદ અને રીવાયતો ઉપર ચાલતા હતા અને
 તેજ ઉપર સંતોષ માનતા હતા ત્યારે આ
 માણસ એવા અકાંચદ અને રીવાયતોના પરદા
 માં રહી શકતો નહતો, એ માણસની વાણી
 એવો અવાજ છે કે જે કાંઈ પણ વસ્તુની
 મારફત વિના ઈલાહી—કુદરતના હૃદયમાંથી
 નીકળે છે જેને મનુષ્યો સાંભળે છે, અને તે
 સાંભળવામાં બીજી ચીજો સાંભળવા કરતાં વ-
 ધારે લક્ષ આપતું જોઈએ કેમકે તેના મુકાબલા
 માં બીજી જે કાંઈ ચીજ છે તે કાંઈ (હીસાબમાં)
 નથી. શરઆતમાં હજના ટાંકણા સમે અને
 દરરોજના આમ તેમ હરવા શરવાળી તેના
 (મોહમ્મદસં ના) મનમાં પ્રકાર પ્રકરના અ-
 નેક વિચારો ઉદ્ભવતા હતા જેમકે હુ શું
 આ વસ્તુ કે જેને લોકો દુનીઆ કહે છે અને
 જેમાં હું પડે રહું તે શું છે ? જાંબી શ.

છે ? મર્યુ શું છે ? મહારે કંઈ વાતની ખાત્ર
 કરવી જોઈએ ? જેનો “હરે” નો પર્વત કે
 કોહેસીનાના મોહટા મોહટા પથ્થરોના ઢગલા
 એએ અને ભયાનક સુનસાન રેતાળ બયાબા
 નોએ (રણોએ) કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં.
 અને ઝગઝગતા પકાશીત તારાઓ સજિત માથા
 ઉપર શાન્તપણે ચકર ચકર ફરતારા આકાશે
 પણ કાંઈ બતાવ્યું નહીં—પણ બતાવ્યું તો
 માન તેની રૂહે એટલે (આત્માએ) અને
 ખુદાના ઈલ્હામેજ, તે હરે નામની ગુલામાં તેઓ
 ઉપર પ્રથમ સુરએ અંલક ની પાંચ આપતો
 જામરખાન^૧ મારફતે ઉતરી જેના અર્થ એછે કે
 “હિ ! પયગમ્બર ! તું ફુરઆને શરીફને
 એ અલ્લાહના નામથી પઠ કે જેણે
 સૃષ્ટી સરજી, તેણે માણસને લોહીના

૧—આ એક ખુદનો માનવતો શિરિસ્તો છે
 જેનું કામ પયગમ્બરો પાસે વણ લાવવાનું હતું.

(૩૯)

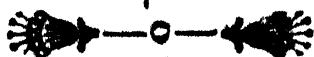
લોચાથી મેઢા કર્યો, પઢ અને તહારો રખ
(પેઢાકરનાર) એવો મોહટો બધીસ વા
જો છે કે જેણે માણસને લેખણનો
ઉપયોગ શીખવાડ્યો, અને માણસને
એવા વાતો શીખવાડી કે જેને લે જાણતો
નહતો” અહા ! કેરી ચમત્કારીક વાણી ? કે
તેનો અસર થોડાજ વખતમાં આખા આલમ
મહીં પ્રસરી ગયો ! જે વાણી વિશે પ્રોફેસર
મોર્સ સાહેબ લખે છે કે—“રમના ખ્રીસ્તીયો
જે શુભરાહી (અધર્મપણા) ની ખાઈમાં પડ્યા
હતા તેમાંથી, હરૂના પર્વત ઉપરથી જે અવાજ
આવ્યો તે શીવાય ખીજ કોઈ વસ્તુ તેઓને
તેમાંથી બહાર કાઢી શકતી નહતી”.

આ પછી કુરઆને શરીફ ધીમે ધીમે ઊતરવું
શરૂ થયું અને ત્રેવીસ (૨૩) વરસની મુદતમાં
તે પુરું રીતે ઊતરી રહ્યું. અને હવેલી આયત
તેઓની વફાતના ૭૨ દાવસ પહેલાં ઊતરી
હતી જેથી તેઓ જાણી ગયા હતા કે હવે
મહારી વફાત પાસ આવી છે.

(૪૦)

વાંચકો ! એ બાબત ઊપર જરા વધારે
લક્ષ આપવાનું છે કે તે હઝરતે કદી આખી
જામ્મરમાં લેખણ હાથમાં પકડી નહતી. તેમજ
તેઓએ કોઈ ચોપડી વાંચી ન હતી. કેમકે
તેઓને વાંચતાં કે લખતાં આવડતું નહતું,
તો લખતા વાંચતા શીખવા માટે નહીં ગએલ
અભણ માણસના મોંહથી આવી કુરઆને
શરીફ જેવી સુભાષિત અને અલ્લાહીક પ્રથમ
ના અને પછીના જ્ઞાનો અને સર્વ વિદ્યાઓ
થી ભરપૂર કોતાબ નીકળવી તેઓની નુસુસત
ની સત્યતા અને સાચિતી માટે એવી અખર
દસ્ત દલીલ છે કે બીજી એકે દલીલની જરૂર
રહેતી નથી.

હઝરતે પોતાની રિસાલત
પહેંચાડવી

હવે તેહઝરતને એક નવાજ આપ

સાથે સગંધ જોડાતો સમય આવી પહોંચ્યો. પ્રથમ તો તેઓને માણસાઈના કારણથી સખ્ત ગભરાટ લાગ્યો, અને તે ગભરાટમાં ને ગભરાટમાં તેઓ જનાભે ખોદ્યજ્ઞ ઝૂંઠ ની પાસે ગયાં અને સર્વ હકીકત કહી કહ્યુંકે”આમ્હારી પેગમ્બરી પદવી મને મ્હારા પ્રણુપરબ્રહ્મસમાન થઈ પડી”. જનાભે ખોદ્યજ્ઞએ તેઓને તેઓના સહગુણો યાદ દેવરાખી વિનંતી કીધી કે ખુદાની કસમ, પરવરદીઆર તમને કાંઈ નુકશાન પહોંચવાદેશેનહીં. તમે સીવેરહમ^૧ બળવા લાવો છો, ખાંચારાં રંક અને મુઢલીસ લોકોને રહાય આપો છો. પરાણાની પરાણાગત અને સુકૃત્યો કરો છો. પછી આપને શી ફિકર છે ? પછી જનાભે ખદીજ તેઓને પોતાના કાકા “વરકંઠ બિન નૌફિલ” પાસે લઈ ગયાં, જે વરકંઠ તવરાત અને ઇન્જિલનું જ્ઞાન ધરાવવામાં પુરો પ્રવિણ હતો. તેણે હઝરતને ખુશ ખબરી આ-

પી કે “આપને ખુશ ખબરી આપુધું કે
આપજ છેલ્લા પયગંમખરછો જેનું વર્ણન આપ
અગાંજીની આસમાની કિતાબોમાં મૌબુદ છે.

ત્યાર બાદ તે હજરત ઉપર સૂરએ કાનેહા
ઉતર્યો અને જીખરમ્લે આપને નમાઝ પડવાની
રીત શીખવાડી. ત્યારબાદ તેઓને “ સૂરએ
મોઝમ્મિલ”માં રાતરે જામત રહેવાનો અને
અલ્લાહની અંદગી કરવાનો હુકમ થયો. અને
“સૂરએ “મોદસસેરમાં” રીસાલત પહોંચાડવાનો
હુકમ થયો જેથી તેઓએ ધીમે ધીમે પોતાના
સગાવ્હાલાઓમાં રીસાલત પહોંચાડવી શરૂ
કીધી. સર્વથી પહેલાં તેમના ઉપર “જનાબેખો-
દયજી અને હઝરતેઅલીબેમુરતઝા” અને આપનો
ગુલામ ‘ઝયદ’ ઇમાન લાવ્યા. પછી તેઓએ હ-
ઝરતે અખુખકરને ઇસ્લામની દાવત કીધી તો
તેઓ પણ ઇમાન લાવ્યા. તે હઝરતની સલ-
તાની મોહટી દલીલ એ છે કે આપ ઉપર સ-
ર્વથી પહેલે એ લોકો ઇમાન લાવ્યાં કે જેઓ

તેઓના ધરનું અને સગાવહાલા હતા કેમકે
 ધરના લોકો ધરની હાલતોથી સારી પેઠે વાકિફ
 હોય છે, તેઓ તે હજરતની આદતોથી સારી
 પેઠે વાકિફ હતાં, જે કદાચ તે હજરતમાં કાંઈ
 પણ બનાવટ અથવા (મઝાજલાહ) જુક ઈ-
 ત્યાદીનો કાંઈ પણ અંશ હોત તો તેઓ કદી
 હિમાન ન લાવત અને તેઓ ઉપર પોતાના
 પ્રાણ કદી અર્પણ ન કરત.

જાહેર રીતે લોકોને ઉપદેશ કરવો,

ઉપદેશ કરવામાં પડેલાં સંકટો.

પ્રથમ તે હજરત છુપી રીતે લોકોને
 ધરલામનો બોધ આપતા હતા, એટલે સુધી કે
 તેઓ ઉપર એ આવત કિતરી કે તહારા ઉપર
 જે હુકમ થાય છે તે જાહેર રીતે સાફ સાફ

વર્ણન કર.” આ હુકમ આવવાથી તેઓએ
 જાહેર રીતે ઈસ્લામનો બોધ કરવો શરૂ કર્યો
 અને અહલાહની તૌહીદ (એકયતા) ની ખુબીઓ
 ભારે જોરે શોરથી વર્ણવી શરૂ કરી
 જેથી કુરૈશના મોહટા મોહટા કબીલાઓ
 ધણાંજ ક્રોધાયમાન થઈ તે હઝરતના લોહીના
 તરફથી બન્યા અને તેઓને પ્રકાર પ્રકારના દુઃખ
 દેવા અને જીભ ઉપર જેમ આવ્યું તેમ બ-
 રડવા અને તેઓને કબી, જાદુગર, જાંતર
 માંતર જાણુનાર, જોશી, કાહેન ઇત્યાદી ઇલિફા-
 બો આપવા લાગ્યા જો કે તેજ કુરૈશીયો
 એકમતે અને એક જોડે તે હઝરતને “અ-
 મિન ” અને “ સાદિક ” કહ્યા ક-
 રતા હતા.

જ્યારે તેઓ ઉપર એ આયત નાઝીલ
 થઈ કે “પોતાના કુરૈશી સગા બહાલાઓને
 હરાવ” ત્યારે તેઓ “સફા” નામના પર્વતના

(૪૫)

શીખરે ચઢ્યા અને પોતાના કુટુંબ અને કપ્પી-
લાના સર્વે લોકોને નામ લઈ લખને બોલાવ્યાં.
જ્યારે સરવે લોકો હાજર થયાં ત્યારે આપે
ફરમાવ્યું કે “હે લોકો જો હું તમને એવી ખ-
બર આપું કે આ પર્વતની પાછળથી એક
તમારો શત્રુ તમારા ઉપર હુમલો કરવા ચાહે
છે ત્યારે તે વાતને માનશો કે નહીં?” સરવે
જણાં બોલી ઉઠ્યાં કે કેમ ન માનીયે? જરૂર અ-
મે તારી વાત નિસંશય માનીશું કેમકે અમે અત્યાર
સુધી તહારા મોંહથી કદી જુદી વાત સાંભળી
નથી”. આવો ઉત્તર સાંભળી હઝરતે ધણાંજ
અસરકારક શબ્દોમાં કહ્યું કે “ જો તમે એ-
વી રીતે મારી વાતને ખાતરીપૂર્વક સાચી
માનતા હોતો હું તમને એક ભયંકર અઝાબ
(શિક્ષા) કે જે તમારી આગળ આવનાર છે તે
થી ડરાવું છું, - જો તમે એકજ મહાન
પરવર દિગાર ઉપર ઇમાન (આસ્થા) લાવશો

(૪૬)

તો તે ભયંકર અઝાબથી બચી જશે અને
 નહીંતો તમે સર્વે જણ નામુદ અને હલાક
 થશો ". આ વાત સાંભળતાંજ સધળાં કુરૈશીયો
 ઉશ્કેરાઇ ગયાં અને હઝરતનું શુદ્ધ ખોલવા અ
 ને તેઓને (મઝાઝઅહલાક) જુઠાં કહેવા
 લાગ્યાં. અને હઝરતના સગા કાકા અબુલહુમે
 કહ્યું કે " તે દીવાનો ઢાંગી અને અમથો પોકાર
 પાડે છે" અને તે સાથે તેણે એક પથ્થર ઉપા-
 ડીને હઝરતને માર્યો. અને તે વખતે હઝરતે
 અંલીકૃંશીવાય ખીજી કાઢી તેઓ ઉપર ધમાન
 લાવ્યું નહીં. તેજ દીવસથી તે અમુલ્કઅ
 હઝરતનો કદો શત્રુ બન્યો, તેની વહુ દરરોજ
 જંગલમાં કાંટા વિણવા જતી, અને ત્યાંથી
 કાંટા લાવી હઝરતના ચાલવાના રસ્તામાં વેરી
 દેતી, હઝરત જરાએ ગુસ્સો કર્યા વિના રસ્તામાં
 વેરેલાં કાંટા ઉપાડી લઈ કોરાણે નાંખી રસ્તો
 સાફ કરતા હતા અને તેણીને કાંઈ કહેતાં નહતાં.
 હીજરત સુધી તે હઝરત ઉપર જે જે મુસી-

બતો સંકટો અને ત્રિટંબલાઓ પડીએ તે આ
 લઘુ પુસ્તકમાં લખવાથી ઘણીજ લંબાણ થવા
 નો ભય રહે છે માટે એટલુંજ લખી સંતોષ
 માનીએ છીએ કે હજરત જ્યારે ધરતી બહાર
 નીકળતા ત્યારે કાફિરો રસ્તામાં કાંટા વેરતા,
 ઇંટાળા અને પથ્થર મારતા; એક વખત કાફિ
 રોએ તે હજરતના ગળામાં ફાંસો દીધોહતો; એક
 વખત આપ સીજદામાં હતા તે વારે તેઓ ઉપર
 સાંઢણીની ઓર નાંખી હતી. અર્થાત—અનહદ
 અસહ્ય દુઃખો આપવા કાફિરો તે હજરતની
 પાછળ લાગ્યાજ રહેતા. જ્યારે તેઓ નમાઝ
 પડતા અથવા ખાણું ખાવા માટે બાણા ઉપર
 બેસતાં ત્યારે આડોશી પાડોશી તેઓ ઉપર
 કચરો ફેરવે અને ઓંઠવાડો ઇત્યાદી ગલીચી
 નાંખતા જ્યારે આપ બહાર નીકળતાં ત્યારે
 ઇંટાળા અને પથ્થરોના પ્રહારથી જખમી અને
 લોહીસ્રવાન થઈ જતાં. પણ આપ ધીરજ ધરતા
 અને સખર કરતા, તેઓને માતી બહાર અને

કુટુંબ બહાર મુકવામાં આવ્યા હતા. ખાણુ
 પીણુ લેણુ દેણુ ઇત્યાદી બીજો સર્વે વહેવાર
 બંધ કરવામાં આવ્યો હતો, લગ્ન કીયા મરણ
 કીયા ઇત્યાદી કોઇ પણ ટાણામાં તેઓ ભાગ
 લઇ ન શકતા. દુકમાં કહેતાં તેઓને એટલાં
 સતાવ્યાં કે તેઓ એ લાચાર થઈ કહ્યું કે
 “મહારા જેવાં સંકટો બીજા કોઇ પવડા-
 મમર ઉપર પડ્યાં નથી”.

તેઓ હજરતનેજ દુઃખ આપી બેસી રહેતાં
 નહીં પણ આપ ઉપર ઇમાન લાવેલાં અસ્હા
 બો (સાથી) નો પણ એવોજ હાલ કરતાં; તે
 ઓએ માંહે માંહે એવો સંપ બાંધ્યો હતો કે
 જેમ બની શકે તેમ તે હજરતને અને તેઓના
 અસ્હાબોને દુઃખ આપવામાં અને ઇજ્જત પહોંચા
 ડવામાં કાંઇ કચાશ રાખવી નહીં. અને તેઓને
 એટલું દુઃખ અને એટલી ઇજ્જત આપવી કે
 સહન કરી ન શકવાના કારણથી ઇસ્લામ ધર્મ
 મુડી દે, જેમકે તેવા બીચારા મુસલમાનો કે

(૪૯)

જેઓનો કોઈ મદદગાર નહતો તેઓને મુશ્કેટાટ
ખાંધતા અને ઉપરથી સખત માર મારી
મધ્યાન્હના સખતમાં સખત તડકામાં
(તડકો એ કયો ? અરમસ્તાનનો સખતમાં સ
ખત તડકો) ગરમ લાલ્હ બળતી રેતી ઉપર
ભુખ્યા અને તરસ્યા કદી ઉંઘા અને કદી ચ-
તા સુવાડતા, તેઓની છાતીયો ઉપર મોહટા
મોહટા ભારે પથ્થર મુકી દેતા જેથી તે બીચારાં
મુસલમાનોની જીભો મોંઢ બહાર નીકળી
લગી પડતી; તેઓ બીચારા અક્ષરે બોલી ન
શકતા, હઝરતે અંમ્માર હઝરતે યાસીર હઝર
તે બીલાલ અંબિરમિન દહીરા ઈત્યાદી અસ્હા
બોના એવા દયાળુનક હાલ થતા હતા કે જેનો
તર્ક માત્ર ખાંધવાથી શરીરના રૂંવાટા ઉભાથાય છે
અને કંપારી વધુટે છે, તેઓમાંના કેટલાક તો
એવીજ સખતીયાથી શહીદ થઇ ગયાં, સ્ત્રીયો
માંથી જનાબે અંમ્મારની માતા હઝરતે સીમી
યાને અબુજેહલ મલહુને જે અઝાબથી મારે

લાગે તેનું વર્ણન લખવાથી શરીર અને લેખણ
 ધુન્ને છે તે દૂર્ભાગી જુદામીએ તે પતીવ્રત
 અને પવિત્ર બાધના શીયળ ઉપર ફરસી મારી
 ચીરી નાંખી મારી નાંખી એવીજ રીતે લોખી
 ના, ઝનીરા, હીંદીયા અને ઉમ્મેદાસની મુસીબ
 તોની પણ કાંઈ સીમા નથી. આ બોચારી
 ચારે શીયળવંત સ્ત્રીયો પરાએ વશ પડી હતી.
 તેણીયોના માલીકો એવા કઠોર હૃદયના હતા કે
 તેણીયો મુર્તીપુજા મુકી એકજ ખુદાએ
 વહુંદહુ લાશરીક ઉપર ઇમાન લાવીયો
 એટલીજ વાત માટે અસહ્ય દુઃખો દેતાં હતાં.
 જેમકે ઝનીરાને અપુત્રેહલે એટલું દુઃખ આ-
 પ્યું કે તે આંધળી થઈ ગઈ. અર્થાત સધળાં
 મુસલમાન પુરુષો અને સ્ત્રીયોની એવી દયા
 જનક સ્થીતી થઈ રહી હતી કે જેનો તર્ક માત્ર
 કરવાથી હોશ ઉડી જાય છે. પણ અલહુંમ્હેદા
 ત્રિદેસાહ ઇસ્લામી સત્ય ધર્મ પ્રત્યે શું તેઓ
 ની આસ્થા અને શ્રદ્ધા હતી !! કે આટલી

(૫૨)

આટલી મુશ્કેલીને અને વિટંબણાઓ પડવા છતાં તેઓ પોતાના ઈમાનથી જરાએ ડગ્યાં નહીં, બલકે ઇસ્લામ માટે પોતાનો જીવ આપવો પણ નજીવો સમજ્યા ? । કાફિરો તેઓને લાલચો આપી કહેતાં કે જો ઇસ્લામ ધર્મ છોડી દ્યો તો અમે તમને આટલું આટલું દ્રવ્ય સોનું અને ચાંદી આપી શ્રીમંત અને સુખી બનાવીએ, પણ તે લોકો તેવી લાલચોની જાળમાં કદી ન ફસાતાં પોતાના સત્ય ધર્મ ઇસ્લામ ઉપર દૃઢ રહેતાં. એક વખત કેટલાંક કાફિરો હઝરતે રસુલે ખુદા સં ની પવિત્ર શેવામાં હાજર થઈ કહેવા લાગ્યાં કે અગર તમે મુર્તિપુજની નિંદા અને પુરાઈ નકરો તો તેના બદલામાં અમે તમને જો ચાહતા હો. તો અમારા બાદશાહ બનાવીએ, જો કોઈ ખુબસુરત રૂપવંત અને કુળવંત કુમારીકા સાથે પગથુવા ચાહતા હો તો તેવી કુમારીકાઓ તમારી શેવામાં હાજર કરીએ, જો આપને કાંઈ ખીમારી હોય

(પર)

તો તેનો ઉપાય કરાવીયે, દ્રવ્ય અને પૈસા ટકા
ની જરૂર હોય તો અમે ફાળો કરી આપને
આપીએ". આ સાંભળી હઝરતે ઉત્તર આપ્યો
કે : " તે" કહી તેમાંની કાંઈ પણ વસ્તુની મને
અપેક્ષા કે ઇચ્છા નથી હું તો મહાન પાળણ
હાર કીરતારની તરફથી ખુશખબરી આપનારો
અને ડરાવનારો છું. જો તમે મહારી વાત મા
નશો તો આ લોકમાં અને પરલોકમાં તમારા
માટે બલાઈ છે, અને જો નહીં માનોતો જ્યાં
સુધી મારી અને તમારી વચ્ચે મહા શક્તી
વાન પરવરદિગાર કાંઈ ચુકદો કરશે નહીં ત્યાં
સુધી ધીરજ ધરીશ અને સખર કરીશ.

ઉપરના વર્ણનોથી સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ
આવે છે કે તે હઝરતે પોતાના સત્ય ધર્મનો
પ્રચાર કરવાના મુકાબલામાં અસંખ્ય અને અ-
સંખ્ય સંકટો મુસીબતો અને "વીટંબણાઓની
કાંઈ દરકાર કે પરવા 'કીધી નહીં' અને કાંઈ
જાતના લોભ કે લાલચમાં રસાયા નહીં. જો

તેઓએ નખી અને પયગંમ્બર હોવાનો દાવો માલ દોલત કિંવા બાદશાહી પ્રાપ્ત કરવાના હેતુથી કિધો હોત તો કાફિરો તેઓને બાદશાહી આપવા તઇયાર હતા. શામાટે તેઓએ બાદશાહી કબુલ રાખી નહીં ? જો રૂપવંત અને કુળવંત કુમારીકાઓ સાથે પરણવાનો હેતુ હોત તો કાફિરો તેવી કુમારીકાઓ પરણાવવા પણ તઇયાર હતા. શામાટે પરણ્યા નહીં ? પણ જ્યારે તેઓએ તેવી બાબતની લગારે પરવા કીધી નહી તે ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે નબુવતથી આપનો મતલબ સર્વે પ્રજાઓને સુધારી ખુદા પરસ્ત કરવાનો હતો અને એટલા જ માટે અલ્લાહ તઆલાએ તેઓને મોકલ્યાં હતા, ખરેખર તેઓ સાચા, અમીન, ખૂરા રીફ્તારમર અને અલ્લાહના માનવંતા નખી હતા જેઓએ જાવહીદ નો પ્રથમ અંરબસ્થાન માં અને આખા આલમમાં ડંકો વગાડ્યો. જે લોકો તેઓના એક કરતાં વધુ સ્ત્રીયો કરવાના

કૃત્યને કામ વાસના કહે છે તેઓ આ બાબત ઉપર ન્યાય પુર્વક વિચાર કરશે અને પોતાની બુદ્ધી બળે સમજી શકશે કે જે આ મહાન પયગમ્બર દામી હોત તો રૂપવંત અને કુળવંત અર્પણ કરવામાં આવતી કુમારીકાઓ સાથે કેમ પરણત નહીં ? અને રૂપ વરસની વયથી કે ૫૦ વરસની વય શુધી (જે ખાસ યુવાની ની વય છે અને એજ માણસનું ખરું જોગન છે તે ઉમરમાં) પોતા કરતાં પંદર વર્ષ વધારે મોહટી ઉમરની સ્ત્રી સાથે પરણી રહેવામાં કેમ સંતોષ માનત ? અને જે તેઓને દુન્યાનો ક્રોધ પણ જાતનો લોભ હોત તો તેઓ કેમ અર્પણ કરવામાં આવતી સરદારી અને બાદશાહી ન સ્વીકારત ?.

ખરેખર તેઓ સત્ય ઉપર હતા અને સત્ય નો પ્રસાર કરવાં માટેજ મોકલવામાં આવ્યા હતા એ બાબતો આ દુન્યાની લાલચોથી તેઓ મોંઘ ફેરવવું અને અસ્લાહની તવલીદનો

(૫૫)

બોધ આપતાં લાખો મુસીબતો અને વીટંબણા
ઓતું વેઠવું સિદ્ધ કરી આપે છે.

હુબ્બશા તરફ હિજરત.

જ્યારે તે હઝરત અને તેઓના અરહ બો
ઉપર આવી આવી ઘાતકી અને કર મુતાબતો
અને વીટંબણાઓ પડવા લાગી ત્યારે તે દયા-
વંત નબી પોતાના અરહાબોને એવા દુઃખમાં
પોતાની આંખો વડે જોઈ શક્યા નહીં, તર-
તજ તેઓએ પોતાના અરહાબોને હુકમ
આપ્યો કે તમારામાંનો દરેક માણસ જ્યાં
તેનો જીવ ચાહે ત્યાં મક્કાની ભુમી છોડી
ચાલ્યો જાય, તે વિશે મહારી સદરપરવાનગી
છે. મહાં જે યવાનું હશે તે થશે. જેમકે
ખઅંસતની પ મી સાલ્લમાં ઘણાં ભોકો મક્કા
છોડી દઈ હુબ્બશાં દેશ તરફ હિજરત કરી ગયા.

(૫૬)

ત્યાંના નજ્જશી બાદશાહે તેઓને પોતાના
રાજ્યમાં આશ્રય આપ્યો. કુરેશીયો આ બાબત
જોઈ બળી ગયાં. તેઓએ પોતાના માણસોને
એલચી તરીકે ઘણી બેટા અને સોગાનો સહીત
ત્યાંથી મુસલમાનોને હાંકી કઢાવવાના હેતુથી
નજ્જશીના દરબારમાં મોકલ્યા. નજ્જશીએ
તેઓની બેટા અને સોગાનો ન સ્વીકારતા તેઓને
પાછા હાંકી કાઢ્યા, અને મુસલમાનો તેના
રાજ્યમાં મુખ શાન્તીથી રહેવા લાગ્યાં નજ્જ-
શીએ જનાએ જવ્યંકરે તૈયારને કહ્યું કે
મને તમારા પયગંમ્બર ઉપર નાઝીલ થયેલું
કુરઆને શરીફ સંભળાવો, આ ઉપરથી તે
જનાએ સુરએ મર્યમની શરૂઆતનીઆયતો
બહુ સંભળાવી. આ આયતો સાંભળતાંજ
નજ્જશીના મન ઉપર એટલો અસર થયો કે
તેનું હૃદય હલી ગયું અને ચોધાર આંસુએ
રડવા લાગ્યો. તરતજ તેના મનમાં સત્યતાનો
પ્રકાશ ચમક્યો, અને તે હઝરતે રસુલે ખુદ

સં ની પચમ્બરી ઉપર ઇમાન લાવ્યો, અને તે સાથે તે બોલ્યો કે અગર રાજ્ય કારભાર મહારી પાછળ વળગેલો ન હોત તો હું તે હજ રતના ગુલામો અને ચાકરોનાં ટીપણમાં મહાર નામ નોંધાવત તેઓને વજ્ર કરાવત અર્થાત તેઓની સઘળી શેવા બગાડ્યા કરત. ત્યારમાદ હજીશનો “તાપુર” નામનો પાદરી અને તેના કેટલાક મીત્રો ધર્મ વિશે કેટલાક વાદવિવાદ કરી મુસલમાન થઇ ગયાં.

બચ્ચસતના છઠ્ઠા વરસે હજરત ઉમર ખતાબ પોતાની બહેનને ત્યાં “તા-હા” નો સુરો સાંભળી મુસલમાન થયા, અને તેજ સાલમાં હજરતે હમઝા પણ ઇમાન લાવ્યા. કફિરો આવા નામદાર સરદારોનું મુસલમાન થવું જોઈ ગભરાટમાં પડી ગયાં. અને જ્યારે તેઓને કાંઈ ઉપાય મળ્યો નહીં ત્યારે કાયર થઇ હજરતે અબુતાલિબની શેરામત ગયા અને બોલ્યા કે કાંતો તમે મોહમ્મદ સં અમારે હવાલે

કરો કાંતો તમે તેને મુર્તીયોની, નીંદા અને
 બુરાઈ કરવાની મનાઈ કરો. હજરને અબુતાલિ-
 એ કુરૈશીયોનો આ સંદેશો હજરને રસુલે ખુદ
 સં ને પહોંચાડ્યો અને કહ્યું કે
 કુરૈશીયો ત્હારી વીરુદ્ધ એટલાં બધાં થઈ પડ્યાં
 છેકે હવે મહારામાં ત્હારી હીમાયત કરવાની શક્તિ
 નથી; તે વખતે આપે ગંભીર જોશથી જવાબ
 આપ્યો કે મને આપની હીમાયતની જરૂર
 નથી. હું જ્યાંસુધી મારો મતલબ પાર ન પાડું
 અથવા હું માર્યો ન જાઉં ત્યાં સુધી હું જે
 ઉપદેશ અને બોધ કરું છું તેનાથી મોંઘું ફેરવનાર
 નથી. જે મહારા જમણા હાથ ઉપર સૂર્ય હોય
 અને ડાબા હાથ ઉપર ચંદ્ર હોય તે પછી હું
 મહારા નિશ્ચયથી કદી પાછો હઠનાર
 નથી જે વિશે—

પ્રખ્યાત ફિલોસોફર—મી૦ કાર્લાઈલ
 સાહેબ લખે છે કે:—નિશંકાય આપ (મોહમ્મ-
 દ સં) ચુપ રહી શક્તા ન હતા કેમકે સૂર્ય

(૫૯)

ચંદ્ર અને કુદરતની ખીજ કારીગરીઓમાં જે
સ્વભાવિક શક્તિ છે તે, આપ જે સત્ય બાબત
નો બોધ આપતા હતા તેમાં મવજુદ હતી
અને મહા શક્તિવાન પરવરદીગારની ઇચ્છા
(મરજી)સીવાય, સુર્ય, ચંદ્ર, અને સઘળાં કુરૈશીઓ,
બધકે સઘળાં મનુષ્યો અને સૃષ્ટિ મહિંની સ-
મગ્ર વસ્તુઓ આપને ચુપ કરી શક્તિ ન હતી
કેમકે તે વિના આ ખીજ કાંઈ કરી શકતા
નહતા. ” અને એજ વિશે મીઠા બાસોઈ
સ્મીથ સાહેબ લખેછે કે “આ શબ્દો અને
આવા ચલણ—વર્તણુક પયગમ્બરીનો જુઠો
ઘવો કરનારાના હેઠ શકતા નથી” અલ્લાહો
અકબર ! ! ! કેવી દ્રઢતા આસ્થા અને ઈમાન
ભર્યો જવાબ આપ્યો કે ખ્રીસ્તી વિધ્વાનો પણ
એકદમ પુકારી ઉઠ્યાકે “ સાચા માણસ સી-
વાય આવો જવાબ ખીજે કોઈ આપી શકતો
નથી ! ” ઉપલો જવાબ સાંભળી હઝરતે અત્યુ-
તાસિબે પોતાના ભત્રીજાનો આવો જોશ જોષ

ધણી હીમ્મત આપી અને તેઓની હીમાયત મદદમાં તત્પર રહેવાનું વચન આપ્યું. ત્યાર પછી બચ્ચંસતાના સાતમાં વર્ષે તે હજરત પેતાના કુટુંબના લોકો સહીત કાફેરોના જુલમથી શોચ્યંબે અબુતાલિબ"નામની ગુફામાં સંતાઈ રહ્યા.

જ્યારે હજરત અબુતાલિબ પયગંમ્બર સહીત અને પેતાના હાશમી સગાવહાલાંઓ સહીત શોચ્યંબે અબીતાલિબ નામના ગારમા રહેવા લાગ્યાં ત્યારે કાફેરોએ એકઠાં થઈને એવા મતલબનું એક કરારનામું કર્યું કે "જ્યાં સુધી હૉ મોહંમદ સૉ માર્યા જાય નહી ત્યાં સુધી આપણે અબ્બુલ મુત્તાલિબની વંશથી અળગાં અને જુદા રહેવું તેઓની સાથે સગપણ કે નીકાહનો સગંધ બાંધવો નહીં, કોઈ પણ પ્રકારે એક બીજાની મદદ કરવી નહીં" અર્થાત કોઈ પણ જાતનો બહેતાર રાખવો નહીં. અને આ કરાર નામને તેઓએ પવિત્ર કાબ્બામાં લટકાવી દીધું. પછી કાફેરોએ તે ગાર-

(૬૧)

ગુફાની આસપાસ ઘેરો ઘાલ્યો, તે ગારના કો
 ધ પણ માણસને તેઓ બળરમાંથી કોઈ વસ્તુ
 વેચાતી લઈ જવા દેતા નહીં, અને જે બહાર
 નીકળતો તેને સખત માર મારતા. આવા
 સંકટોથી ગારમાં રહેલાં મુસલમાનો બાલ બચ્ચા
 ભુખે મરવા અને ત્રાહ ત્રાહ પુકારવા લાગ્યા
 પણ શું કરે ધીરજ ધર્યા વિના બીજો કાંઈ
 ઉપાય ન હતો. આવી મુશીબતો અને વીટંબ-
 શાઓ વેઠતાં વેઠતાં તે ગારમાં તેઓને ત્રણ
 વરસ વીતી ગયાં. પણ ત્યાર પછી એટલે
 બમસતના દશમા વરસે હઝરતે મોહમ્મદ સં
 પોતાના કાકા હઝરતે અબુતાલિબને કહ્યું કે—
 કાફેરોએ આપણી વિરુદ્ધ જે કરારનામું કર્યું છે
 તે ખુલાને જરાએ પસંદ નથી અને તેથી તેણે
 એક એવા કીડાને મોકલ્યો છે કે જે ખુદાના
 નામ શીવાય તે કરારનામાનો અક્ષરે અક્ષર
 ખાઈ ગયો છે.” આ ઉપરથી હઝરતે અબુતા-
 લિબે કાફેર કુરૈશીયો પાસે જઈ બિપલ્લી બાબત

(૬૨)

ની ખજર આપી કહ્યું કે જો એ બાબત જુદી હશે તો હું મોહમ્મદ સં ને તમારે સ્વાધીન કરીશ અને જો સાચી હશે તો તમારે તમારું કરારનામું તોડી નાંખવું પડશે. કાફર કુરેશીઓ તે શરત કબુલ કરી ખુશ થતા થતા તે કરાર નામું તપાસવા માટે ગયાં. પણ શું પરવરની કુદરત ! અને તેના પયગખરનો ચમત્કાર ! કે જે પ્રમાણે હજરતે ખજર આપી હતી તેજ પ્રમાણે તે કરારનામામાં અસ્લાહના નામ શીવાય ખીજુ કાંઈ હતું નહીં. આ ખીના જોઈ કાફરો ઘણો આશ્ચર્ય પામ્યા અને તેઓએ તે કરારનામું તોડી નાંખ્યું.

બચ્સતની પાંચમી કીંવા આઠમી સાલમાં કેટલાંક કાફરોએ હજરતની શેવામાં હાજર થઈ વિનંતી કીધી કે યા મોહમ્મદ સં ! અગર તું સાચું બોલે છે તો ચંદ્રનાં બે કટકા કરી નાંખ; હજરતે ફરમાવ્યું અગર હું ચંદ્રના બે કટકા કરૂ તો તમે ફતિહ લાવશો ? કાફરોએ

કહ્યું હા અમે ઇમાન લાવીશું. આ રાતરીએ
 ચંદ્ર પુરું હતો. હઝરતે તે બાજતનો પોતાના
 પરવરદિગાર પાસે સવાલ કયો. ખુદાએ ચંદ્રને
 હઝરતની આજ્ઞા આધીન કરી દીધો. હઝરતે
 તરતજ પોતાની આંગળીના ઇશારા વડે તેના
 બે કટકા કરી ફરમાવ્યું કે હે ! ફલાણુ ફલાણુ
 તમે સાક્ષી રહો, કાફિરોએ કહ્યું અમે અમારા
 કબીલાના માણસો જોએ. શામ અને યમનના
 પ્રદેશોમાં મુસાફરી ગયાં છે, તેઓને પણ પુછીશું;
 જો તેઓએ ચંદ્રના બે કટકા જોયા હશે
 તો અમે તમારી વાત માનીશું અને નહીં તો
 તે તમારું જાદુ છે. જ્યારે મુસાફરો આવ્યાં
 ત્યારે તેઓએ તેઓને પુછ્યું, તેઓએ કહ્યું
 હા, અમે ફલાણી રાતરે ચંદ્રના બે કટકા
 જોયા છે. કાફિરો આવો સ્પષ્ટ ચમત્કાર નજરો
 નજર જોયા છતાં ઇમાન લાવ્યાં નહીં અને
 તેને જાદુ ઠરાવ્યો, આ ચંદ્રના બે કટકા થવા

(૬૪)

કુરઆનથી સાબીત છે જેમકે સુરએ કમરમાં
 ખુદા ફરમાવે છે કે “કલાક (કયામત) નજીક
 આવી પહોંચ્યો અને ચંદ્ર ફાટી ગયો, અને જે
 તે કાફરો કોઈ નીશાની (ચમત્કાર) જુવે છે તે
 એમ કહી તેથી મોંઘ ફરવે છે કે આ મજબુત
 અને સજ્જાડ બાદુ છે.” ઉપરાંત આ બાબત
 ઇબ્ને મસઉદ અનસબિને માલિક હોઝયફા બિન
 યમાના, “ઇબ્ને ઉમર,” ઇબ્ને અબ્બાસ ઇત્યાદી
 ની રીવાયતોથી સાબીત છે, કેટલાંક લોકો આ
 ચમત્કાર વિશે કહે છે કે જે તે પવર્ગઅરના
 વખતમાં થયો હોત તે બીજા દેશના લોકો પણ
 તેને જુવત પણ આ ટીકા વ્યર્થ છે કેમકે તે
 વખતે બીજા દેશોમાં ચંદ્રમા વાદળોમાં ઢંકાએલો
 હોય એ સંભવિત છે; અથવા લોકો નિદ્રાવશ
 હોય તેથી તેઓ જોઈ શક્યા ન હોય, ઉપરાંત
 કાંઈ લોકોને રાતના વખતે આકાશ સામે જોઈ
 રહેવાની ટેવ હોતી નથી કે તેમના જોવામાં
 આવે, ધણી વખત એમ બને છે કે કાંઈ

(૬૫)

તારો ખરે છે તેને કેટલાંક માણસો જુવે છે
 અને કેટલાંક જોઈ શકતા નથી. વળી મક્કા એવી
 જગ્યાએ આવેલું છે કે જ્યારે ત્યાં રાત હોયછે
 ત્યારે બીજા કેટલાંક દેશોમાં દીવસ હોયછે અને
 તેથી પણ દૂર દેશના લોકો એ ચમત્કાર જોઈ શક્યા
 ન હોય એ સંભવિત છે. યહુદી અને ખ્રીસ્તીયો
 એજ વાંધો લેછે, પણ તેઓની કીતાબોમાં એના
 અનેક દાખલા ભર્યા છે જેમકે બાઈબિલ સહીફ
 એ યુશોઅંના દસમાં બાબમાં લખ્યું છે કે
 “ હઝરતે ઇયુશોએ બની ઇસ્રાઈલની રખર
 સુર્ય અને ચંદ્ર પાછા ફરવાની દોઆ માંગી, તો
 તેઓની દોઆ કબુલ થવાથી સુર્ય અને ચંદ્ર
 પાછા ફર્યા અને વાદોયે અચાલુત અને જીવન
 ની બરાબર સામે આકાશ વચ્ચે વચ્ચે આંક
 પોહર સુધી ઉભા રહ્યા ” અને તેથીસમાં બહાલ
 ના પુસ્તક અશઅયાના સહીફના અઠ્ઠાવીસમાં
 બાબમાં છે કે “ જ્યારે સુર્ય દસદરજા અંદર
 ગયો હતો ત્યારે સુર્ય પાછો ફર્યો ” જ્યારે સુર્ય

આઠ પોહર સુધી આકાશ વચ્ચે ઉભો રહ્યો.
 ત્યારે તો તે સર્વેને દેખાવો જોઈએ. પણ બહુ દીયો
 અને ખ્રીસ્તીઓ શીવાય બીજું કોઈ તે બાબત
 ની ખબર આપતું નથી અને લખતું નથી અને
 હજરતે કીધેલાં ચંદ્રના બે કટકા થોડીજ વાર રહ્યા
 હતા અને તરતજ તેને આંગળીના ઇશારાથી
 મેળવી દીધાં હતાં. તો સંભવિત છે કે
 એ ચમત્કારને બીજા દેશોના લોકો કદાચ જોઈ
 શક્યા ન હોય. બચ્ચંસતની અગીયારમી માસમા
 તે હજરતની બીબી જનામે ખદીજા અને તેઓના
 કાકા હજરતે ઈશ્રુતાનિબ વફાત પામ્યા, આ
 બન્નેની વફાત ઉપરથી તે હજરત ઉપર જાણે
 દુઃખના પર્વતો ટુટી પડ્યા અને તેથીજ તે હજરતે
 તે 'વરસતું' નામ "અં મુન્ન હંજત" રાખ્યું. આવી
 મુસીબતોના દીવસોમાં હજરતને વિચાર આવ્યો
 કે આ મકકાના લોકો માનતા નથી અને ઇમાન
 લાવતા નથી માટે બેહતર એ છે કે બીજી
 જગ્યાએ જઈને ઇસ્લામ ધર્મનો ઉપદેશ કરું.

(૬૭)

આવો વિચાર કરી તેઓ મક્કાથી તાપક્રમાં
 આવ્યા. પણ ત્યાંના લોકોએ હઝરત ઉપર પતથરો
 નો વરસાદ વરસાવ્યો અને લુચ્ચા અને લકઁગા
 ઓને હઝરતની પાછળ લગાડ્યાં; તે હઝરતનું
 શરીર ઝખમોથી ચુર અને હૃદય ગમગીનીથી
 ભરપુર થઈ ગયું. નિરાશ થઈ આપ ત્યાંથી
 પાછા વળ્યા અને એક બગીચામાં જઈ બેઠા,
 તે વખતે હઝરતને ખુદાની તરફથી ઇલ્હામ થયું
 કે “ જો તું ચાહતો હોયતો હમણા હાલ આ
 શેહરને ઉથલ પાથલ કરી નાંખવામાં આવે. ”
 તે હઝરતે તરતજ પરવરદિગારની દરગાહમાં
 વિનંતી કીધી કે “ હું આશા રાખું છું કે
 અલ્લાહ તઆલા તેઓમાંથીજ એવા લોકોને પૈદા
 કરશે કે જેઓ ખુદાએ વહુદહુ લાશરીફ
 ની પુજા કરશે. ” અહા ! કેવા દયાળુ અને
 કૃપાળુ ! કેવા સહન શીલ ! કે શત્રુઓ તરફથી
 તેઓને આટલાં બધાં સંકટો પડ્યા તોપણ
 આપે તેઓને બદલો આપ દીધી નહીં.

પુદ્ગલી તવહીદ (ઐક્યતા) નો પ્રસાર કરવા અને મુર્તિપુજનનું ખંડન કરવા માટે લાખો શત્રુઓની સામે હઝરતનું તાયફામાં જવું તેઓની સત્યતા સાબિત કરી આપે છે, અને તે સમયની (સત્યતાની ખાતર) હઝરતની હીમ્મત અને જવાંમરદી વિશે સરવીલ્યમ મેવર અને વોશીંગટન એપારંગ જેવા ઇંગ્લેન્ડે પશુ ધણું કાંઈ લખ્યું છે. ત્યારબાદ હઝરત ત્યાંથી મક્કામાં પાછા આવ્યા.

બચ્ચંસતની ખારમી સાલમાં ૬૦ મોહમ્મદ સં મેઝ્ઝરાજ ગયા હતા. એટલે જીખરધલ અંં આવીને તેઓને ધુરાફે નામની જન્નતની અસ્તરી ઉપર બેસારી બચતુલ મુકદ્દસ (જેરસેલમ) અને ત્યાંથી સાતે આકાશો અંશે ઇલાહી સુધી લઇ ગયા હતા અને પુદ્ગલી સર્વે અબ્બય્યાત દેખાડી હતી. પુદ્ગલે તઅંદાએ તેઓ સાથે વાતો કીધી હતી. અર્થાંત મેઝ્ઝરાજનું વર્ણન ધણાજ લખાણુથી છે. તેથી અહીં લખી શકતા નથી.

(૬૯)

મદીના તરફ હિજરત.

અંરબસ્થાનમાં નિયમ હતો કે આસપાસના ગામડા અને શેહરોના લોકો કઅબ્લામાં હજ કરવા માટે વરશે વરસ આવતા હતા. આરીવાજ હજરતે ઈબ્રાહીમ અને હજરતે ઈસમાઇલ અંં ના વખતથી તેઓની યાદગારી દાખલ તેઓમાં ચાલુ હતો. આરીવાજમાં જો કે કુદર અને શીરકના ધણા કાનુનો ધુસી ગયા હતા પણ ત્યાંના લોકો હજ કરવા આવ્યા વિના ચુકતા નહીં—હજરતે રસુલેખુદા સં લોકોની બીડબાડ થાય તો તેઓ પરવરદિમારનો હુકમ સંભળાવી દેવાનો લાગ શોધ્યાજ કરતા હતા. અઅસતનીઅગીયારમી સાલમાં મદીનાના કેટલાંક લોક કઅબ્લામાં હજ કરવા માટે આવ્યા. હજસ્ત કઅબ્લામાં ગયા અને દસ્તામતો ખોલ કરવો શરૂ કર્યો જેનો મદીનાના લોકો ઉપર પુરો અસર

પડ્યો અને તેઓમાંના ૬ માણસો મુસલમાન થઈ ગયાં. તેઓ મદીનામાં રહેતાં યહુદીયોના મોંઢથી વારંવાર સાંભળતા કે ‘ મક્કામાં એક પયગમ્બર જાહેર થનાર છે ’ લેથી તેઓને વધારે વિશ્વાસ બેઠો અને તરતજ ઇમાન લાવ્યા. અને “ થનાર પયગમ્બર જાહેર થઈ ગયાં ” એવી ખુશખબરી આપ્યા મદીનામાં ફેલાવી દીધી. મદીનામાં ઘેરેઘેર એ બાબતની ચર્ચા થવા લાગી. બઅસતની બારમી સાલમાં નવા મુસલમાન થએલાં પાંચ જણાં અને ઔસ અને ખઝરજના કબીલાના બીજા સાત માણસો મદીનાથી મક્કામાં આવી હઝરતની પવિત્ર શેવામાં હાજર થયાં, પેલાં સાત જણા પણ તરતજ ઇમાન લાવ્યા અને હઝરતના હાથ ઉપર બયઅંત કરી હઝરતને વિનંતી કીધી કે આપ મદીનામાં પધારો.

આ સઘળી બાબતોથી મક્કાના કાફેરો ક્રોધ અનુભવ્યા ન હતા. તેઓએ જ્યારે

(૭૧)

મદીનાના લોકોના ધમાન લાવવાના સમાચાર સાંભળ્યા ત્યારે તેઓ હઝરત અને હઝરતના અસ્હાબને વધારે સતાવવા લાગ્યાં. આથી તે હઝરતે પોતાના અસ્હાબોને મદીના તરફ હીજરત કરી જવાનો હુકમ આપ્યો, હુકમ મળતાંજ મુસલમાન પુરૂષો અને મુસલમાન સ્ત્રીઓ ઇસ્લામ ની ખાતર પોતાનો પ્રિય રવદેશ તજી ધીમે ધીમે છાનામાના મદીના તરફ જવા લાગ્યા. થોડાં દીવસમાં એટલાં લોકો હીજરત કરી ગયાં કે મક્કા શહેર વસ્તી વિના ઉજડ અને વેરાન દેખાવા લાગ્યું.

જ્યારે તે હઝરતના અસ્હાબો મદીના તરફ હીજરત કરી ગયા ત્યારે કાફરોએ માંહે માંહે એક બીજાને કહ્યું કે જુઓ ! મુસલમાનો તો તમારા હાથમાંથી સટકી ગયાં હવે મોહંમદ સં રહ્યાં તેઓ સટકી ન જાય નહીં તો પછી તમારા કબજામાં આવશે નહીં. ત્યારે તે વિશે શું કરવું એવો વિચાર અલાવવા

(૭૨)

માટે તેઓએ “ દારૂનુદ્ધવા” માં એક સભા
 બરી અને હજરત વિરૂદ્ધ યુક્તીયો યોજવા
 લાગ્યા. તેઓએ સર્વથી પહેલો ઠરાવ હજરત
 ને બેડીયો અને સાંકળોમાં જકડી કોટડીમાં
 પુરી રાખવાનો કર્યો; પણ હજરતે મોહંમદ સં
 ના તાબેદારો તોફાન ઝગડો અને લગાઇ મચાવી
 તેઓને છોડાવી લઇ જશે એ બચથી તે ઠરાવ
 સર્વમત અનુસારે પસાર થયો નહીં. એક સભાસદે
 દર્શાવ્યું કે તેઓને દેશનીકાલ કરવા
 જોઇએ અને પછી કદી મક્કામાં પેસવા દેવા
 જોઇએ નહીં, આમત પણ સર્વમત અનુસારે
 પસાર થયો નહીં, કેમકે તેઓએ કહ્યું મોહંમદ
 સં જ્યાં જશે ત્યાં પોતાની બોલવાની
 મીઠાશ અને છટાથી લોકોના મન હરી લઇ
 મુસલમાન બનાવી આપણા ઉપર વળી કોઇ તરી
 આક્રમણાવશે. તેકોમના ફિરચોન અબુજેહલેએવો
 મત આપ્યો કે દુન્યામાં મોહંમદ સં જ્યાં

સુધી હયાત હશે ત્યાં સુધી આપણને સુખ
 શાંતીમાં અને અમન ચૈનમાં ખેસવા દેશે નહીં
 માટે જેમ અને તેમ જલદી કરી તેને જાનથી
 મારી નાખો એટલે એ કાશજ ટળે અને આપણે
 નફકરા નિડર જની આક્રતથી મોકળા થઈ ચૈનથી
 રહીયે, આ વાત સર્વમત અનુસારે પસાર થઈ
 અને તેઓને તેજ રાતરે તેઓના ઘરમાં સુતા
 ક્તલ કરવાનો દ્રઢ નિશ્ચય કર્યો.

જે રાતે કાફિરોએ હઝરતને શહીદ કરવાનો
 વિચાર કર્યો હતો તેજ રાતરે પરવરદિગારે પોતાના
 હખીજને તે કાફિરોના વિચારની ખબર આપી
 જેથી તે હઝરતે પોતાના બાઈ હઝરતે અંલી
 કં ને પોતાની પથારી ઉપર સુવાડ્યા અને
 પોતે મદીને જવા નીકળ્યા, રસ્તામાંથી હઝરતે
 અખુખકર રોને લેડી લીધાં હઝરત તેઓ સાથે
 સૂર નામના ગૌર તરફ રવાના થયાં. રસ્તામાં
 પગલાંના નીશાન ન પડે તેટલા માટે તેઓ

આંગળીયોના ટેરવાથી ચાલતા હતા. ચાલતાં ચાલતાં હઝરતના પગ ઝખ્મી થઇ ગયાં હતાં. જ્યારે તેઓ ગાર ઉપર પહોંચ્યા ત્યારે તેમાં ધુપી રહ્યાં.

રાતરે જ્યારે કાફરો હઝરતના ઘેર ગયા અને કંતક કરવા માટે હાથ લાંબાવ્યા ત્યારે તેઓએ હઝરતની પથારી ઉપર જનાએ અંદો કં ને સુતેલાં જોયાં. હઝરતે અંચી કં ની પોતાના ભાઈ પ્રત્યેની આવી વફાદારી જોઈ તે કુર જાલીમોને પણ દયા આવી અને તરતજ ત્યાંથી પાછાં ચાલ્યાં ગયાં.

ઉપત્રી ગારમાં હઝરત ત્રણ દીવસ સુધી રહ્યા, કાફરો શોધતાં શોધતાં તે જગ્યાએ આવી પહોંચ્યા અને હઝરતને શોધી ઠાઠવાની નજીક હતાં પણ તેઓની આંખો ઉપર અલ્લાહની કુદરતથી એવાં પરદાં પડી ગયાં કે તેઓ જોઈ શક્યા નહીં, અને તે ગારને જોઈને કહેવા

(૭૫)

લાગ્યા કે આવા નાનકડા ગારમાં માણસ સમાઈ શકે નહીં. ઉપરાંત ખુદાએ તઆલાની કુદરતથી એક કરોળીયાએ તે ગારના મોંઢ ઉપર જાણુ તણી લીધું હતું તેથી પણ તેઓને હજરત અંદર હોવાનો ખતરી થઈ નહીં. ત્રણ દીવસ પછી હજરત તે ગારની બહાર નીકળ્યા અને ઉંટની અસ્વારી વડે આડકતરે રસ્તે થઈ મદીના તરફ રવાના થયા અને આખી રાત અને આગલા દીવસના બે પોહરખાખર ચાલ્યા, આ સંવળો વખત તેઓને રસ્તામાં કોઈ વિરોધી મળ્યો નહીં, પણ કુરૈશીયોએ હજરતને પકડી આવનાર માટે સો ઉંટનું ધનામ આપવાનું જાહેર કર્યું હતું અને ચારે તરફ અસ્વારો દોડાવવામાં આવ્યા હતા, આ અસ્વારોમાંનો એક સે.રાફિ બિનમાઝિક હાથમાં ભાનો(નેઝો)પકડી સામેથી આવતો જણાયેપણ શું તે હજરતનો ચમત્કાર ! તે આવનાર અસ્વાર અને ઘોડો ઉંધા મોંઢે ભોંય પડી ગયા અને તેના મન ઉપર હજરતનો એટલો બધો

(૭૬)

રોઆખ અને ત્રાસ બેસી ગયો. કે એકદમ તે
ધ્રુજતો ધ્રુજતો બોલી ઉઠ્યો. કે “મહારી શુભ
માફ કરશો, હું વચન આપુધું કે આપને
શોધવા માટે જેને માણસો નીકળ્યાછે તેઓને
પાછા લઈ જઈશ. ” હજરતે તેને જવા દીધો,
તેણે પણ પોતાનું વચન પાળ્યું, પછી હજરત
ત્યાંથી રવાના થયા, અને મદીનાની દક્ષીણમાં
એ મેલના દાસલે આવેલા “ કાબા ” નામના
ગામમાં હજરતે અંલોકની રાહ જોવા માટે ઉતર્યા.
મદીનાના સોફો હજરતને લેવા માટે સામે આવ્યા
અને બ્રહ્મી તઅંઝીમ તવકીર અને માન સહીત
હજરતને શેહરમાં લઈ ગયાં, આ હિજરતથી
મુસલમાની હિજરીસન ગણાય છે.

હિજરત પછીની ખીનાઓ.

લખે છે કે જ્યારે હજરતે રસુલે ખુદા સં

(૭૭)

મદીનામાં તશરીફ લાખ્યા ત્યારે અંબુદુસ્લાહખિન
ઉખય (કે જે મદીનાનો બાદશાહ બનવાની
ધમ્મ રાખતો હતો) વિના દરેક માણસે હજરતને
પોતાને ઘેર ઉતરવાની પુર્ણ ધમ્મ દર્શાવી
પણ હજરત, પોતાની સાંઢણીની મેહાર-લગામ
ઢીલી મુઠી સર્વેને એમજ ફરમાવતા કે જ્યાં
ખુદને મહાર ઠેહરાવવું મંજૂર હશે ત્યાં પહોંચી
ને મહારી સાંઢણી ખેશી જશે. અને એમજ
થયું, હાલ જ્યાં મસજીદે નખવી બનેલી છે ત્યાં
તે હજરતની સાંઢણી ખેશી ગઈ અને આપ
અબુઅય્યુબના ઘરમાં ઠેહર્યા-ઉતર્યા, પછી ત્યાંના
લોકોના થોકે થોક ઝીયારત (દર્શન) કરવા માટે
આવવા લાગ્યા. આ આવનારાઓમાં તવરાત
અને ઇન્જીલને સારી પેઠે જાણનાર અને યહુદીયો
નો મોહટો ઝખરફુસ્ત આલિમ “ અંબુદુસ્લાહ
ખિન સલામ ” યહુદી હાજર થયો અને તે
હજરતને જોતાવેંતજ ખોલી ઉઠ્યો કે “ આ

(૭૮)

ચહેરા જુઠાંજાના ચહેરા જેવો દેખાતો નથી ” અને તે તથા સહમાને ફારસી કે જેઓ મળુસ હતા તેઓ અને બીજાં કેટલાંક લોકો ઇમાન લાવી મુસલમાન થયાં.

હઝરતે રસુલે ખુદા સં મદીનામાં આવ્યા પછી યહુદીયો સાથે એક કરારનામું કર્યું જેમાં, મદીનાને શત્રુઓના હાથમાં જવા દેવાથી મદીનાનું રક્ષણ કરવામાં યહુદીયો મુસલમાનોને મદદ કરે એવી શરતે યહુદીયોના હક કાયમ રાખવામાં આવ્યાં. ત્યારબાદ હઝરતે મસજીદે નખવી ચણાવવી શરૂ કીધી જે તદ્દન સાદી હતી તેની દીવાલો ઘીંટોની હતી અને તડકાથી બચવા માટે પથ્થરની કે ઊંખધની છતના બદલે ખજુરીના પાંદડાઓની છત નાંખવામાં આવી હતી. ઉનાળા માં તો તડકાથી લોકોનું રક્ષણ થતું હતું પણ ચોમાસામાં સર્વે પળલી જતા હતા. ધરખાર વિનાના લોકોને રહેવા માટે તેમાં સગવડ રાખી હતી. ત્યારેજ લોકોને નમાઝ પઢવા બોલાવવા માટે અઝાન (બાંગ) મુકરરર કીધી હતી. કે તે

(૭૬)

ખ્રીસ્તીયોના ઘંટ અને યહુદીયોની તુરાષ કરતાં
લાખ દરખાં જૈહતર છે. જેની પ્રસંશામાં ઇંગ્રેજ
“એનસાઇકલો પીડીયા”ના છઠ્ઠા ભાગમાં લખ્યું
છે કે “જાંગ દેનારનો અવાજ જે સાદો પણ
ધણોજ મનોરંજક અને મનમોહક હોય છે
તે, જે કે શેહરોના શોર ખદોરમાં મસજીદની
ઉંચાઇ ઉપરથી ધણોજ રસભર્યો અને મનોરંજક
લાગે છે, તોપણ રાતરીના સન્નાટા (શાંતપણા)
માં તેનો અસર ધણોજ વિચિત્ર પ્રકારનો કવિત્વ
રસભર્યો હોય છે. એટલે સુધી કે ધણાં યુરોપીયનો
પયગંમ્બર સગ તે આ બાબતની મુખારક
બાદો આપ્યા વિના રહી શકતા નથી કેમકે
તેણે (પયગંમ્બરે) માણસના અવાજને યહુદી
યોની તુરાષ અને ખ્રીસ્તીયોના ચર્ચ (દેવલ)
ઉપરના ઘંટા કસતાં ચઢીયાતો બનાવી દીધો છે.”

(૮૦)

જેહાદ અને તેની શરૂઆત.

~~~~~

જ્યારે મુસલમાનોએ, જેમકે ઉપર લખી
ગયાં છીએ, ત્રણ વર્ષ સુધી કફરોની સખતમાં

---

૧ જેહાદ-ધાર્મિકયુદ્ધ. ૬૦ મોહમ્મદસં જે જેહાદ
કર્યા તેને કેટલાંક અજ્ઞાન ખ્રીસ્તીયો અન્યાય ભર્યા
કહેછે, પણ જેઓ વિદ્વાન અને જ્ઞાનીછે તેઓ કહી
એમ કહેતાંનથી જેમકે-મી થોમસ કારલાઇલ
સાહેબ લખે છે કે “ અત્યાર સુધીતો મોહમ્મદ
સં પોતાનો ધર્મ પ્રસારવા માટે ઉપદેશ કરવાનીજ
રહી ધારણ કરેલી હતી, પણ હવે તેને દેશ
બહાર કાઢી મુકવામાં આવ્યો અને અન્યાયી-
જુદ્ધની લોકોએ માત્ર તેના સાચા અસમાની
પયગામ (આકાશી) સંદેશ પ્રત્યે એકલી
બેદરકારી બહાર કીધી નહીં જ્યારે તેના પુનના
તરફના બન્યા, ત્યારે તે અરણ્ય-જંગલના રહેનારા
એ એક આરબ અને શુરવીર માણસને છાજે

સખત અને ધાતકી ઇજ્જાઓ ઉપાડી, લાખો

તેમ પોતાનો ખચાવ કરવા તેણે ઇચ્છ્યું (મોહમ્મદ સં.) વિચાર કર્યો કે અગર કુરૈશીયોની એમજ મરજી હતો એમજ થવાદો. જે પથગામ-સંદેશો કુરૈશીયો અને સમગ્ર મનુષ્ય જાતી માટે ધણેજ જરૂરી હતો તે સાંભળવાનો કાફેરોએ ઇન્કાર કર્યો; અને તેઓએ જુલમ લોખંડ-તલવાર અને કૈતલ દ્વારે તેનો નાશ કરવા ચાહ્યું ત્યારે લોખંડનો મુકાબલો લોખંડથી કરવો પડ્યો જેમકે મોહમ્મદ સં. ના દસ વર્ષ લડાઈયો અને સખત મેહનતમાં પસાર થયાં, અને તેનું જે કાંઈ પરિણામ આવ્યું તે આપણે સારી પેઠે જાણીએ છીએ. ” ઉપરાંત મીસીઝ એનોબીસેન્ટ, મી. ગોડફ્રેહ્ડેગીન્સ, મી. જોન ડેવનપોર્ટ અને ફ્રાન્સ, જરમની ઇત્યાદીના ઘણાં વિદ્વાનોએ જેહાદ ઉપર ન્યાય પુર્વક નજર નાંખી સિદ્ધ કરી આપ્યું છે કે તેમાં જરાએ જુલમ કે

મુસીબતો અને સંકટો વેઠ્યા, શોઅંબેઅખી
 તાન્નિગમાં તણુ વરસ મુધી ઘેરાયલાં રહ્યા,
 આખરે લાચાર થઇ પોતાનો સ્વદેશ મક્કા છોડી
 હુબશામાં જઈ વસ્યા અને છેવટે જોઓ બાકી
 રહ્યા હતા તેઓ મક્કાને છોડી મદીને જઈ
 રહ્યા ત્યારે તો કાફેરાએ તેઓનો કૂડો મુકવો
 જોઇતો હતો, પણ નહીં, તેઓ તો મુસલમાનો
 ના એવા જની દુસ્મન બન્યા હતા કે અગર
 મુસલમાન તેઓથી આજીઝ અને લાચાર થઇ
 પતાળમાં ચાલ્યા જાય તો કાફેરા જો બની શકે તો
 ત્યાં જઇને પણ તેઓને મારે. મુસલમાનોના
 મદીને જવા પછી મક્કાના કાફેરા વધારે ઉશ્કે
 રાયા. જ્યારે તેઓએ તે હઝરતની હિજરતના

અન્યાય નથી, અને ઇસ્લામ ધર્મ તલવારના
 બળવડે નહીં પણ તેનાં સુશીક્ષણથી પ્રસર્યો છે.
 લંબાણુ થઇ જવાના ભયથી એ સર્વે વિદ્વાનોના
 મત અત્રે ટાંકતા નથી.

અને મદ્દીનામાં દિનપ્રતિદિન થતી તે હઝરતની મદ્દીના સર્ગાચાર સાંભળ્યા ત્યારે તેઓના મનમાં શત્રુવટ અને ધર્વાની અગ્ની જોરબર સળગી ઉઠી. તેઓ કોઈ પણ મુસલમાનને સુખી જીંદગી ભોગવતાં જોઈ શકતા ન હતા, અને પૃથ્વીની સપાટી ઉપરથી મુસલમાનોને નીસ્ત અને નાપુદ કરવાના પ્રયત્નો કરે જતા હતા.

પણ શું કરે? મુસલમાનો તો મદ્દીનામાં જઈ વસવા લાગ્યાં, ત્યાં તેઓને કેવી રીતે ધજા પહોંચાડવા અને નીસ્ત નાપુદ કરવા જાય !! પણ હા, જે બીચારાં ગરીબ મુસલમાનો હીજરત કરી શક્યા ન હતા અને મક્કામાં પાછળ રહી ગયાં હતાં તેઓને આ કાફેરોએ વળી સતાવવા અને અનેક બલાઓમાં ફસાવવા શરૂ કર્યા અને તેઓ ઉપર હુમલો કરવાની તૈયારી કીધી જેમકે ખુદાએ તમ્બાલાએ કુંદઆને શરીફમાં ફરમાવ્યું છેકે “કાફેરોએજ પહેલાં શરૂઆત કીધી” મુસલમાનોનો લઢવાનો જરાએ વિચાર

ન હતો. લડાઇનો આરંભ એવી રીતે થયો કે
 તે દીવસોમાં કાફર કુરૈશીયોનો એક કાફલો
 બહેપાર માટે શામના પ્રદેશમાં ગયો હતો,
 મક્કાના કુરૈશીયોએ એવો વિચાર કર્યો હતો
 કે જ્યારે તે કાફલો માલ વેચીને પોતાની સાથે
 જે નફા લાવે ત્યારે તે નફા મુસલમાનોને
 હક્ક કરવા પાછળ ખરચવો. અને એજ
 વિચારથી તેઓ મદીના ઉપર ચઢાઇ કરવાની
 તૈયારીયો કરી રહ્યા હતાં. જે મુસલમાનો
 મક્કામાં રહેતા હતા તેઓએ, મદીનામાં રહેતાં મુસ-
 લમાનોને કાફરોની ચઢાઇથી સાવચેત રાખવામાટે
 તેઓની હીલચાલના ને તેઓના વિચારના સમાચાર
 પકાંચાડ્યા. આવા સમાચાર મળ્યા ત્યારે હજરતે
 પોતાના ઠાકા જનાએ હમજાને અને ઓખયદને
 સોમાંણસો આપી ખરી ખીના શુછે તે જાણવામાટે
 મોકલ્યા. જ્યારે તેઓ મદીનેથી નીકળી ચુક્યા
 અને અમુક જગ્યાએ આવ્યા ત્યારે તેઓએ
 અબુજેહલ અને તેના દીકરા અકરમાને ૫૦૦

(૮૫)

ખુપ્પવાર અસ્વારો સહીત લડવા મરવા માટે
 સજ્જ થએલાં જોયાં. પણ તે વખતે તેઓ
 વચ્ચે લડાઈ થઈ નહીં. આ બાબતોથી જાહેર
 થાય છે કે મક્કાવાળાઓનો વિચાર નિસંશય
 મદીનાવાળાઓ ઉપર હુમલો કરવાનોજ હતો. અને
 કાફેરોએજ લડાઈને શરૂઆત કીધી. જે
 આવા સમાચાર મળ્યા પછી મુસલમાનો ચુપ
 ચાપ બેસી રહ્યા હોત તો આજે દુન્યામાં
 મુસલમાનોનું કોઈ જગ્યાએ નામ નીશાન રહેત
 નહીં. આવા બારીક સમયે મુસલમાનોએ પોતાનું
 રક્ષણ કરવુંજ જોઈયે; અને તેથીજ તેઓ,
 શત્રુઓથી પોતાનો બચાવ કરવા માટે હથીયાર
 પકડી લડાઈ માટે તૈયાર થઈ રહ્યા. યોડા દીવસ
 પછી મક્કાનો કરઝબિન જાબિર નામનો એક
 માણસ મદીનાના ચરામાંથી મદીનાના રહેવાશી
 યોના ઉંટ લુંટીને મક્કા તરફ નાથી ગયો, જેથી
 તે હજરત, કાફેરો તરફથી આવી આવી પહોં
 ચતી અવાર નવારની ઇજ્જતોથી ઘણાં દીલ

(૮૬)

ગીર થયાં, અને તે ઉંટ ચોરી જનારની પુઠે
“બદર” ના કુત્રા સુધી ગયા પશુ તે વધારે
આગળ નીકળી ગએલો હોવાથી હાથ આંચે
નહીં.

જંગે નખલા.

હીં ૨ માસ રજા.

મક્કા વાશીયોનો જે કાફલો શામ
(સીરીયા) ગયો હતો તે થોડા વખતમાં
પાછો આવનાર હતો, અને તેથી હઝરતને ઘણી
ફીકર અને ચીંતા હતી કે રખેને તે કાફલા
વાળાઓની મદદ કરવાના બહાનાથી મક્કાના
કાફરો આપણા ઉપર હુમલો કરે. હઝરતે પ્રથમ
સહદ ખીન અખીવકાંસને દુશ્મનોની ખાતમી લેવા
માટે મોકલ્યા, જ્યારે તેઓને દુશ્મનોના કાંઈ સમા
ચાર મળ્યા નહીં ત્યારે હઝરતે અબ્બદુલ્લાહ બિન
જહશને “ નખલા ” નામની જગ્યાએ મોકલ્યા.
ખરેખર મક્કાવાળાઓનો કાફલો આવતો હતો.

(૮૭)

અખદુદનાહ બિન જહશે, જે ઉંટ ચોરી મયો હતો તેનો બદલો લેવા ચાલ્યું અને તેથી તેઓએ તે કાફલામાંના એક માણસને મારી નાંખ્યો અને તેઓનો સર્વે માલ લુંટી લીધો અને ઘણાં માણસોને કૈદ કરીને હઝરતની શેવામાં હાજર થયો, હઝરત તેની આ બાબતથી નારાજ થયાં અને કૈદીઓને તેઓના માલ અસખાબ સહીત મુક્ત કર્યા અને જે માણસ મારી નાંખ્યો હતો તેનું ખુનખહા (ખુનનું મુલ્ય) આપ્યું.

બદરની લડાઈ.

હી૦ ૨ માસ રમઝાન.

કાફર કુરેશીઓનો એક મહા મોહટો કુર્સો શામ તરફથી આવતો હતો. આ કાફલાનો સરદાર અબુમુહ્યયન બિન હરબ હતો. કાફર કુરેશીઓએ ચારે તરફ એવી અફવા ઉરાડી દીધી કે અગર મદદે નહીં આવો તો મુસલમાનો

નિઃસંશય અમારા કાફલાને લુંટી લેશે. આ
 અફવાએ અગ્ની ઉપર તેલનું કામ કર્યું. એક
 હજાર જંગી અને બળવંત ઘોડે સ્વારો સાતસો
 ઉંટો સહિત સામગ્રી આવતા કાફલાને મદદ
 કરવાના બહાને મઠકાથી નીકળી રવાના થયા.
 મુસલમાનોને તેઓના આવવાના સમાચાર પહોંચી
 ગયા. મુસલમાનો બળુતા હતા કે કાફલાને મદદ
 કરવાનું તો માત્ર બહાનુ છે, તેઓનો મુખ્ય હેતુ
 મદીના ઉપર ચઢાઈ કરવાનો છે. કાફરો એકદમ
 મદીના ઉપર ચઢી આવ્યા. આ વખતે મુસલમાનો
 પાસે લડાઈને લગતી કંઈ સામગ્રી ન હતી.
 તેઓની પાસે માત્ર ૩૧૩ માણસો જ ધોડા અને
 ૭૦ ઉંટ હતા. હજરતે રસુલે ખુદ સં પાસે જે
 ઉંટહતું તેના ઉપર હજરત અલીકં અને હજરતે
 જમદ વાશહરતી સવાર થતાં હતાં. હજરતે પોતાના
 મોહાજર અને અનસારોને મઠકાથી જે લશ્કર
 કાફલાની મદદે આવતું હતું તેનો મુકબલો
 કરવાનું ફરમાવ્યું. મોહાજર અને અનસારોએ

(૯૯)

કચ્છું કાફલાવાળાઓ થેડાં અને નિર્બળ છે તેઓ
ઉપર પ્રથમ હુમલો કરી વિજય ન પામતાં શા
માટે અસંખ્ય લશ્કરનો મુકાબલો કરીયે ? હઝરતે
ફરમાવ્યું મને ખુદાએ તુસરત (કુમક) નું વચન
આપ્યું છે અને મુસલમાનો વિજય પામશે,
માટે મદદે આવનાર જંગીગોનોજ મુકાબલો કરવા
માં નસીહત છે. પરમ કૃપાળુ પરવરદિગારે
મુસલમાનોની નહાની અને નજીવી દુકડીને એવું
જોમ અને જામ આપ્યું કે કાફરોની મદાબારત
અને જંગી ફૌજને જોત જોતામાં હરાવી દીધી.
જે કાફલાની મદદે મક્કવાશીયો આવ્યા હતા તે
કાફલો તો સમુદ્રના કીનારે કીનારે થઈ સહી
સલામત પસાર થઈ ગયો પણ કુરૈશીયેનો સરદાર
અને આગેવાન અબુ જેહલ હતો જે તે ઉમ્મતનો
ફિરયોન કહેવાય છે, તેનો સર્વે અભિમાન ધુળ
માં મળી ગયો અને ઘણીજ ખ્વારી અને હલકાઈ
થી કતલ થયો, તે ઉપરાંત બીજાં ઘણાં કાફરો
માર્યા ગયા, અને બાકીના રડયા ખડયા શીયાળીયા

(૯૦)

ઓની જેમ પુ'છડી દબાવી નાથી ગયાં, આ
 લગાઈમાં કાફેરોમાંના સીત્તેર જણ કંઈ પકડાયા
 હતા જેઓમાં હજરતના કાકા હજરતે અબ્બાસ
 ઓકેલ અને નૈફિલ ઇબ્ને હારિસ પણ હતા.
 હ૦ મોહમ્મદ સ૦ પોતાના કાકાને કહ્યું કે
 તમારે અને તમારા જે ભત્રીજાઓએ (ઓકેલ
 અને નૈફિલે) મુકત થવું હોય તો છુટકારા
 માટે નાણાં આપો. હજરતે અબ્બાસે કહ્યું કે
 મ્હારી પાસે કાંઈ નથી, જે હું તને નાણાં
 આપું તો જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી મ્હારે
 કુરૈશીયો પાસે બીજા માંગવી પડે, હજરતે કહ્યું
 જ્યારે તમે મક્કા છોડી લગાઈ માટે આવતા
 લાગ્યા ત્યારે તમે તમારી સ્ત્રી ઉમ્મેશ્શલને,
 લગાઈતું પરિણામ શું આવશે તેની મને
 ખબર નથી, જે હું માયો જાઉં તો આ સોતું
 ત્હારા માટે અને ત્હારા બાલ બચ્ચાઓ માટે
 રાખજે, એમ કહીને જે સેતું આપ્યું હતું તે
 ક્યાં ગયું? હજરતે અબ્બાસે પુછ્યું તને આ

(૯૧)

વાત કોણે કહી? હં મોહમ્મદ સં કહ્યું ખુદાએ
મને વણ થકી ખાતર આપી હજરતે અબ્બાસ
તરતજ ધમાન લાગ્યા અને કહ્યું કે આ વાત
ખુદા શીવાય બીજું કોઈ જાણતું ન હતું કારણ
કે તે નાણાં મેં અર્ધ રાતરીએ એકાંતમાં આપ્યા
હતા. આ લજાઈમાં ત્રણ ચમત્કાર જાહેર થયા
હતા. ૧-જે વખતે યુદ્ધ જામી રહ્યું હતું તે
વખતે આપે એક કાંકરાઓની મુઠી શત્રુઓ
ઉપર નાંખી જેનો અસર પ્રત્યેક કાફરની આંખ
માં ગયો અને કાફરો પીઠફેરવી નાસવા લાગ્યા.
અને આ વખતે ઝખુરની એ ભવિષ્ય વાણી
પુરી થઈ કે “તું જતી આદમ-મનુષ્ય જાતીમાં
સર્વથી વધારે ખુબસુરત” છે, હે! પહેલવાન

૧-એડવર્ડ ગીબન લખેછે કે-આખા
આલમ મહી હં મોહમ્મદ સં ખુબસુરતી
અને ૩૫-કાન્તિમાં પ્રખ્યાત અને એકકા હતા,
કાકટર ડીટ સાહેબ પણ એમજ લખે છે.

(૯૨)

તું જાહોજાહાલીથી તહારી તલવાર, તહાસ શરીર
ઉપર લટકાવ અને સત્યતા અને પ્રમાણિકતા
માટે સૌભાગી થઈ આગળ વધ અને તહારો
જમણો હાથ તને હયખતનાક કામ દેખાડશે.”
૨-મુસલમાનો તું નાનકડું સૈન્ય (લશ્કર) કાઢેરો
તો નજરોમાં પોતાની સંખ્યા કરતાં જમણું
દેખાયું જેથી તેઓની હીમ્મતો ટુટી ગઈ. ૩-
મુસલમાનોની મદદે ખુદાએ પ્રથમ એક હજાર
અને પછીથી ત્રણ હજાર ફિરિસ્તાઓ જામર
ધક્કની સરદારી હેઠળ મોકલ્યા. જે વૃતાંત કુર
આને શરીફમાં વિસ્તાર વાર આપેલું છે.

ગઝવએબની કીનકાઅ.

બની કીનકાઅ ચહુદીયોનો એક કપીલો
હતો, ચહુદીયો સાથે જે કરારનામું થયું હતું
તે પ્રમાણે તેઓએ મુસલમાનોની જાનમાલ અને
આજ્ઞાનું રક્ષણ કરવું જોઈતું હતું, પણ તેઓ
તે કરારનામા પ્રમાણે વરત્યા નહીં. અને એક

(૯૩)

વહુદીએ એક મુસલમાન સ્ત્રીનું મસ્કરીનાં એવી રીતે તેહબંધ ખોલી નાખ્યું કે શરમની જગ્યા ખુલી મધ, અને તે વિશે જગડા થયો તેમાં એક વહુદી અને એક મુસલમાન માયો ગયો. હજરત જ્યારે બદરમાંથી પાછા આવ્યા ત્યારે તેઓને ઘણાં શરમાવ્યા અને મનાવ્યા, પણ તેઓ માન્યા નહીં તેથી લડાઈ ઠરી. લડાઈથી વહુદીયો કંટાળી ગયા હજરતે તેઓની પાસે જમીન માંગ્યા, પણ તેઓનું કોઈ જમીન થયું નહીં હજરતે તેઓને શામ-સીરીયા તરફ હાંકી કાઢ્યા એટલે દેશ નીકાલ કર્યો.

ગઝવએ બની સક્ષીમ, ગઝવએ બની
ગતફાન, ગઝવએ અનમાર.

બની સક્ષીમ, બની મતફાન, અને બની અનમારના રહેવાશી ધસ્લામના પંકડા શત્રુ હતા, અને મદીના ઉપર ચતરે છપો માસ્ક ધમ્મતા હતા. હજરતે તે આગમચ તેઓને

(૯૪)

જાઓ દેવા માટે નીકળ્યા નેથી તેઓ વિખેરાઈ
 ગયાં. આગતદ્વાનીયોના હુમલામાં એક યાદ રાખવા
 જોગ બીના એ છે કે આ ગજવામાં એક દીવસ
 વરસાદ વરસ્યો તેથી હજરતના હુમડાં પક્ષબીગયાં,
 તેથી આપ હુમડાં ઉતારી એક વૃક્ષની ડાળીયે
 સુકવી પોતે એકલા વૃક્ષની છાંમા નીચે સુઈ રહ્યા.
 એક પ્રખ્યાત અને નામચીન ગૌરસ નામના
 પહેલવાને આપને એકલા જોયાં તેથી પોતાની
 નાદાનીના નજામાં ચકચુર બની તલવાર ખેંચી
 હજરતના માથા ઉપર આવીને ઉભો રહ્યો અને
 મોહટા સાહે બોલ્યો કે “આજે તને કાણુ બચાવી
 શકે છે?” આપે એવા પુરજલાલ અવાજથી
 જવાબ આપ્યો કે “અસ્લાહ.” આ પુર
 જલાલી બર્ખા અવાજે તેના મનમાં એવો ત્રાસ
 ઉત્પન્ન કર્યો કે તે ભોંય પડી ગયો; હજરતે
 તેના હાથમાંથી તલવાર લઈ લઈ મોહટા સાહે
 કહ્યું કે હવે તું બતાવ કે તને કાણુ બચાવી
 શકે છે? તેણે કહ્યું અશ્વોસ કાઢ નહીં. હજરતે

(૯૫)

તેને મુકત કર્યો અને ફરમાવ્યું “હું રહમ-રૂપા
કરવા આવ્યો છું કતલ કરવા માટે આવ્યો નથી”
હજરતને આવા દયા નિધાન જોઈને તે મુસલમાન
થઈ ગયો અને પોતાની કૌમને પણ ઇસ્લામનો
દાવત કીધી.

જગે આહિદ.

(હી. ૩.)

અમુ જોડલના મૃત્યુ પછી કુરૈશીયોનો
સરદારી અમુમુશ્યાન પાસે આવી. બદરની
લડાઈમાં અમુમુશ્યાનના કેટલાંક સગાજાણી
મુસલમાનોને હાથે માર્યા ગયા હતા તેથી અમુ
મુશ્યાને સોગન ખાધા હતા કે હું જ્યાં સુધી
મુસલમાનોથી બદલો લઈશ નહીં ત્યાં સુધી • સુ-
ગંધીતર પદાર્થોનો ઉપયોગ કરીશ નહીં અને
સ્ત્રીનો પાસે સુંઘશ નહીં. આ વખતે તેણે ત્રણ
હજાર માણસો એકઠાં કર્યા અને તેઓ સહીત
મદીના ઉપર હુમલો કરવા માટે નીકળ્યા. આ

(૯૬)

બન્ને લશ્કર વચ્ચે ઝોહોદના પર્વત ઉપર
 લડાઈ થઈ. આ લડાઈમાં પ્રથમ મુસલમાનો
 વિજય પામ્યા પણ પાછળથી મુસલમાનોનું એક
 ટોળું હજરતની આજ્ઞા વિરુદ્ધ મોરચાનું રક્ષણ
 કરવું મુકી દઈ દુશ્મનોનો માલ લુટવામાં રોકાયું
 તેથી વળી દુશ્મનોએ મુઠામલો કર્યો અને
 મુસલમાનોને હરાવ્યા. આ લડાઈમાં હજરત
 અશુમાં ઝખ્મી થઈ ગયા હતાં, ચાર દાંત પડી
 ગયા હતા, તેઓ એક ખાડામાં પડી ગયા હતા.
 અપતાને એવી અશ્વા ઉરાડી દીધી હતી કે હજરત
 શહીદ થઈ ગયાં, પણ ખુદનો વાપદો હતો કે
 “અલ્લાહ તને કતલ અને હલાક થવાથી
 બચાવશે” તો પછી કેવી રીતે શહીદ થાય?
 ઝોહોદની લડાઈ પુરી થઈ. મક્કાવાશીયો પાછા
 ચાલ્યા ગયા અને આવતા વર્ષે, ખદર ઉપર
 વળી લડાઈ—જંગ કરવાનું વચન આપતા ગયા.
 આ લડાઈમાં હજરતના શુરવીર કાકા હ૦ હમ-
 ઝા શહીદ થઈ ગયાં જેથી હ૦ને ઘણી દીલગીરી

(૯૭)

થઈ પણ મુખ મુખારકથી બદ્દેઆ—આપનો
એકે ઉચ્ચાર કાઢ્યો નહીં બસકે દોઆના ઉદ્ગારો
કાઢ્યા હે! પરવર દિગાર! મ્હારી કૌમને ખુદિ
આપ કેમકે તે અજ્ઞાન અને બિનસમજ છે.

રજીઅ આગળની ઝપાઝપી.

“રજીઅ” હીમઝના કીનારા ઉપર આવેલા
એક ઝરાનું નામ છે ત્યાંની હઝીલ પ્રજાએ હઝરતે
રસુલે ખુદા સં ની શેવામાં આવી વિનંતી
કીધી કે અમારામાં ઇસ્લામ પ્રસરી ગયો છે
માટે ફેટલાંક માણસને ઇસ્લામનું શીક્ષણ આપવા
માટે અમારી સાથે મોકલો. હઝરતે રસુલે ખુદા
સં તેઓની સાથે છ શીક્ષકો મોકલ્યા. જ્યારે
તે શીક્ષકો અલિરજીઅ નામના ઝરાના કીનારે
પહોંચ્યા ત્યારે તે લોકોએ તેઓ ઉપર હુમલો કર્યો
અને તેઓમાંના ત્રણને મારી નાંખ્યાં, અને બાકીના
ત્રણને કેદ કર્યા જેમાંના એકને પાછળથી
પથરા મારી મારી નાંખવામાં આવ્યો.

કરણ કે તેણે નાશો જવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો
અને ખીજ ખે જણાઓને ગુલામ તરીકે વેચી
કુરૈશીયોને સ્વાધિન કર્યા જેઓએ તે ખીયારા
ખાનો જણાઓને સીમાવી સીમાવી મારી નાંખ્યા.

અધરે મઉનાની ઝપાઝપી.

નજદનો રહેવાશી આમિરખિન માલિક નામનો
એક માણસ જે મુસલમાન ન હતો તેમજ કાંધ
ઈસ્લામના પ્રસારની આડે વણ આવતો ન હતો,
તેણે હઝરતે રસુલે ખુદા સંની શેવામાં વિનંતી
કીધી કે આપ ઇસ્લામના કેટલાંક શીક્ષકો
ઈસ્લામનું શીક્ષણ આપવા માટે નજદની તરફ
મોકલો, હઝરતે રસુલે ખુદાસં તેઓની અરજી
સ્વિકારી તેઓની સાથે ઘણાંજ આખિદ (ભક્ત)
અને પરહેઝગાર ૪૦ માણસો મોકલ્યા. આમિર
નો એક ભત્રિજો જે ઇસ્લામનો કદો શત્રુ હતો
તે એક મોહટું ટાળું લઈ તે શીક્ષકો ઉપર
ચઢી આવ્યો અને સર્વે મુસલમાનોને પકડીને

(૯૯)

મારી નાંખ્યા, માત્ર એક જ જણ બચી ગયો.
હજરતે રસુલે ખુદ સં “ રજીઅ ” અને “ બધરે
મઉના ” નો આવો દયાજનક અહવાલ સાંભળી
મથાં દીલગીર થયાં.

ગઝવએ બની નોઝયર.

(હીં ૪.)

માસ રખીકલ અન્વલ.

કરારનામા પ્રમાણે પહુદીયોએ મદીનાનું
રક્ષણ કરવામાં મુસલમાનોને મદદ આપવી
જોઈતી હતી, પણ તેઓએ લુચ્યાઈ અને ઠગાઈ
કરી તેમાં ભાગ લાધો નહીં અને કપટ રમ્યા.
તેઓ હજરતને એક ધરમાં લઇ ગયા અને
હજરતને મારી નાંખવા માટે એક ઉંચી જગ્યા
એથી એક મોહટો ખારે પથર હજરતના માથા
ઉપર રગડાવી દીધો. પણ અલ્લાહ તઆલાએ
તેનારે હજરતને બચાવી લીધાં. હજરતે રસુલે ખુદ
સં પહુદીયોને કહેવરાવો મોકલ્યું કે “ તમે

(૧૦૦)

તમારા કરારનો ભંગ કર્યો અને તમારી સાથે
દગો રમ્યા માટે તેની શિક્ષામાં તમે દશ દીવસ
સુધી મદીનાની બહાર નોકળી જાઓ. નહીંતો
તમારા હકમાં સારું થશે નહીં.” મહુદીયોએ
તે વાત ન માનતાં લડાઇ જાહેર કીધી અને
મુસલમાનો અને મહુદીયો વચ્ચે ભારે યુદ્ધ
જમ્યું છેવટે મુસલમાનોએ તેમને હરાવી દઈ
“ખયબર” તરફ હાંકી કાઢ્યા.

બદર ઉપર ત્રીજીવાર.

ઓહોદની લડાઈમાંથી પાછા વળતી વખતે
અબુસુફ્યાન ધમકી આપી ગયો હતો કે આવતા
વર્ષે પાછો હું તમારી સાથે લડીશ, પણ તે વાયદા
પ્રમાણે બદર સુધી આવ્યો નહીં બલકે “આ વર્ષ
દુકાળનું છે લડાઇ કરવી ઠીક નથી” એમ કહી પોતા-
ના માણસોને પાછા લઇ ગયો, અને મુસલમાનો
કરી જઈ બદર ઉપર ન આવે એટલા માટે
તેણે હઠરતે રસુલે ખુશ સં ને કહેવરાવ્યું કે

(૧૦૧)

અપ્પુસુદ્યાન એક મહા મોહકું લશ્કર લાખ
 ચઢવા માટે બહર ઉપર આવે છે, મુસલમાનો
 તેની આ ધમકીની કાંધ પણ દરકાર ન કરતાં
 બોલ્યાં કે " અમોને કાંધ પરવા નથી અમારા
 માટે અસ્લાહ બસ છે અને તે સારો મદદગાર
 છે. " પછી હઝરતે રસુલે ખુદા સં દોઢ હજાર
 મુસલમાનોને સાથે લઈ બહર ઉપર આવ્યા,
 ત્યાં મુસલમાનો વહેપાર કરી ઘણો લાભ પામ્યા.
 મુસલમાનોના રોઆબ અને ત્રાસથી અપ્પુસુદ્યાન
 ના તો હક્કાબ છુટી ગયા, તે વાયદા પ્રમાણે
 બહર ઉપર આવ્યો નહીં.

મઝવએ બની મુસ્તલક.

(હી. પ.)

માસ શાબાન.

અરમના કબીલા બની મુસ્તલકના સરકાર
 હારિસખિન ભરારે તે હઝરતની સાથે લડવા
 માટે ઘણાં કબીલાઓને ઉશ્કેર્યા અને મુસલમાનો

(૧૦૨)

સાથે લગાઈ માટે એક મહા મોહકી દ્રોણ એકઠી
કીધી. મુસલમાનો હજરતે રસુલે પુદા સં સહીત
મરીશ્વરી નામના ઝરા ઉપર લડવા આવ્યા.
મુસલમાનોએ એવો રોઆબ અને ત્રાસ બેઠો કે
હારિસની દ્રોણ નાથી ગઈ, માત્ર હારિસ અને
તેની કૌમ જે હજરતનો મુકાબલો કરીને હારી
હતી તે બાકી રહી ગઈ.

જંગે ખંડક.

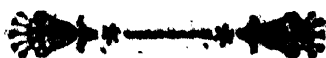
હીં પ.

માસ ઝીકાચદા.

બ્યારેબની નોઝર વહુદીયોને દેશ નિકાલ
ની શીક્ષા થઈ ત્યારે તેઓ ધણાં ઉશ્કેરાઈ ગયાં.
તેઓએ મડકે જઈ કાફેરોને મુસલમાનો વિરુદ્ધ
ઉશ્કેર્યા. મક્કામાંથી ૪૦૦૦ માણસો તૈયાર થયાં
અને તેઓ સધળાં મદીના ઉપર ચઢી આવ્યા.
પણ મુસલમાનોએ તેઓને એવાં હરાવી દીધાં કે
તેઓનું શુરવીર સૈન્ય વિખેરાઈ ગયું. જનાબે

(૧૦૩)

સલમાને હારૂનીની સલાહથી આ લડાઈમાં
મદીનાની પુર્વ દીશાએ ખામરો ખોદવામાં આવે
હતી તેથી આને ખાંદક એટલે ખાઈની લડાઈ
કહે છે, આ લડાઈમાં કાફરોમાંનો મોહટો શુરવીર
પહેલવાન “અમર છાને વહ” કે જે એક હજાર
શુરવીર સરદારોનો મુકાબલો કરી શકતો હતો
તે હજારો અલો કં ના હાથે માર્યો ગયો.
આ લડાઈ ફતેહ કરતાં મુસલમાનોને અસંખ્ય
સંકટો વેઠવા પડ્યા હતા જુખ અને અત્યંત
શરદીની મુસીબતથી તેઓના કલેજ તેઓના
મોંઢે આવી ગયા હતા. અર્થાત-મુસલમાનોને
એટલા સંકટો વેઠવા પડ્યા હતા કે તેઓમાંના
કેટલાંકના મનમાં ફતેહ થશે કે નહીં એવી
શંકા ઉત્પન્ન થઈ હતી. પણ અલ્લાહનું વચન
ખોટું હોતું નથી. મુસલમાનો ફતે પામ્યા અને
કાફરો ખતાર થઈ ગયાં.

(૧૦૪)

ગાંધીજીએ બની કરીયા.

હીં સં પ.

બની કરીયા યહુદીયોનો એક કબીલો હતો.
જે મદીનામાં રહેતો હતો, તેઓ સાથે પણ
હજરતે કરાર નામું કર્યું હતું. તેઓ પણ તે
કરારનામા પ્રમાણે વર્ત્યા નહીં. ખાસ જ્યારે
જગે ખંદક ચાલતી હતી ત્યારે “ કરીયા ”
કબીલાનો સરદાર “કઅમ્મિન અશરફ” ખયઅર
ના યહુદી હુદમિન અખતઅના ભરમાવવાથી
મુસલમાનોના શત્રુઓ સાથે જઈ મળ્યો અને
તેઓએ જાહેર કર્યું કે અમે બની નોઝયરનો
ખદલો લીધાં વિના રહીશું નહીં. આ ઉપરથી
હજરતે તેઓના કીલ્લાઓની આસપાસ ઘેરો
ધાલ્યો; છેવટે યહુદીયો કંટાળી ગયા અને
ફેસલે કરાવવા “ સઅદ્દમિન મઆઝ”ને
પંચ તરીકે નીમ્યા જેઓએ એવો
ચુકાદો કર્યો કે તેઓના એટલે
બની કરીયાના લડવૈયાઓને કતલ કરવામાં

(૧૦૫)

આવે, સ્ત્રીયો અને બચ્ચાઓ કે જેઓ લડાઈ કરવા યોગ્ય નથી તેઓને સંભાળી રાખવામાં આવે, મુસલમાનો તેઓના આ ચુકાદા પ્રમાણે વર્ત્યા. આ વૃત્તાંત કુસ્થાને શરીફના સુરએ અલજાબમાં વર્ણવેલું છે.

હઝરતને કતલ કરવાનો મનસુબો.

ખંદકતી લડાઈમાં અબુમુશ્શાન જે હલકાઈ અપમાન અને હાર પામ્યો હતો તેથી હઝરત ઉપર ગુસ્સાથી દાંતભિચડી રહ્યો હતો પણ શું કરે? જ્યારે તેનું કાંઈ ન ચાલ્યું અને સર્વે વાતે નિષ્ફળ ગયો ત્યારે તેણે એક અઅરાબીને રસ્તાનું ભાતું અસ્વારી ઈલાદી વગેરે આપી હઝરતને કતલ કરવાના મનસુબાથી રવાના કર્યો. તે માણસ હઝરતને કતલ કરવાના મન સૂચાથી મદીનામાં આવ્યો, પણ અલનાહા અકબર જ્યારે તેણે હઝરતને વર્ચ્ચ—(ઉપદેશ) કરતાં જોયાં અને સંભળ્યા ત્યારે તેના

(૧૦૬)

મનમાં એવો ઉંડો અને સાચો અસર થયો
કે તરતજ તે મુસલમાન થઇ ગયો. આની
પછી લોકોના ફીસાફ ફીતનાથી હઝરતને ઘણી
લઠાઇયો લાગી પડી હતી જે સર્વે લઠાઇયોમાં
વિજય હરજતનાજ પક્ષમાં રહ્યો હતો. દુમ્મતુલ
જન્હલ જે એક પહાડી કીલ્લો અને ખ્રી-
સ્તીયોની વસ્તી હતી ત્યાંના લોકો પ્રથમતો
હઝરતને સતાવવા ડસાવવા તૈયાર રહ્યા પણ
છેવટે હરજતની સત્યતા ભરી બોધ વાણીથી
તેઓનો સરદાર અમીર અસખ્ક જિન
અમરૂ કલિબી ઘણાં માણસો સાથે મુસલ-
માન થઇ ગયો પછી ફિદકમાં રહેતાં યહુદીયો
ખયઅરના દેશનિકાલ થએલાં યહુદીયોની મદદ
કરવા તૈયાર થયા હતા તેઓને પણ હઝરતે
હજીવી હઠાવ્યા.

---

(૧૦૭) હોદખીયાની સલાહ.

હીં સં ૬ ના ગ્રીકાંઅદા માસમાં હજરતે રસુલે પુદા સં સ્વપ્નું જોયું કે અમન ચૈનથી સમજીદે હરામ (ખાનગે કઅખા)માં દાખલ થઈ ગયાંછે, અને લોકો ઉમરો બળવી લાવે છે, કોઈ માથું મુઝાવે છે કોઈ વાળ કતરાવે છે અને ઘણાજ છુટાપણા અને અમન ચૈનથી હજના ફરાયજ અદા કરે છે. પયગંબરોના સ્વપ્ના તે એક પ્રકારના ઇલ્હામજ (પ્રેરણા) હોય છે તેથી તેઓ આશરે દોઢ હજાર અસ્હાબો (શીષ્યો)ને લઈ કુંરખાની કરવાના ઉટો ઇત્યાદી હજની સર્વે સામગ્રી સાથે મકકા મોઅઝ્જીમા તરફ રવાના થયા.

જ્યારે મકકાવાળાઓને હજરતના આવવાના સમાચાર મળ્યા ત્યારે તેઓ પોતાની આસપાસ રહેતાં આરખોના કખીલાઓ લઈ હજરત સાથે મુકાબલો કરવા માટે બહાદુર નામની જગમગ

(૧૦૮)

આગળ આવ્યા, પણ તેઓ ત્યાં આગળ હજરત સામે ટકી ન શકવાથી નાશી ગયા અને હોદ ખીચાની સીમા બહાર નીકળી ગયા,

જ્યારે હજરત સુનીયુલમરાર નામની જગ્યાએ પહોંચ્યા ત્યારે આપની સાંઢણી પોતાની મેળે બેસી ગઈ. સર્વે જણાઓએ તે સાંઢણીને ત્યાંથી ઉઠાડવાના ઘણાએ પ્રયત્ન કર્યા પણ તે સાંઢણી ત્યાંથી ઉઠી નહીં. હજરતે ફરમાવ્યું જેવી રીતે અસ્હાબેફોલના હાથી

૧-મકકાથી એક મનઝિલ છેટે એ નામનું એક ગામ છે, અને ત્યાં એજ નામનો એક કુવો છે.

૨-અસ્હાબે ફોલ એટલે હાથીવાળાઓ. આ એક હજરતના આ જુમી ઉપર આવવાની પ્રથમવારી લાવનારો બનાવ હતો, જે હજરતના જન્મ મુબારકની ૫૦ દીવસ અગાઉ બન્યો હતો. તે બનાવ ટુંકમાં એવી રીતે છે કે

(૧૯૯)

આગળ ચાલી શક્યા નહતા તેમ આ સાંઢણી

અખરહા ઈબ્નલ સખાહ જે હબશાના નજ્જ-
શી બાદશાહ તરફથી યમનનો ગવનર હતો
અને તેનો ધર્મ ખ્રીસ્તી હતો. તેણે જ્યારે
જેયું કે યમનના, અને આસપાસના બલકે
આખા અરબસ્થાનના સર્વે લોકો મકકામાં આ-
વેલાં ખાનએકઝંખાની જગ્યાએ જાય છે
અને તેને પુજા માનની નજરથી જુવેછે ત્યારે
તેના મનમાં અદેખાઈ અને ઈર્ષ્યાની સળગી
ઉઠી, સર્વે લોકો કઝંખાની જગ્યા અર્થે મકકા
ન જાય અને કઝંખાને તેઓ જે પુજ્યમાન
આપે છે તે ન આપે અને સર્વે
જણ પોતાની એવી પુજ્ય શેવા બજાવે એવાં
વિચારથી તેણે એક જુદું મોહડું ગીરજા—
દેવળ પોતાના દેશ “સનાઆ”માં બનાવ્યું. આ
દેવળને તેણે હીરા મોતી અને સોના આંદી
ઈત્યાદી જવાહીરાતોય સુશોભીત કરવામાં કાંઈ

ખુદાના હુકમથી અહીં બેઠી છે. પછી હજરતે

કસર બાકી મુકી નહી. પછી તેણે પોતાની પ્રજાને અને બીજાં સર્વે લોકોને ખાનએકઅં-ખાની જાત્રાએ જવું મુકી દર્મ આ નવા દેવ-જાની જાત્રાએ જવાની ઉશ્કેરણી કીધી પણ તેની સર્વે મહેનત નિષ્ફળ ગઈ. આરબોના મનમાં ખાનએકઅંખાની મહત્વતા જડ ધાલી બેઠી હતી તે કેવી રીતે નીકળત ? તેઓ હમેશાંના પુણ્ય ધર—દેવજાને મુકીને એક ખ્રીસ્તી દે-વજા તરફ કેવી રીતે વલણ કરી શકત ? તો પણ કેટલાંક જુજ અખરહાના ખુશામદીયાઓ તે સનાઆના દેવજાની જાત્રાએ જવા લાગ્યા હશે તેથી મક્કાના કુરૈશીયોએ ચીડાઈ જઈ “કેનાનાહ”ના કબીલામાંથી એક “નેદિલ ” નામના માણસને “ સનાઆ ”માં મોકલ્યો જે રાતોરાત તે દેવજામાં પેસી તેની સર્વે બીંતો અને મણકુંડને પોતાની વિદ્યા મળ-

ફરમાવ્યું જ્યાંસુધી હું મહારાથી બનશે ત્યાંસુધી

મુત્ર વડે અપવિત્ર બનાવી ચાલ્યો આવ્યો. આ
 બાપત જોઇ અબરહા ઘણેજ ક્રોધાયમાન થયો.
 અને તે ખાનએકઝંખાનો તદ્દન નાશ કરવાનો
 નિશ્ચય કરી મહાભારત સૈન્ય લઇ ખાનએક-
 ઝંખા તરફ રવાના થયો; આ સૈન્યમાં મોહટા
 મોહટા હાથીઓ ઘણાં હતાં જે ઉપરથી આ
 બનાવનું નામ પડેલું છે. મક્કા વાશીઓ આવો
 બળવાન શત્રુ આવેલો જોઇ ગભરાઇ ગયાં
 અને પર્વતોમાં જતાં રહી આશ્રય લીધો અને
 મક્કા તથા ખાનએકઝંખા એ બન્નેનું રક્ષણ
 કરી શક્યા નહીં. પણ અલ્લાહ તઆલાએ પોતે
 મક્કાનું અને પોતાના ધર ખાનએકઝંખાનું
 રક્ષણ કીધું. જ્યારે અબરહા મક્કાની ન-
 જદીક આવ્યો ત્યારે તે જે “ મેહમુદ ”
 નામના સઉથી મોહટા હાથીઉપર અ-
 સ્વાર હતો તે હાથી મક્કા શહેર તરફ

(૧૧૨)

આનએ કચ્છાની બેહુરમતી (અપમાન)

આગળ વધ્યો નહીં. સોફાએ તેને ઘણેએ
માર્યા પણ તે એક ડગલુંએ આગળ ચાલ્યો
નહીં, જ્યારે તેને બીજી દીશાએ હાંકતા સારે
બીજી દીશા તરફ તે હાથી ખુશીથી જતો
પણ મકકાની તરફ ડગલુંએ આગળ વધતો
નહીં. જ્યારે તે મહાભારત સૈન્ય આ સ્થી-
તિમાં હતું એટલામાં સમુદ્રના કાનારા તરફથી
ચીલ્લીયો જેવાં પક્ષીયોનું એક ટોળું આવ્યું
અને દરેક પક્ષી પાસે ત્રણ કાંકરા હતા એક
તેની ચાંચમાં અને બીજાં બે તેના બન્ને પં-
જામાં, આ કાંકરાઓ તે પક્ષીયોએ અખરહાના
સૈન્યને એવા તાકીતાકીને માર્યા કે જેને કાંકરો
વાગતો તે તરતજ મર્યા પામતો, સાર પછી
અલાહે એક મહા મોહટી ખાણીની રેલ મો-
કલી જે, અખરહાના મર્યા પામેલા માણસોને
અને જેઓ કાંકરાઓના મારાથી બચી ગયા

કરીશ નહીં બલકે ખાનએકએખાની તર્યંત્રીમ

હતા તેઓને સમુદ્રમાં ધસડી ગઇ. અને બા-
કીના જેઓ યમન તરફ નાશી ગયા તેઓ પણ
રસ્તામાં હલાક થઇ ગયા. અને એ મહાભા-
રત સૈન્યમાંથી માત્ર એકલો અખરહા યમન
પહોંચ્યો જે ત્યાં પહોંચતાંજ સડી સડીને મરણ
પામ્યો અને તેના માંસના ટુકડે ટુકડા અલગ
થઈ ગયાં. કહેવામાં આવે છે કે અખરહાના
સૈન્યમાંનો અબ્રુયકસુમ નામનો એક માણસ
રાત્રી સમુદ્રની વાટે થઇ હજારામાં નાશી ગયો
અને બારોબાર બાદશાહની હજીરમાં જઈ
“અખરહા”ના લશ્કરનો કરણારસ એકવાલ
વર્ણવવા લાગ્યો. બાદશાહે તેને ‘પુછ્યું’ કે તે
પક્ષીયો કેવાં હતાં ? અબ્રુયકસુમે તરતજ એક
પક્ષી દેખાડ્યું જે તેના માથા ઉપર બમતું
બમતું હજારા સુધી આપ્યું હતું; હજી આ
દેખાડતો હતો એટલામાંતો તે પક્ષીયે બ-

(૧૧૪)

(જાન) સમઘી કુરૈયો. મહારી પાસે જે
રાખર તેના માથા ઉપર એવો કાંકરો માર્યો કે
તરતજ તે મર્યું પામ્યો^૧, મહાન પયગમ્બર
હઝરત મોહમ્મદ સઠ મકકામાં જન્મ પામવાના
હતાં તેની પ્વરકતથી પુદ્ગલેતઓલાએ મકકાના
અને ખાનએકઝખાના શત્રુઓને પાછા હાલ્યા.
આતું વર્ણુન કુરઆને શરીફમાં પણ પુદ્ગલે
ફરમાવેલું છે “ શું તેં જોયું નહીં ? કે
રહારા મુરખો પુદ્ગલે ખાસ તારી ખાતર
અસ્હાબે ફીલની સાથે શું કર્યું ? તેઓઉપર
પક્ષીઓના ટોળે ટોળાં મોકલ્યાં અને (તેઓ)
કાંકરાઓ અને પથ્થરથી તેઓની સારી ખખર
લેતા હતા અને એવી રીતે તેઓના લશ્કરને
જેતજેતામાં તઆહ અને તતરખતર કરી વિખેરી

૧—આ બાબત જોજેસેઈલ નામના
ઈએજે કુરઆનના કીવેલાં ઈએજ તરજુમામાંથી
લખી છે.

(૧૧૫)

આખતો માંગશે તે આપ્યા વિના રહીશ નહીં.
આ ઠહેવાથી તે સાંઢણી તરત ઉભો થઈ, હ-
ઝરતે હોદખીયાના કુવા પાસેના મેદાન આગળ
પડાવ નાંખ્યો, તે દીવસે મોહમ્મદખિન મુસ-
લમાના બોડીગાઉ (કે જેઓ ઇસ્લામી લશ્કરનો
પહેરો ભરતા હતા) મકકા વાશીયોના પચાસ
બસુસ (દુત) પકડીને હઝરતની શેવામાં હા-
જર કર્યા હઝરતે તેઓને નજરકૈદ રાખ્યા.

નાખ્યું ” અને બાઇબલમાં લખ્યું છે કે—
“ આ એ પત્થર છે કે જેના ઉપર તે પડશે
તે ચકનાચુર થઈ જશે ” (મતી ૪ પ્રક-
રણ ૨૨) એ બાબતની સાબીતી અહીંયાથીજ
થાય છે કે ” જેણે ખાનગે કબ્રખાનું અથવા
હઝરતે મોહમ્મદ સન્નું અપમાન કર્યું તે
અદલાહના મઝબ—કેાષમાં ફરસી ચકનાચુર
થઈ ગયો.

(૧૧૬)

મક્કા જેવી પવિત્ર ભુમી^૧ ઉપર લગ્ન
અને તેનું અપમાન ન થવા દેવાના હેતુથી
હઝરત દુશ્મનોની પુઠે ન પડતાં હોદ-
બીયામાં રહ્યા તેનો લાભ કુરૈશી શત્રુઓએ
લીધો અને હઝરતને કહેવરાવ્યું કે અમે તમને
મક્કામાં પેસવા દઈશું નહીં. હઝરતે ઉત્તર આપ્યો
કે હું લઢવા માટે આવ્યો નથી પણ ઉમરો^૨
બખ્તવી લાવવા આવ્યો છું વરકાંએ આ સમા-
ચાર કુરૈશીને પહોંચાડ્યા અને પોતાની તરફથી
મુસલમાનોને ઉમરો બખ્તવાની મનાઇ ન કર-
વાની શુભ સલાહ આપી. પણ કુરૈશીયો મા-
ન્યા નહોં બલકે તેને પણ છાનામાના મુસ-
લમાન થઇ ગએલાઓમાં ગણ્યો અને તેને
બીજીવાર ન મોકલતાં મસઉદે સકંફીને મોક-
લ્યો; તેણે હઝરતનું ઘણું અપમાન કર્યું, અને

૧-તે ભુમી ઉપર લગ્ન કે કતલ ચલા-
વવી હરામ છે.

૨-આ એક ખતની કીયા છે.

(૧૧૭)

સખ્ય માણસને ન છાજે એવી વર્તણૂકથી
વરત્યો પણ હજરત તેની તોછડાઈ અને ઉદ્ધ-
તાઈની કાંઈ દરકાર ન કરતા નમ્રતા ધૈર્યતા
અને સહનશીલતાથી કિતર આપે ગયા. તેણે કુરે-
શાયો પાસે આવીને કહ્યું કે હું રૂમ અને ધરા-
નના શેહનશાહોના દરબારમાં ગએલો છું પણ
હું સાચું કહુ છું કે મોહમ્મદ સંને તેઓના
શીષ્યો તરફથી જે માન મળે છે તે માન એકકે
શેહનશાહને નસીબ નથી; જ્યારે તે વહુ કરવા
માટે બેસે છે ત્યારે તેના શીષ્યો ઢોળને ઢોળાયણું
પાણી લઈ લે છે અને જ્યારે તે થુકે છે
ત્યારે આટી લે છે, અને તેના જે વાળ ખરે
છે તે ધણાજ માન્ય સાથે ઉપાડી લે છે. જ્યારે
મકકાવાળા માન્યા નહીં ત્યારે તેઓની પાસે
હજરતે ઉસ્માન રંને પોતાના પ્રતિનિધી તરીકે
મોકલ્યા પ્રથમલો સેઓ હજરત ઉસ્માન રં
સાથે સારી રીતે વરત્યા પણ પછી તેઓને સા-
ચેતા હસ માણસો સુધાં કેદ કરી લીધાં. જ્યારે

(૧૧૮)

હઝરતે ઉસ્માન ૨૦ કેદ થયાં અને પાછા આ-
ગ્યા નહી ત્યારે ચારે તરફ તેઓ^૧ માર્યાગયાના
સમાચાર પ્રસરી ગયા જેથી હઝરતે પોતાની
સાથેના સર્વે લોકો પાસેથી, અગર લડા-
ઈનો પ્રસંગ આવેતો. દરેક જણુ જીવ જતાં
પણુ લડાઈથી પાછો હઠે નહી એ બાબે
બયઅંત લીધી; સર્વે જણુઓએ હઝરતના હાથ
ઉપર બયઅંત કીધી અને એ બયઅંતનું નામ
બયઅંતે રિઝવાન છે.

જ્યારે કુરૈશીયોએ મુસલમાનોની બયઅંત
અને સંપ કરી લઢવાના સમાચાર સાંભળ્યા
ત્યારે મુસલમાનોથી ત્રાસ પામ્યા અને તેઓની
તરફથી હઝરતની શેવામાં સુલેહનો સંદેશો લઈ
ત્રણુ જણુ આવ્યા. તેઓમાંના એકનું નામ
સોહૈલ બિન અમરુ હતું. સોહૈલની અર-
જથી હઝરતે કુરૈશીયોના મત્તાસ જસુસોને અને
કુરૈશીઓએ હઝરતે ઉસ્માન ૨૦ને કેદમાંથી
મુક્ત કર્યા અને બન્ને પક્ષકારો વચ્ચે સુલાહ

(૧૧૯)

નામું લખવાનો ઠરાવ થયો. હજરતે અલી કં
સુલાહનામું લખવા બેઠાં. હજરતે ફરમાવ્યું
“ખિરમલ્લા હિર રહુંમાનિર રહુંમ”
લખો સોહૈલ બેલી ઉઠ્યો. અમે રહુંમાન
અને રહુંમને ઓળખતાં નથી માત્ર ‘ખિરમેક
અલ્લા હુમ્મરલખો;” હજરતે ફરમાવ્યું ઠીક એમ
લખો. પછી હજરતે ફરમાવ્યું “હાજી માસાલેહા
અલયહે મોહમ્મદ રસુલુલ્લાહ” લખો સોહૈલ
બેલી ઉઠ્યો “રસુલુલ્લાહ” ન લખો અગર અમે
તમને અલ્લાહનો રસુલ માનતા હોત તો ક-
અંમાની જત્રાથી શા માટે રોકત ? માટે
“ મોહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ” લખો. આ વ-

૧—કૃપાળુ અને દયાળુ ખુદાના નામથી
શર કરે છું

૨—હે ! અલ્લાહ ત્હારા નામથી.

૩—આએ મઝબુનહે ને ને ઉપર ખુદાના
રસુલ મોહમ્મદ સં સુલાહ કાપી.

(૧૨૦)

અતે કાફેરોએ તે શબ્દ કાપી નાંખી છેકી નાં-
ખવા માટે ઘણી હઠ લીધી, મુસલમાનો ઉશ્કે-
રાઈ ગયા હજરતે તેઓને શાંત પાડ્યા; હજરતે
અલી ક૦ તે શબ્દ પોતાના હાથે છેકયો
નહીં, હજરતે પોતાના હાથે તે શબ્દ કાઢી
નાખ્યો; પણ શું અલ્લાહની કુદરત! અને તેના
પત્રગમ્બરનો ચમત્કાર! કે તેજ લોકો થોડાં વ-
ખત પછી “ મોહમ્મદર રસુલુલ્લાહ ”
“મોહમ્મદર રસુલુલ્લાહ”ના અવાજે અત્રંદ
કરવા લાગ્યા. અને એજ અવાજે આજે આખા
આલમ ઉપર પહોંડે. અને જંગલોમાં ગર્જના
કરતાં ફરે છે. તે સુલાહનામામાં આત્રશુ થરતો
હતી. ૧ લી. એ કે આ વખતે તે હજરત
ઉમરો, ખન્નવ્યા વિના પાછા આદ્યા જાય, હા
ચાહે તો આવતા વર્ષે આવી ફજા ખજતી લાવે
પણુ ત્રણ દીવસથી વધારે રહે નહીં, અને એક
એક તલવાર કરતાં વધારે હથિયાર લાવે નહીં.

(૧૨૧)

૨-જી એકે દસ વર્ષ સુધી સઘળાં સલાહ સંપત્તી
રહે, કોઈ એક જીજ્ઞાસા પક્ષકાર અને તરફદારની
સાથે લઢે વઢે નહીં. ૩-જી એકે અગર કોઈ કુરૈ-
શમાંતો માણસ મદીને ચાલ્યો જાય તો તે પાછો
આપવામાં આવે પણ જો મુસલમાનોમાંતો
કોઈ તેઓ તરફ ચાલ્યો જાય તો તેઓ પાછો
આપે નહીં. કુરૈશીયોએ આ સઘળી શરતો
પોતાનાજ લાભની લખાવી હતી; પણ હઝરત
ખુદાના ઉપર પુર્ણ વિશ્વાસ રાખતા અને એજ
સુલેહનામાનું શું પરિણામ આવનારું છે તે
પોતાના ઇલ્મથી જાણુતા હતા તેથી લખી આપતા
હતા અગર તે વખતે મુસલમાનો સુલેહ ન કરતાં
કોઈરો સાથે લડત તો મુસલમાનોમાંના કેટલાંક
માર્યા જાત પણ સુલેહ થવાથી તેઓને અમ્મ
ઐન અને શાંતીથી ઇસ્લામને ચારે તરફ કાંઈ
પણ ધડકા વિના પ્રસારવાની તક મળી અને
પરિણામે મક્કાની ફતેહના જીવસે સર્વે કુરૈશીયો
અને આસપાસના એ ભોકો કે જેઓ કુરૈશીયો

મુસલમાન થવાની શરૂ જોતાં હતા તેઓ મુસલમાન
 થઈ ગયાં અને આખા અરબસ્થાનમાં ધરલાગતો
 ડાંકો વાગ્યો અને પછી આખા આફ્રિકામાં તે ।
 વિજય પતાકા લહેરાવવા માગ્યો. અને તેવીજ
 ખુદાએ તઆલાએ તેને ફત્હ મેળવીને (ખુદાની
 ફત્હે) ધરમાવેલ છે. આ સુનેહ થવાથી મુનાઝીફો
 એટલે જાહેરમાં મુસલમાન અને અંતરમાં કાફર
 હજરત ઉપર ટીકા કરી કહેવા લાગ્યા કે હજ તનું
 સ્વપ્નું એટું પડ્યું અને તેઓ કહેતા હતા તેમ
 મક્કામાં દાખલ થઈ શક્યા નહીં, હજરતે જે
 સ્વપ્નું જોયું હતું તેમાં કાંઈ એમ વખત દર્શાવેલો
 નહતો કે આજ વર્ષે મક્કામાં દાખલ થઈશું આ
 વર્ષે નહીં તે! આવતા વર્ષે, અને તેમજ થયું,
 જેમકે બીજા વર્ષે ઓછામાં ઓછા એ હજર મુસ-
 લમાનો મક્કામાં આવ્યા અને કહા ઉમરો બગીચી
 લાવ્યા અને કરાર પ્રમાણે જય દીવસ સુધી
 રહી આદ્યા ગયા! હજરતનું સ્વપ્નું સાચું પડ્યા
 બાઅદ ખુદાએ તઆલાએ એ આવત નાજીલ

(૧૨૩)

પ્રમાવી કે જેનો તરણુમો એછે કે “અલ્લાહ તઆલાએ પેતાના રસુલને ઇનશાઅલ્લાહો તઆલા તમે નિસંશય મસજીદે હરામમાં પોતાના માથા મુંઝવતા અને વાળ કતરાવતા નિર્ભયપણે દાખલ થશો એ સ્પષ્ટ સાચું કરી દેખાડ્યું.”

મીસર, રૂમ, ઇરાન અને હુમશાના બાદ-
શાહોને ઇસ્લામ લાવવાના પત્ર.

હોદ્દીયાની સુલાહ થવા પછી હઝરતે રસુલે ખુદા સં, જે મહાન બાદશાહોના નામ સાંભળી લોકો ધુજતા હતા તેઓને બેખડક ઇસ્લામ કબુલ કરવાના પત્ર લખ્યા, ખ્રીસ્તી શેહનશાહ “હરકુલ” (કૈસર) નજમશી મીસરના બાદશાહ મકૂકેસને અને ઇરાનના બાદશાહ ખુસરવ પરવીઝ (કીસરા)ને ઇસ્લામ ધર્મ કબુલ કરશો તો આ લોકમાં અને પરલોકમાં માન્યતે પાત્ર થશો અને નહીંતો આ લોકમાં અને

(૧૨૪)

પરલોકમાં બરબાદ થઇ જશે, અને તમારી તાબેદાર પ્રજના પાપ પણ તમારે સીર લેશે. ” રૂમનો શેહનશાહ હઝરતનો પત્ર વાંચી ઘણી તઅઝીમ બળની લાગ્યો, અને તે સમયમાં અપુસુફયાન પોતાના સાથીયો સહીત ત્યાંના બહેપાર માટે ગએલો હતો. તેને પોતાની પાસે બોલાવી હઝરત વિશે કેટલાંક પ્રશ્ન પુછ્યા, અપુસુફયાન ઘણુંએ ધમ્મતો હતો કે હઝરત વિશે જુદી વાત હરકુલને કહે પણ તે કહી શકતો ન હતો. જ્યારે અપુસુફયાન તેના સવળા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપી રહ્યો ત્યારે શાહ “હરકુલ” બોલી ઉઠ્યો કે “મને એ ખબર તો હતી કે ફારકેલીત (એહમદ) આવનાર છે પણ હો! અરબ નિવાસી લોકો મને એ ખબર નહોતી કે તે તમારામાંથી જાહેર થશે. ” પછી તે હઝરત ઉપર ઈમાન લાગ્યો, પણ પ્રજનાબયથી તેને જાહેરમાં ખોસ્તી રહેવું પડ્યું. હજશાને

(૧૨૫)

બાદશાહ નજમશી તો પ્રથમથીજ હમાન
 ભાવેલો હતો. તેણે, હઝરતના પત્રને ધણું માન
 આપ્યું. મીસરના બાદશાહ મકુકસે તાબેદારી
 કરવી જાહેર કીધી અને હઝરતની તાબેદારી
 સ્વીકારી પણ ધરાનના શાહ પરવીઝે હઝરતનો
 કાગળ ફાડી નાંખ્યો, અને એકદમ ક્રોધાયમાન
 થઈ તેણે યમનના ગવરનરને હુકમ લખી
 'મોકલ્યો કે આ માણસને (મોહમ્મદ સં. ને)
 પકડી એકદમ મ્હારી પાસે મોકલી દે. યમનના
 હાકિમે હઝરતને પકડવા માટે કેટલાંક સીપાહી
 મોકલ્યા. હઝરત આ વખતે બે ચાર અસ્હાબો
 સહીત મસજીદમાં બેઠાહતા. તે સીપાહીયો હઝરતના
 રોઆબથી ધુજતા હતા. તેઓએ પરવીઝનો
 હુકમ સંભળાવી કહ્યું કે અમારા ખુદાવંદને
 શો જવાબ આપો છો? હઝરતે ફરમાવ્યું
 કે તેનો જવાબ હાલે મળશે. ખીજે દીવસે સવારે
 હઝરતે તેઓને ફરમાવ્યું કે "જેને તમે ખુદાવંદ
 કહો છો તે ખુદાવંદ નથી બલકે ખુદાવંદ એ છે

(૧૨૬)

કે જેના માટે મરણ અને નાશ નથી પણ તમારો
 ખુદાવંદ આજ રાતરે માર્યો ગયો, મારા સાચા
 ખુદાવદે તેના દીકરા શેરવીયાને તેના ઉપર કબજો
 આપ્યો તેથી તે આજ રાતે તેના હાથથી કતલ
 થયો. અને એજ મ્હારો જવાબ છે.” હઝરતના
 આ ચમત્કારથી યમનનો હાકિમ અને ખીજનું
 ઘણું લોકો તે હઝરત ઉપર ઈમાન લાવ્યા કેમકે
 પરવોઝ પોતાના દીકરાના હાથથી માર્યો ગયો
 હતો. હઝરતનો કાગળ ફાડી નાંખવાના સમાચાર
 મળતાંજ હઝરતે ફરમાવ્યું હતું કે “હૈ!
 અલ્લાહ! જેવી રીતે તેણે મ્હારો પત્ર ફાડી
 નાંખ્યો છે તેવી રીતે તું તેના પણ ચુરેચુર
 કરી નાંખ.” અને થયું પણ તેમજ તેની હજીરો
 વરસોથી જામેશી આદશાહત કેટલાંક આરબ
 મુસલમાનોએ જીતી લીધી અને ત્યાં મુસલમાનો
 ની સત્તા સ્થાપાઈ, અને એવીજ રીતે મીસર
 અને રમમાં પણ ઇસ્લામી વિજયપતાકા ફરકવા

(૧૨૭)

લાગ્યો અને અલદખ્દેલિલાહ અત્યારસુધી તે સં
ઘળી સ્થાપનનો વિજયી મુસલમાનોનાજ
હાથમાં છે.

અને હજરતની એ અવિખ્ય વાણી સાચી
પડી કે આપે ફરમાવ્યું હતું કે “ જ્યારે કયસર
હલાક થશે ત્યારે ખીજ્ને કોઈ કયસર થશે નહીં
અને જ્યારે કિસરા હલાક થશે ત્યારે ખીજ્ને
કોઈ કિસરા થશે નહીં. ”

ફાહે ખયખર.

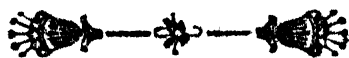
હીં સં ૮.

ખયખરના પલુદીયો એજ લોકો હતાં કે
જે જોતે મહીનાની બહાર કાઢી મુકવામાં આવ્યા
હતા, અને જેઓ મક્રના કાફેરોને ઉશ્કેરીને
જંગે ખંદકમાં મુસલમાનો સાથે લડવા લાગ્યા
હતા અને પોતે પણ લડીને ખ્વાર થયા હતા
તેઓના મનમાંથી હજુ સુધી મુસલમાનોની

(૧૨૮)

અદાવત નાશ પામી હતી નહીં. તેઓ પોતાના
મોહટા મોહટા કીલ્લાઓ ઉપર ' ગર્વ ' કરતા
અને મુસલમાનોને તુચ્છ ગણતા. તેજ વર્ષે
તેઓએ મદીના ઉપર ચઢાઈ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો,
જેના સમાચાર હઝરતને પહોંચ્યા. હઝરતે મદા-
નારાત લશ્કર સાથે જઈ તેઓને હરાવી લીધાં.
જે કીલ્લાઓ ઉપર તેઓ ગર્વ કરતા હતા તે
સઘળાં કીલ્લાઓ હઝરતે અલીકૃમે જોત જોતામાં
જીતી લીધાં, જે કીલ્લાઓ ઉપર તેઓના
અભિમાનનો આધાર હતો તે શરણુથયાં ત્યારે
તેઓએ મુસલમાનોની હઝ્રા પ્રમાણે કેટલીક
શરતો કરી સુલાહ કરી લીધી, આ ખયખરના
ફતેહ પછી મુસલમાનો આસૂદા અને યહુદી
જેવા દુશ્મનોથી પણ મુક્ત થયાં, ખયખરના
ફતેહ પછી અહલેલીયા અને અહલે ફિદકે
પણ મુસલમાનોની તાબેદારી કયુલ કીધી અને
તેથી ઇસ્લામીયોને કેટલેક અંશે ચૈન અને
આસુદગી મળી.

(૧૨૯)

જંગે મૂતાહ.

જમાદીઉલ અવ્વલ હીં ૮

શામ (સીરીયા) ની આસપાસમાં એક મૂતા નામનો કસ્બો છે, આ લડાઈ સળગવાનું કારણ એ હતું કે હજરતે રસુલે ખુદા સંબસરાના હાકિમ (ગવર્નર) તરફ પોતાનો એક ખેપીયો મોકલ્યો, જ્યારે ખેપીયો મુતામાં પહોંચ્યો ત્યારે મુતા શેહરના ખ્રીસ્તી હાકીમ “શીન્જે” તેને મારી નાંખ્યો, તે હાકિમની ધાર્મિક અને વ્યવહારિક નિયમો વિરુદ્ધ વર્તણુક જોઈ હજરતે રસુલે ખુદા સં જયદખિન હારિસની સરદારી નીચે ત્રણ હજાર માણસનું લશ્કર મોકલ્યું. બન્ને પક્ષ વચ્ચે મહા મોહટું યુદ્ધ થયું. આ યુદ્ધમાં મુસલમાનોના અલમ ખરદાર જયદખિન હારિસ, જઅફર ખિન તૈયાર અને અબ્દુલ્લાહ ખિન રવાહા શહીદ થયા. પણ આખરે મુસલમાનો વિજય પામ્યા.

(૧૩૦)

આ લગાઇમાં જે પ્રીતીયો તે નવાહમાં
રહેતા હતા તેઓ સવળાંઓએ 'આગ લાવો
હતો. અને દિરકિલ (કોન્સ્ટેન્ટીનોપોલનો શેહન-
શાહ)નું લશ્કર જે તેજ દીવસમાં ધરાવ હતો
કરી ચુક્યું હતું તે પણ શામીલ હતું.

ફરહ મહમુદ વર્ણન.

હીં સં ૮.

હોદખીયાની સલાહનીખીજી શરત એ હતી
કે કુરૈશીયો મુસલમાનોના પક્ષકારો અને મુસલ-
માનો કુરૈશીયોના તરફદારો સાથે લઠે વટે નહીં.
જની ખજાઆ હઝરતે રસુલે ખુદા સં ના
તરફદાર હતા અને જની બકર કુરૈશીયોના
તરફદાર હતા, અને જની ખજાઆ અને
જની બકર વચ્ચે લગાઇ સળગી હતી; કુરૈશીયોએ
આ વખતે મુલેહ નામાની શરતનો બાંધ
કર્યો અને જની બકરની કુમદે જઈ જની ખજા-

(૧૩૧)

આના વીસ માણસો મારી નાંખ્યા. હજરતે રસુલે
ખુદા સં ને આ સમાચાર પહોંચ્યા અને
અમરગિન સાલિમ ખજાનહીએ આપનો શેરામાં
હાજર થઈ સર્વે અહવાલ કહ્યો, હજરતને
દુરૈશીયોએ સુલાહ તોડવાથી ઘણી દીલગીરી
થઈ અને તેઓનો વિશ્વાસ ઉઠી ગયો, તેઓએ
કહ્યું કે આ કરારનો ભંગ કરનારા લોકો
લામ જોઈ આપણી સાથે પણ લડવા તૈયાર થઈ
જાય એ સાંભળીત છે હજરત ખની ખજાઆની
મદદ કરવા માટે તૈયાર થયા. કાફરો આ સમાચાર
સાંભળી ગભરાયા અને વળી કરારને તાજે કરવા
માટે પોતાના સરદાર અમુસુર્યાનને મોકલ્યો
જે એમને એમ પાછો આવ્યો. હવે હજરત
નવો કરાર કરી તેઓ ઉપર વિશ્વાસ રાખી
શકતા ન હતા. તેમજ હજરતને ખની ખજાઆની
મદદ કરવી અવશ્ય હતી. હજરત દસહજાર
શુરવીરોનું મહા ભારત સજ્જ કરી મક્કા
મે! અઝ્ઝમાની તરફ રવાના થયા અને મક્કા

દાખલ થયાં. જે આવા વિન્યના માંગણીક સમયે
કોઈ ખીજે બાદશાહ હોત તો પોતાના શત્રુઓ
ઉપર—(શત્રુઓ પણ કેવા કે જેઓએ અનેક
અસહ્ય સંકટો આપ્યા હોય અને પળવાર પણ
ઠપીને ખેસવા દીધાં ન હોય!) ગધેડાઓનો
હળ ફેરવત આપ્યા શેહરને લુંટત અને કત્તે
આમ ચલાવત પણ આપ સાચા નખી હતા
તેથી શેહરમાં દાખલ થતાંજ નીચે પ્રમાણે ઢંઢેરો
પીટાબ્ધો. ૧—જે માણસ કઅબામાં દાખલ થઈ
જાય તેને અમાન^૧ છે ૨—જે માણસ અબુ-
સુફયાનના ઘરમાં દાખલ થાય તેને અમાન છે
૩—જે માણસ પોતાનો દરવાજો બંધ કરી લે
તેને અમાન છે. ૪—જે માણસ પોતાના હથિયાર
મુકી દે તેને અમાન છે, અને તેઓએ પોતાના
લશ્કરમાં ઠહી દીધું કે જ્યાં સુધી તમારી સાથે
કોઈ લઢવાની પહેલ નકરે ત્યાં સુધી તમારે લઢવું

નહીં. જેમકે કેટલાંક કાફિરોએ મુકાબલો કર્યો
 હતો તેઓને મુસલમાનોએ હરાવી દીધાં હતા.
 ઇસ્લામનો સંપૂર્ણ વિજય થઈ ગયો. અને
 અલ્લાહ તઆલાતું એ વચન પુરું થયું કે
 “અલ્લાહે ત્હારા ઉપર કુરઆન પહોંચાડવું ફરજ
 કર્યું છે તે એ વચન પણ જરૂર જરૂર પુરું
 કર્યા વિના રહેશે નહીં કે એજ મક્કામાં કે
 જ્યાંથી કાફિરોએ તને એવાં એવાં સંકટો આપીને
 કાઢ્યો છે ત્યાંજ પાછો તું જાનો શવકતથી
 રહીશ.” જ્યારે હજરત મક્કામાં દાખલ થયાં
 ત્યારે કાફિરોના મનમાં એમ આવ્યું કે હવે
 આપણા ભોગ મળશે, આપણે હજરત ઉપર જે
 જે જુલ્મો અને સીતમો કીધાં છે અને તેઓને
 જે જે દુઃખો અને સંકટો આપ્યા છે તેનો
 અને તેઓના અસ્હાબોને તેર વર્ષ સુધી જે
 અસહ્ય આફતોમાં નાંખ્યા છે તેનો બદલો
 લીધા વિના રહેશે નહીં. હમણાં હાલ આપણા
 ચુરેચુરા કરવામાં આવશે. પણ વાહ ! વાહ !

તે ક્ષમાવાન મહાન પયગમ્બરે તેઓની ખરાબ-
નો બદલો જુરાધથી ન લેતાં અને જીલમના
બદલામાં જીલમ ન કરતાં સરવે જણાઓને
તેઓની અજ્ઞાનતાના કૃત્યો માફ કરી દીધાં અને
સર્વેને અમનમાં રાખ્યા, અને પોતે તેર વર્ષ
સુધી જે જે સંકટો અને મુસીબતો વેડી હતી
તેને મનમાંથી જીભાવી દીધી અને એવો વિવેક
અને સદ્ગુણ દેખાડ્યો કે અખીયાઓ શીવાય
કોઈ પણ માણસ તેવો વિવેક અને સદ્ગુણ
દેખાડી શકતો નથી.

પોતે હજરત યુસુફ અબ્ની જેમ બાદશાહ-
તના તખ્ત ઉપર બિરાજ્યા, તેવારે તેઓના તમામ
શત્રુ હારબધ હાથ જોડી હજરતની આસપાસ
ઊભા રહ્યા અને તેઓ મનમાં કહેવા લાગ્યા કે
બસ હમણાં હાલ આપણને કતલ કરવાનો હ-
જરત હુકમ આપશે, આ દુન્યામાં આપણે જે
આર ધડીના મેહમાન છીએ. આપણે આપણી
કરણીનું ફળ પામીશું હવે મુકતીની આશા

(૧૩૫)

રાખવી વ્યર્થ છે. આ પ્રમાણે તેઓ નિરાશ થએલા મન સાથે વાદ કરી રહ્યા હતા તેવામાં હજરતે તે જુદમ ગુન્નરનારાઓ દારી ગએલા શત્રુઓને પુછ્યું કે “હિં ! લોકો તમે મહારાથી કેવી આશા રાખો છો ? અને હવે મહારે તમારી કરણી એટલે જુલમની શું શીક્ષા કરવી જોઈએ ? ” આ પ્રશ્ન સાંભળી સરવે જાલીમોએ એકમતે કહ્યું કે અમે અમારા જુદમ અને સીતમના કારણથી ખરેખર કતલ કરવા યોગ્ય અને અમારું નામ નીશાન મટાડવા યોગ્ય છીએ, પણ આપ અમારા મોહટા ઉદાર અને દયાવાન બાધ છો તેથી અમે બખ્શીશ અને માફીની આશા રાખીએ છીએ. ઇતિહાસ કર્તા તિથ્થો કહે છે કે જ્યારે આપે આ વાત સાંભળી ત્યારે હજરતનું અંતઃકરણ દયાથી ભરાઈ ગયું આપ રડવા લાગ્યા અને ફરમાવ્યું કે હે ! લોકો ! જેવી રીતે હજરતે યુસુફ અ. પોતાના બંધુ-

(૧૩૬)

ઓ સાથે વરત્યા હતા તેવી રીતે હું તમારી સાથે પરતીશ. આજે હું તમને કાંઈ શિક્ષા કરતો નથી અદલાહ તમને માફ કરે, જાઓ મેં તમને મુક્ત કર્યા. વાંચક ! આ વખતનો દેખાવ એવો હતો કે જોનારો અને પયગંમ્બરના માફી આપવાના શબ્દો સાંભળનારો રડયા વિના રહે નહીં. સરવે પહડાએલાઓનાં દિલ ભરાઈ આવ્યાં આખોમાંથી હર્ષાશ્રુ વહેવા લાગ્યાં, અખલાકે મોહમ્મદી (મોહમ્મદ સં ની સહ્યતા તથા વિવેક આદી સદગુણો) ઉપર સરવે લોકો સોગ્ગનથી ફિદા થયા લાગ્યાં, સર્વે કાફરો પોતાની મેજે કુફરની જનોઈ તોડી એકદમ અશહુદો અન લાએલાહ હદલદલાહ વઅશહુદો અન મોહમ્મદર રસુલુદદલાહ બોલી ઉઠ્યા. આ મોહમ્મદી અખલાકનો એવો પ્રકાશ પડ્યો કે પ્રથમ મક્કાના સરવે લોકો પછી આખા અરબસ્થાનના લોકો થોડે થોડે આવી સત્ય ઈસ્લામ કબુલ કરવા

(૧૩૭)

સાચ્યા હકતઆસાએ આપેલા વાયદા પુરા થયા,
સત્યનો જય થયો અને પાપ-ગુહનો ક્ષય થયો.

હવે ખુદાએ તઆસાના પવિત્ર ધર કામ્ય-
ખાને મુર્તિયોથી સ્વચ્છ કરવાનો વખત આવી
પહોંચ્યો. કામ્યખાની આસપાસ જે મોહટી
મોહટી જુદી જુદી ધાતુઓની બનાવેલી
૩૬૦ મુર્તિયો હતી તે હઝરતના ઇશારાથી
ધડાધડ ઉંધે મોઢે ભોંય પડી ગઈ અને જ્યાં
સાત^૧ અને મનાત^૨ના નામો પોકારવામાં
આવતાં હતાં ત્યાં અદલાહો^૩ અકબર અ-
દલાહો^૩ અકબર^૩ની ગર્જનાઓના પડધા
પડવા સાચ્યા.

જંગે હોનૈન.

હીં ૮ માસ શબ્દાલ.

મક્કા ફતેહ કર્યા પછી આ લગાઈ તાએફ

૧-૨-મુર્તિનું નામ છે:

૩-અદલાહ મહાન છે.

ની આસપાસમાં આવેલી હોનૈન નામની
 જગ્યાએ થઈ હતી. ત્યાં કેટલાંક જંગલી
 કપ્પીલાઓ, ખની હવાજનની કૌમ અને ખીજાં
 કેટલાંક, મુસલમાનો સાથે યુદ્ધ કરવા માટે તૈયાર
 થઈ રહ્યા હતા. જ્યારે હજરતને તેઓની તૈયારી
 ના સમાચાર પહોંચ્યા ત્યારે બાર હજાર માણસો
 નું શુરવીર લશ્કર લઈ ત્યાં ગયાં આ લડાઈમાં
 મુસલમાનો ધણું સંખ્યા બંધ હતા તેથી
 તેઓમાંના કેટલાંકને એવો ગર્વ બયો ખયાલ
 આવ્યો કે આપણી ઓછી સંખ્યા દુશ્મનોની
 વધારે અને મોહટી સંખ્યા ઉપર વિજય પામેછે
 માટે આ વખતે પણ જરૂર વિજય પામીશું.
 તેઓનો આવો ગર્વ બયો વિચાર ખુદા ઉપરના
 તરફ (વિશ્વાસ) વિરુદ્ધ હતો તેથી તે ખુદાને
 પસંદ આવ્યો નહીં. જેમકે મુસલમાનો પ્રથમ
 મૈદાનમાં દ્રઢ રહી શક્યા નહીં અને હજરતને
 એકલા મુકી નાશી ગયા. માત્ર ગણતરીનાં ખાસ
 માણસો હજરત પાસે રહ્યાં. આ લડાઈમાં

(૧૩૬)

ઝરત પોતે એકલા દુશ્મનો સામે આગળ વ-
ધતા હતા અને ફરમાવતા હતા “હું” સાચો
નથી છું તેમાં કાંઈ જુઠ નથી હું અખુલ્લા-
હનો દીકરો છું પીઠ દેખાડનારો નથી.” આ-
ખરે હઝરતે અખ્યાસ કે જેઓનો અવાજ
ધણેજ મોહટો ગર્જના સમાન હતો તેઓએ
મુસલમાનોને ધાંટી પાડી બોલાવ્યા “કે હઝરત
મોહમ્મદ સં ઉભા છે તમે ક્યાં નાશી જાઓ
છો? તેઓના ધાંટાથી સર્વે મુસલમાનો પાછા
વળ્યા અને એવો સખત હુમલો કર્યો કે દુશ્મનો
ખુલ્લી રીતે મોહટી હાર પામ્યા અને
નાશો ગયા.

ગઝવએ તાએફ.

હીં ૮

હોનેનની લડાઈથી પરવારી હઝરતે રસુલે
ખુદા સં તાએફની તરફ કુચ કરવાનો હુકમ

(૧૪૦)

આપ્યો. કેમકે બની સહીકૃતી કૌમ તાએકના કીલ્લાઓમાં બરાઈ ખેશી મહાબરત યુદ્ધની સામગ્રી તૈયાર કરી રહી હતી. હજરતે તે કીલ્લાઓનો ઘેરો ઘાલ્યો, આખરે હજરતે રસુલે ખુદા સં વિજય પામ્યા અને તાએકવાશી મુસલમાન થઈ ગયા. તે વખતે તે લોકોએ તે હજરત આગળ દરખાસ્ત કીધી કે “અમારી મોહટી મુર્તી લાત તોડવામાં આવે નહીં અને અમેને નમાઝ માફ કરવામાં આવે” હજરતે તેઓની આ બન્ને દરખાસ્તો નામંજુર કીધી અને ફરમાન્યું કે “જે દીન—ધર્મમાં નમાઝ નથી તેમાં કાંઈ જૈર—ખુબી નથી.”

ત્યારબાદ લોકો થોડે થોડે હજરતની શેવામાં હાજર થઈ મુસલમાન થવા લાગ્યા અને ખુદાએ પોતાના નખીને કુરઆનમાં આપેલો વાયદો—વચન પુરો થયો જેમકે ખુદા ફરમાવે છે. “જ્યારે અલ્લાહ તઆલાની નુસરત—મદદનો વાયદો પુરો થઈ ચુક્યો અને મક્કા ફતેહ

(૧૪૧)

અમ યુકયું અને અલ્લાહના વાયદા પ્રમાણે
 ભોક્ષાનાં ટોળેટાળાં ધણાં ઝોરશોરથી ઈસ્લામ-
 માં દાખલ થવા શરૂ થઈ ગયા તે તહારી
 આંખોવડે જોઈ લીધું તો હવે પોતાના રૂબની
 તકંદીસ (પવિત્રતા) અને તહમીદ—સ્તુતિ
 ખયાન (વર્ણન) કર અને તેનાથી પો-
 તાની ઉમ્મતના ગુનાહ બક્ષાવ. ખરેખર નિશં-
 કાય તે તૌબા—પશ્ચાત્તાપ કપુલ કરનારો—
 સ્વિકારનારો છે.

મોસયલમએ કહ્યું.

આ નામના માણસે નખુવતનો જુઠો
 દાવો કર્યો હતો. હીં સં ૯ માં તે માણસ
 યમામા દેશમાંથી ખની હનીફાના ટોળા સાથે
 મદીનામાં આવ્યો. તેના સર્વે સાથી મુસલમાન
 થઈ ગયા પણ તેણે જ્યાં હત્યો હતો ત્યાંથી
 હજરતે રમુલે ખુદા સં ને સંદેશ મોકલ્યો કે

(૧૪૨)

અગર આપ મને આપનો જનશીન (પાછળ
ગાદીએ બેસનાર) અથવા પ્રતિનિધી બનાવો તો
હું આપનો તાબેદાર થઇ શકુ છું બલકે મહારાજ
સઘળું ટોળું પણ આપની સાથે થઇ જશે
અને આપને મોહટી મદદ મળશે. જ્યારે તે
હઝરતની પાસે આ સંદેશો પહોંચ્યો ત્યારે
આપના હાથમાં ખજુરનો એક ટુળાયો
હતો, તેથી તેઓએ ૫૨માવ્યું જે
તું મહારી પાસે ખજુરનો ટુળાયોએ માંગે
તો તે પણ હું આપીશ નહીં અને ખુદાએ
તઆલાએ ત્હારા માટે જે કાંઇ ઠરાવ્યું છે તે
કદી મીથ્યા થનાર નથી અને અગર તું નહીં
માને તો ખુદાએ તઆલા જરૂર તને હલાક
કરશે. હઝરતની વક્ષાત બાઅદ તેની સાથે
એક સાખ માણસ જેવી સંખ્યા થઇ ગઇ કે
તેવી સંખ્યા હઝરતની સાથે વીસ વર્ષમાં પણ
થઇ નહતી, પણ સંલ હમેશાં તરે છે તે પ્ર-
માણ પહેલાં ખલીફાના ઝમાનામાં તે અને

તેના સાથી ઘણીજ ખુશીથી માર્યા ગયા અને કતલ થયા, અને હજરતે દીધેલો શ્રાપ સત્ય પડ્યો.

લખે છે કે આ મોસયલમએ કહ્યું પોતાને હજરતે રસુલે ખુદા સંની પયગમખરીમાં ભાગીયો ગણ્યો હતો અને લોકોને પણ એવોજ ઉપદેશ આપ્યો હતો, તેણે હજરતે રસુલે ખુદા સં ને એક પત્ર પાઠ્યો હતો જેની શરૂઆત એવી હતી કે “ખુદાના પયગમખર મોસયલમા તરફથી ખુદાના પયગમખર મોહમ્મદ (સં)ને; હવે અર્ધી પૃથ્વી મહારી અને અર્ધી તહારી થવા દો.” હજરતે તેના આ પત્રનો ઉત્તર આપ્યો જેની શરૂઆત એ હતી કે “ખુદાના પયગમખર મોહમ્મદ (સં) તરફથી ખુદા મોસયલમાને; પૃથ્વી ખુદાની છે, તે પોતાના બંદ (શીવક)માંના જેને ચાહે છે તેને તે આપે છે, અને જેઓ તેનાથી ભય પામે છે તેઓનું પરીણામ સારું આવશે.” પછી હજ-

(૧૪૪)

રતે તેને કતલ કરવા માટે ખાલિદ ખિનવલીદ
ની સરદારી હેઠળ લશ્કર મોકલ્યું, પણ ફતેહ
અને વિજયની આગમન હજરત વફાત પામ્યા.
ખાલિદ ફતેહ પામ્યો અને તેને અને તેના
સાથીઓને કતલ કરી નાંખ્યા. તેના સાથીઓ-
માંથી જેઓ માર્યા ગયા નહતા તેઓ સત્પનો
જય જેઠ પાછા મુસલમાન થઈ ગયા.

જંગે તબુક.

હી. ૯

હજરતે લડેલી લડાઈઓમાં આ છેલ્લી લ-
ડાઈ હતી. તે વખતમાં એવી અશ્વા ચાલી હતી
કે હજરતે રમુલે ખુદા સં વફાત પામ્યા અને
અરબસ્થાનમાં ભારે દુકાળ પડ્યો. આ ગિપર-
થી આવા સંજોગો વચ્ચે રમવાળાઓને
અરબસ્થાન છૂટી લેવાનો લોભ થયો. હજરતે
રમુલે ખુદા સં એવા જોરે વર દુશ્મનને અ-

(૧૪૫)

સ્થાન તરફ આવવા દેવા જેટલો વખત આ-
પવો યોગ્ય ન ધારતાં તેને અટકાવવા તેનો
સામે જમ લડવા યોગ્ય ધાર્યું. જેમકે તે હજ-
રત કાંઈ પણ રણસંઘ્રામની સામગ્રી વિના
તથ્થુકના મૈદાનમાં જઈ પહોંચ્યા અને ત્યાં
પડાવ નાંખ્યો. રમના જસુસોએ જ્યારે સાદા
પણ પુરજલાલ પયગમ્બરને જોયા ત્યારે તેઓના
મન ઉપર ઇસ્લામી લશ્કરની અનહદ ધાક પડી
અને ત્રાહ ત્રાહ પુકારતાં કયસરના દરબારમાં
જમ ઇસ્લામીયો જીતી નહીં શકાશે એવી ખ-
બર કહી. તેથી કયસરે પોતાનો વિચાર માંડી
વાળ્યો અને કોઈને પણ લડવા માટે મોકલ્યો
નહીં. હજરત તરતજ લાંથી મદીના તરફ
સહીસલામત પાછા આવ્યા. આ લડાઈને
જંગે દિસરત (સપ્તીની લડાઈ) પણ કહે છે,
આ લડાઈ એ મુસલમાનોની પરિક્ષાહતી, કારણકે
લાંબી સફર સખત ગરમીની મોસમ હતી

(૧૪૬)

ઉપરાંત વિઠ રસ્તાના અનેક સંકટો સામે
ધર્મતાથી ઢક્કર ઝીલવાની હતી.

મસજીદે ઝરાર.

હી. ૬.

મદીનાના અનસારો (મદદ કરનારાઓ) માં
ખઝરજ નામનો એક કમીસો હતો, તે કળીલામાં
એક મહા મોહટો ફસાદી અને દીન દરલામનો
કદ્દે શત્રુ અયુ આમેર નામનો રાહિબ હતો,
તે અયુ આમેરે બાઈબલનો સારો અભ્યાસ
કર્યો હતો અને તે ખ્રીસ્તી થઈ ગયો હતો.
હજરતે રસુલે ખુદા સં મદીનામાં બિરાજ્યા
તે આગમચ તે મદીનાના રહેવાશીયોને અને
પોતાની કૌમને હજરતે રસુલે ખુદા સં રસુલ તરીકે
બહેર થવાની ખુશખબરી સંબાળવા કરતો હતો,
અને તે તેની કૌમમાં ધણો માનવતો ગણાતો
હતો, પણ હજરતે રસુલે ખુદા સં ના મદીના-

(૧૪૭)

માં આવ્યા આવ્યા અનસારો હઝરતની શેવામાં
જવા લાગ્યા અને તેથી તેની ધજગતમાં ફેર
પડ્યો; તેના મનમાં ધર્મ અગ્ની સળગી ઉઠી. તે
હઝરતનો દટ્ટો શત્રુ બની ગયો. જંગે બદરની
આવ્યા તે મદીનાની બહાર નાશી ગયો અને
મક્કાના લોકોને ઉશ્કેરીને વળી પાછો હઝરત સાથે
લડવા ચોક્કસ નામની જગ્યાએ લાવ્યો, તે
લડાઈમાં જોણે સર્વથી પહેલાં મુસલમાનો ઉપર
તીર છોડ્યું હતું તે તે હતો, પછી હઝરતનો
દરેક લડાઈમાં વિજ્ય જોઈ તે રૂમ તરફ નાશી
ગયો. અને ત્યાં પણ રૂમના રહેવાશીયોને મુસલમાનો
વિરુદ્ધ ઉશ્કેરવા લાગ્યો. જ્યારે ત્યાં તેનો પ્રેમ
અને મકર આવ્યો નહીં ત્યારે તેને મદીને
આવવાનું મન થયું: તે મદીનાના મુનાફિકો
સાથે લાગવગ રાખતો હતો. અને હઝરત વિરુદ્ધ
તજવીએ કરવામાં તે મુનાફિકોની મદદ કરતો
હતો. તેણે મદીનાના મુનાફિકોને કહેરાવ્યું કે
મદારા માટે એક મસજિદ બનાવો જેમાં હું

(૧૪૮)

વાઝેઝ કહીશ અને આપણે જાહેરમાં મુસલમાન
બની રહીશું અને છનામાના અંદરખાને
ધસ્લામની જડ કાપવાના પ્રયત્નો કરીશું. મદી-
નાના મુનાફીકો તેનો હુકમ બજાવી લાવ્યા, અને
મસજીદે કબાની પાસે તેના કહેવા પ્રમાણે મસજીદ
બનાવી. મુનાફીકોએ તે હઝરતને વિનંતી કીધી
કે તખરરક માટે પહેલાં એક વખત આપ તેમાં
નમાઝ પઢાવો. તે હઝરત તેઓની બદબીની
અને લુચ્ચાઇ ઠગાઈ વિશે કાંઈ બાબત ન
હતા. આપે ૨૨માવ્યું જ્યારે હું તુમુકની લગાઈથી
પાછો આવીશ ત્યારે જોઈ લઈશ. તમુકની
લગાઈથી જ્યારે આપ પાછા આવ્યા ત્યારે
પ્રુદાએ તઆલાએ પોતાના પયગમ્બરને તેઓની
લુચ્ચાઇ ઠગાઈની ખબર આપી અને તે મસજીદનું
નામ “મસજીદે ઝેરા” રાખ્યું. તે હઝરતે પ્રુદાના
હુકમ પ્રમાણે તે મસજીદને ખોદી નાંખાવી બાળી
નાંખી તેનું વર્ણન કુરઆને શરીફમાં સૂરએ
તાબામાં આવત ૧૦૭-૧૧૦ માં મવજુદ છે.

(૧૪૯)

મુશરીકો સખંધી છેલ્લો ફેસલો.

જ્યારે હજરત રસુલે ખુદા સં જંગે તખુક ઉપર ગયા ત્યારે ધણી કૌમોએ હજરત સાથેના કરાર તોડી નાંખ્યા, અને મુસલમાનોને ધન આપવા તૈયાર થયા. જ્યારે હજરત જંગે તખુક ઉપરથી પાછા આવ્યા ત્યારે તેઓ ઉપર “સૂરએ તૌબા” નાઝીલ થયો જેમાં આરબ મુશરીકો સખંધી છેલ્લો ચુકાદો છે. તેમાં જે આવતો સંભળાવવાની નાઝીલ થઈ હતી તે સંભળાવવા માટે પ્રથમ હજરત અબુબકર રઝીં ને મોકલ્યા પણ અલ્લાહનો હુકમ થવાથી પછીથી હજરતે અલી કં ને પોતાની ખાસ સાંઠણી ઉપર અસ્વાર કરી રવાના કર્યા, હજરતે અલી કં ત્યાંજ એક ઉંચી જગ્યાએ ઉભા રહીને સૂરએ તૌબાની આવતો સંભળાવી અને તેની મુનાદી ફરવી દીધી. કાફરો વારંવાર કરાર

(૧૫૦)

તોડી નાંખતા હતા તેથી તેનો બંદોબસ્ત કરવો જરૂરી હતો. પણ ખુદાએ તઆલાના હુકમથી તેઓ વિશે છેલ્લો ચુકાદો આપી ગયો. અને તે નીચે પ્રમાણે છે —

૧-હવે પછી મુસલમાનો મુશરીફો સાથે મુલાકાતમાં નહીં. જેલોફો સાથે કરાર કરવામાં આવ્યો છે, તેઓ સાથેનો કરાર પુરો કરવામાં આવશે, અને જે લોકો સાથે કોઈ કરાર નથી તેઓને ચાર માસની મોહકત આપવામાં આવે છે, ત્યાર બાદ જોઈએતો લઢવાતૈયાર થાય અથવા, દેશ છોડી ચાલ્યા જાય, અથવા ઇસ્લામ-ધર્મ કબુલ કરે. ૨-જે મુશરીફ કુરઆને શરીફ સાંભળવા ચાહે તેને અલ્લાહની વાણી સાંભળવા માટે અમન (સલામતી) આપવામાં આવશે ૩-કોઈ મુશરીફ ખાનગી કચ્છાનો હજ કરે નહીં અને જાહેલીયતના રીવાજ પ્રમાણે કોઈ

(૧૫૨)

નવસ્ત્રા થઈ તવાર^૧ કરેનહીં ૪-ધમાનદાર શીવાજી
ખીજીનું કોઈ જન્નત-સ્વર્ગમાં દાખલ થઈ શકતું
નથી. આ મુનાદી જાહેરમાં તો સખત લાગે
છે પણ કાફીરોની વારંવારની લુચ્ચાઈયો તેઓના
વારંવાર કરારનામા તોડી નાંખવા અને મુસલમા
નોને વારંવાર ઈજા આપવા માટે તત્પર રહેવા
સાથે સરખાવતાં આ છેલ્લો ચુકાદો ધણોજ
ન્યાય ભર્યો છે.

ખ્રીસ્તીયો સાથેનો મુખાહેલો.

હીં ૧૦.

મંદીનાની દક્ષીણ દીશમાં આવેલા નજરાન
નામના ગામમાં હજરતે પયગમ્બર સલ્લં ના
સમયમાં ઘણાં ખ્રીસ્તીઓ રહેતા હતા, તેઓ

૧-અરબસ્તાનમાં જાહેલીયત (અમનતા)
ના સમયમાં એવો ધારો હતો કે મુશરીફો
પવિત્ર કાઅખાની આસપાસ નવસ્ત્રા થઈ (જરા
પણ લુગડું ન રાખતા) તવાર (ફિરા) કરતા હતા.

(૧૫૨)

હઝરતે રસુલે ખુદા સં સાથે ધર્મવાદ કરવા
માટે મદીનામાં આવ્યા. જ્યારે ખ્રીસ્તીયો હઝરત
સાથે વાદ કરવામાં હારપામ્યા અને કાંઈ જવાબ
આપી શક્યા નહીં ત્યારે ખુદાએ તઆલાએ
પોતાના પ્રિય નખીને મુખ્યાહલો કરવાનો હુકમ
આપ્યો. “કે જ્યારે તેઓ અક્લી અને નકલી
દલીલોથી માનતા નથી ત્યારે તેઓને આકાશ
ચુકાદા તરફ ખેલાવ; અને તે એવી રીતે કે
એક તરફ તમે તમારા દોકરા દોકરીયો અને
ખીજી તરફ તેઓ તેઓના ખેટા ખેટીયો એક
ખીજના મુકાબલામાં એકઠાં થાય અને દરેક
પાર્ટી ખુદાની હજુરમાં ધણીજ આજીઝી અને
રડી રડી દોઆ માંગે હો. પાળણુ હારા
પરવરદિગાર સર્વે હાકીમોના હાકીમ અને ચુકાદો
આપનારાઓમાં ઉત્તમ ચુકાદો આપનાર હવે અમે
તહારા ફેસલા ઉપર રાજી થયાં, તુંજ અમારો
સાચો ફેસલોકર અમારામાંથી જે ટોણું ગુહું
ફોય અને હક (સત્ય) રસ્તાને છોડી પાતીલ

(૧૫૩)

(જુહ) રસ્તાને ક'યુલ કરે તેને હલકાઈની માર
 માર અને તેના ઉપર ત્હારી લગ્નનત (ફિટકાર)
 નાંખ કે જેથી જુહ અને સત્યની પીછાણ થાય.”
 હજરતે રસુલે ખુદા સં તેઓને એ હુકમ પ્રમાણે
 બોલ બ્યા; તેઓએ ક'યુલ કર્યું. સવારનાં હજરતે
 રસુલે ખુદા સં જનાબે કાનેમા અં જનાબે અલી
 અં હજરતે ઇમામે હસન અં અને હજરતે
 ઇમામે હુસયન અં ને સાથે લઈ મુખ્યાહલા
 માટે બાહર નીકળ્યા જેઓની સાદી
 શાનો શવકત જેમ ખ્રોસ્તીયો ડરી
 ગયાં, તેઓના મનમાં પયગમ્બર સાહેબની સલ્તતા
 પ્રગટી નીકળે, તેઓનો મોહટો પાદરી અબુ
 હારેસા બિન અલકમા પોતાના ટોળાને સંબોધી
 કહેવા લાગ્યો કે, “હો! તમે જાણો છો? કે આ
 કયા ચહેરા આજ્યા જાય છે, અમે ખાત્રીથી
 કહીએ છીએ કે અગર તેઓ ખુદાએ તઆલા
 પાસે પર્વત ટળી જવાની હોંઆ—પ્રાર્થના માંગે
 તો પર્વત પણ ટળી જાય; તેઓની સાથે કદી

(૧૫૪)

મુખાહસો કરતા નહીં.” પછી ખ્રીસ્તીયોની મુખા-
હસા માટે હીમ્મત ચાલી નહીં તેથી તેઓ પ્રત્યેક
વર્ષ નજરાનના હજાર હુદ્દા (પોશાક) આપવા કરી
નજરાન તરફ રવાના થઈ ગયાં. હજરતે ફરમાવ્યું
અગર તેઓ મુખાહસો કરતે તો તેઓ સઘળાં
વાંદરા અને સુવર બની જતે અને આ જંગલ
તેઓ ઉપર અગ્નિ વરસાવતે.

તે હજરતની વફાત.

હીજરી સન ૧૦ માં હજરતે રસુલે ખુદા
સં છેલ્લી હજ બખરી લાવ્યા, અને તે હજ
“ હજજતુલ વિદાઅ ” ના નામે ઓળખાય છે.
આ હજમાં તે હજરતની સાથે લાખ માણસો
કરતાં વધુ હતા. અને તે હજમાં તેઓએ લોકોને
પોતાના અંતઃકાળની નજીકની ખબર આપી
હતી. પછી તેઓ મદીનામાં તશરીફ લાવ્યા.
મદીનામાં આપની બીમારી વધતી ગઈ. હજરત

(૧૪૫)

ત્રેસઠ વર્ષની વયે મદીના મોનવ્વશમાં આખા
આલમને અંધઃકારમાંથી પ્રકાશમાં આણી
વક્ષાત-મર્ણુ પામ્યા. લખે છે કે હજરતને શહી-
દીનો મરતખો-પદવી પણ પ્રાપ્ત થયો છે; તે
એવી રીતે કે જ્યારે તેઓ ખયખરના
કીલ્લાઓ ઉપર જીત પામ્યા ત્યારે કેટલાંક વખત
સુધી વિશ્રામ લેવા માટે “ હારિસ ” નામના
માણસને ત્યાં રહ્યાં. હારિસની કબરના નામની
દોકરી એક બકરે લુંજીને હજરતની રૂબરૂમાં
લાવો. તેણીએ, પ્રથમથી હજરતને બકરાનો કયો
અવયવ વધારે પસંદ છે? તે હજરતના નોકરોને
પુછી રાખ્યું હતું, નોકરોએ કહ્યું હતું કે
હજરતને તેનો ખભો વધારે પસંદ છે, તેથી
તેણીએ તે ભાગને અને બીજા ભાગને કિર
લગાડ્યું હતું. હજરતે તે આણેલા ગોસ્તમાંનો
થોડોક ચાવી તરતજ થુંકી દીધો, અને હજરતની
સાથેનો બશીરાબિન બધરા નામનો માણસ

(૧૫૬)

તેમાંથી કેટલોક ગોસ્ત ખાઈ ગયો તે વખતે
હજરતે ફરમાવ્યું કે આ બકરાંની રાતે મને
ખબર આપીછે કે “મહારામાં ઝેર મેળવ્યુંછે માટે
ખાઓ નહી” હજરતે તરતજ પેલી ખાઈને બોલાવી
ને પૂછ્યું કે તેં આમાં ઝેર મેળવ્યું છે? તેણી
એ કબુલ કરી કહ્યું હા મેં ઝેર મેળવ્યું છે
પણ તમે મને તેની ખબર આપો અને તેથી
મને તમારી નખુવતનું વધારે ચકીન-ખાતરી
થાય એટલા માટે મેં એ કામ કર્યું છે. હજરતે
આ વાત સાંભળી તે સ્ત્રીને છોડી દીધી. અને
બશીરા બિન બરાધયે જે થોડોક ગોસ્ત ખાધો
હતો તેના અસરથી તે મર્ણુ પામ્યો. જ્યારે
હજરત બીમાર થયાં ત્યારે બશીરની માતા
હજરતને જોવા માટે ગઈ. હજરતે ફરમાવ્યું હે!
બશીરની મા! તારા દીકરાની સાથે મેં જે
ઝેરવાળો ગોસ્ત ખાધો હતો તેમને હમેશાં પોતાનો
અસર દેખાડતો રહ્યો અને હવે મહારી એવી

(૧૫૭)

સ્થિતી છે કે તે મ્હારી ગરદનની રગને કાપી
નાંખે છે. બીજે દીવસે હઝરત મસજીદમાં તશરીફ
લઈ ગયા અને મીમ્બર ઉપર ચઢી જાહેર રીતે
લોકોને પોતાનો તદ્દન નજીક થનાર વક્ષાતની
ખબર આપી અને કેટલોક અસરકારક ઉપદેશ
કરી ફરમાવ્યું કે હવે હું આ ક્ષણભંગુર સંસારનો
ત્યાગ કરી મ્હારા પરવરદિગાર પાસે જાઉં છું, જો
મેં કાંઈ પાસેથી કાંઈ ઉધાર લીધેલું હોય અથવા
મેં કાંઈને કાંઈ દુઃખ પહોંચાડ્યું હોય તો તેનો
ખદ્દો કયામતના દીવસ ઉપર ન રાખતાં તે
હમણાંજ મ્હારી પાસેથી લઈ લે. તરતજ એક
માણસે ઉભા થઈ કહ્યું કે યા હઝરત આપે
મ્હારી પાસેથી એક માણસને ત્રણ દીનાર
અપાવ્યા હતા, હઝરતે તેના ત્રણ દીનાર તેને
પાસે બેલાવરાવી આપી દેવાવ્યા. પછી હઝરતે
વળી એ પ્રમાણે ફરમાવ્યું. ત્યારે ત્યાં બેઠેલો
ઉકાશા નામનો એક માણસ ઉભો થયો અને
હથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે એક દીવસ આપની

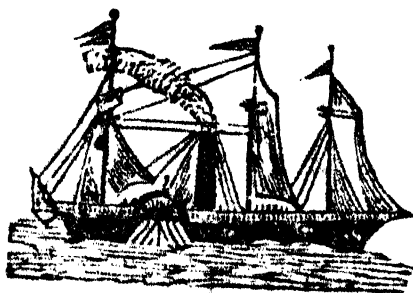
(૧૫૮)

અસ્વારી કોઈ જગ્યાએ જતી હતી ત્યારે આપે
અસ્વારીને જે કારડો માર્યો હતો તે મને વાગ્યો
હતો. આપે શરમાવવાથી મેં એ બાબત અરજ
કીધી છે, હજરતે તરતજ કારડો મંગાવ્યો
અને તેને પોતાની પીઠ ઉપર મારવાનું કહ્યું,
ઉક્કાશાએ કહ્યું હજરત ! આપનો કારડો જ્યારે
મને વાગ્યો હતો ત્યારે મ્હારી પીઠ ખુલ્લી હતી
માટે આપ આપના શરીર મુખારક ઉપરથી
આ પહેરણુ ઉતારી નાંખ્યો, તરતજ હજરતે
પહેરણુ ઉતારી નાંખ્યું અને પહેરણુ રૂપી વાદ-
ળામાંથી મોહર રૂપી ચંદ્ર પ્રકાશીત થયો,
તરતજ ઉક્કાશાએ તે મોહરે નખુવતને
ચુમી લીધી અને હાથ જોડી વિનંતી કીધી કે
હે ! હીન દુન્યાના બાદશાહ, અમારા સરદાર
કયામતના દીવસે શાફાઅત કરી દોઝખની
અગ્નીથી બચાવનાર તારનાર અને પરંપરાનું
સ્વર્ગ સમુ સુખ આપનાર મુજ નાચીજ પામર
પ્રાણીની શી શકતી કે આપ પાસેથી બદલો

(૧૫૬)

લઉં ? મ્હારી ગરજ તો માત્ર આપની મેન-
હરે નખુજ્વતના દર્શન કરવાની હતી. ત્યારબાદ
હઝરત પોતાને ઘેર ગયા અને ત્રણ દીવસ
પછી આ ફાની દુન્યાને ત્યાગી લોકોની આં-
ખોથી અદ્રશ્ય થઇ ગયાં. આ અમર મહાન
પવિત્ર પયગમ્બરની કબર મુબારક મદીના મુ-
નવ્વરામાં છે, તેઓના ફૈઝ—ઉદારતાનો નિર્મળ
ઝરો આખા આલમમાં વહ્યો—વહે છે અને
વહેશે જે ઝરામાંનું એક ટીપું પીનાર અમર-
જીવન પ્રાપ્ત કરે છે અને કરશે.

—O—

(૧૬૦)

૬૦ મોહમ્મદ સન્ના અખલાક.^૧

કુરઆને શરીફમાં હકતઆલા પોતાના પ-
'ઉગમ્મર વિશે ફરમાવે છે કે “નન્નક લઅ્યાલા
ખોલોકિલ અંઝીમ” હે ! નખી ! તું
હંયામાં હંયાં અતે શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ અખલાક
(વિવેકાદી સદગુણ) વાળોછે. હઝરત આયશા કહે
છે કે તે હઝરતનો પુત્રક (વિવેક) કુરઆન
હતો એટલે કુરઆને શરીફમાં જેને સબ્યતા
વીવેક આદી સદગુણો ભર્યા છે તે તે હઝરતે
સંપાદન કર્યાં હતાં. ઉદારતા શુરવીરતા નમ્રતા
સહન શીક્ષતા શ્રધ્ધા આસ્થા પરહેઝ તવક્કલ
હયા શરમ ફસાહત ખલાગત ઇત્યાદી સરવે સ-
દગુણો હઝરતમાં હતા. આપમાં એ કે એક
સદગુણ એટલી પુર્ણતાથી ભરેલો હતો કે તેઓ
વિશુ બીજા કોઈને તેવો ભાગ્ય થયો નથી.

૧—વિવેકાદી સદગુણો.

(૧૬૧)

ઉન્સ કહે છે કે મેં બરાબર દસ વરસ સુધી તે હજરતની બચાકરી કીધી પણ તે દરમિયાન તેઓએ કદી મને “ઉફ” કરીને પણ કહ્યું નથી, અને કોઈ કામ માટે તેઓએ મને કદી ઠપકો આપ્યો નથી કે કેમ ફલાણું કામ કર્યું અને કેમ ફલાણું કામ ન કર્યું? મુસાફરી વીગેરેમાં હું જેટલું કામ તેઓનું કરતો તેથી બમણું કામ તેઓ મ્હારું કરતા.

તેઓ ખીચારા ભાચાર અને નિરાધાર મીસ્કીનો સાથે પ્રીતિભાવથી વર્તતા. કોઈ રંક માણસને નિર્ધન હોવાના કારણથી હલકો ન સમજતા. અમીર અને શકીર રાય અને રંક ગુલામ અને માલિક સર્વેની દાવત (નોતર) સ્વીકારતા. માનવંતા અને સદચ્છર્યોને માન આપતા, દરેક માણસ સાથે તેના મરતબા અને દરજા પ્રમાણે વર્તતા, પોતાના અસ્હાબો ઉપર પ્રીતિ રાખતા, માંદા માણસોને જોવા જતાં, દુઃખમાં આવી પડેલા માણસોને ઠીલાસો આપવા જતા. વહાણે

(૧૬૨)

ઉપર જઈ જ્યો બેટ અર્પણ કરતા તેને સ્વીકારતા અને તેના જંટલો અથવા તેથી વધારે બદલો વાળતા, જેને મળતાં તેની સાથે મુસાફરો (હસ્તમેળાપ) કરતા; ખાનપાનની અથવા સુવા બેસવાની કામની કાંઈ પણ વસ્તુમાં ખોડ ખાપણ ન કાઢતાં, જે કાંઈ પથારી આપતો તો તે ઉપર સુઈ રહેતા અને ન આપતો તો બોંય ઉપર આરામ કરતા.

જ્યારે કફરોએ તેઓને સખતમાં સખત મુસીબતો પહોંચાડી ત્યારે અસ્હાબોએ અરજ કીધી કે યા હઝરત તેઓના હકમાં બદ દોઆ (આપ) કરો. તેના જવાબમાં આપે ફરમાવ્યું “હું લોકોના હકમાં બદ દોઆ કરવા માટે મોઠાવામાં આવ્યો નથી, હું તો માત્ર રહમત (કૃપા) માટે મોઠાવામાં આવ્યો છું.”

એક દીવાની સ્ત્રી હઝરતની શેવામાં હાજર થઈ કહેવા લાગી કે યા હઝરત મહાર ફલાણું કામ કરી આપે, હઝરતે કહ્યું બહે બોલ તહાર.

(૧૬૩)

શું કામ છે! હે! ફલાણીની મા મ્હારી સાથે
આલ ત્હારાંમનમાં આવે તે કામ બતાવ કે
હું કરી આપું.

હજારો રમુલે ખુદા સં કદી નિલેજતા
બરી વાણી ન બોલતા કોઈને ગળો નદેતા. જ્યારે
ધણા કોંધાયમાન થતા ત્યારે બસ એટલું કહેતાં
કે આ. માણસને શું થયું છે? તેના માથામાં
ધુળ પડે બજારમાં બજારના માણસોની જેમ
ધાંટા પાડી ન બોલતા, બદીના બદ્દલે બદી ન
કરતાં, પણ જ્યારે કોઈ માણસ અદલાહે બાંધેલી
હદ બહાર નીકળી જતો ત્યારે તેઓના ગુસ્સાનો
કાંઈ પાર ન રહેતો, તેઓએ પોતાના હાથ વડે
કોઈને માર માર્યો નથી ન પોતાના માણસને
ન બીજા કોઈને ન પોતાની બીબીને
ન કોઈ નોકરને; અલબત્ત અદલાહની રાહમાં
જેહાદ કર્યો છે.

દરેક બાબતમાં નમ્રતાથી કામ લેતા, ખાતી
પીતી વખતે ફકીરોની જેમ બેસતાં પીઠ ઉપર

(૧૬૪)

તકીયો બકીયો લગાડીને ખાતા નહીં, ખાતી વખતે ફરમાવતા કે હું બંદો (શેવક) છું અને બંદાની જેમ ખાઉં છું ખાણામાં કદી ખોડખામી કાઢતા નહીં પસંદ ન આવતું તે ઉપાડી લેવરાવતા, દુધ મીઠી વસ્તુ અને ગોશ્તને પસંદ કરતા, “બિસ્મિલ્લાહ ” બોલીને ખાતા અને દરેક કામનો “બિસ્મિલ્લાહ ” બોલી આરંભ કરતા દરેક કામ જમણા હાથે કરવાનું પસંદ કરતા પણ ઇસ્તન્જો અને નાક સાફ કરતી વખતે ડાબો હાથ વાપરતા, જે વસ્તુમાં દુર્ગંધ હોતી જેમકે કાચુ લસણ કાચી પીયાજ ખત્યાદી તેવી વસ્તુઓ ન ખાતા અને તેને નાપસંદ કરતા, દાંતણુ કરવાને ધણુંજ પસંદ કરતા કેમકે તે સ્વચ્છતા અને ચોખ્ખાઇનું કારણ છે, સસ્તી વસ્તુઓને પસંદ કરતા, અત્તર લગાડ્યા કરતા ખુશખોને ધણી ચાહતા. પાણી પીતી વખત ત્રણ ન્ધાસ લેતા, આપ મીઠા અને ઠંડા પાણીને ધણું ચાહતા, આપનો પાણી પીવાનો પ્યાલો

(૧૬૫)

લાકડાનો હતો, ખાણુ ખાવા પહેલાં અને પછી
હાથ ધોતા, ખાણુ ખાવાની પહેલે બિસ્મિ-
દલાહ અને ખાધ રહ્યા પછી એક વાક્ય
બણુતા જેના અર્થ એ કે “સર્વે વખાણુ
એ અદલાહ માટે છે કે જેણે અમને
ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું અને મુસલમાન
બનાવ્યા” તથા આંગળીયો વડે અને અડ-
કડા બેસી ખાઈ ભેતા અને ફરમાવતા કે
જેવી રીતે એક ગુલામ ખાતી વખતે
પોતાના માલિકનો હુકમ તરત બજાવ-
વાની વાટ જોતો અડકડો બેસી ખાઈ
લેછે તેવી રીતે હું પણ ખાઉં છું, બલકે
જે ચીજો માત્ર હયાત (હાજી) સામ-
વવા માટે પુરતી છે એટલીજ ખાધ પેટ
ભરું છું.

તેઓ એટલાં બધાં નમ્ર હતાં કે વારંવાર
ફરમાવતા કે મને હજરતે યુનુસ અં

૧-આ એક પયગમ્બર હતા, જેઓની

(૧૬૬)

ઉપર વડામ આપો નહીં, એટલાં પરહેઝગાર
હતાં કે તેઓએ સ્ત્રીઓ પાસેથી જ્યવન્યત લેતી
વખતે કોઈ સ્ત્રીના હાથમાં પોતાનો હાથ આ-
પ્યો નહીં અને કોઈ વખત પણ કોઈ સ્ત્રી
સાથે ખાનગીમાં વાતચીત કરી નહીં. તેઓ
કુમારીકાઓ કરતાં પણ વધારે શરમાળ હતા.
ગંભીરતા એવી હતી કે જનાણે આયશા કહેછે
કે મેં તે હજરતને કહી એવી રીતે હસતા જોયા
નથી કે તેઓનું મોંહ ખુલી ગયું હોય અને

ઉમ્મત તેઓ ઉપર ઇમાન લાવી નહીં તેથી
તેને શ્રાપ દહ આપ ગામમાંથી ચાલ્યા જઈ
સમુદ્ર પસાર કરવા હોડીમાં બેઠેલા, રસ્તામાં
હોડીની આસપાસ એક માછલી જાણે કાંઈ
માગતી હોયની એમ ક્રયા કરતી. અર્થાત હ-
જરતે પુતુસ તે સમુદ્રમાં પડ્યાછે, પેલી માછલી
તેઓને ગળા ગઈ છે અને લાંબા સમય સુધી
પોતાના પેટમાં સંભાળતી રાખી તેઓને પાછા
ખંકાર કાઢ્યાછે.

(૧૬૭)

દાંત દેખાયા હોય; માત્ર આપ મુસ્કરાતા હતા.

જ્યારે આપ ધરમાં તથ્થરીફ લાવતા ત્યારે ધરવાળાઓની સાથે ધરના કામકાજમાં ગુંથાઈ જતા હતા, પછી નમાઝના વખતે મસજિદમાં ખીરાજમાન થતા હતા. આપ તદ્દન સાદી રીતે નિર્વાહ ચલાવતા હતા, ફકર અતે ફાકા ઉપર સંતોષ માનતા હતા. જેમકે લખ્યું છે કે તે હઝરતના ધરવાળા કદી લાગલાગટ જે દીવસ સુધી જવની રોટલીથી પણ તૃપ્ત થયા નથી.

એટલે સુધી કે આપ વફાત પામ્યા કદી કેટલીક રતો સુધી તેઓ અને તેઓના ધરવાળાં જુખ્યા પેટે સુષ રહ્યાં છે. તેઓએ અમીરોની જેમ મોહટા મોહટા ખવાનચાઓ ઉપર બેસીને તથા ચીનીની રકાખીયોમાંથી કદી ખાધું નથી. માત્ર સાધારણ કપડાના ફસ્તરખાન ઉપર રોટલી ખાતા હતા. ઘણી વખત ખજુરના પાતરાની ચટાઈ ઉપર સુષ રહેતા જેથી ચટાઈના નીશાન હઝરતના શરીર ઉપર પડી જતા. આપ

(૧૬૮)

ફરમાવતા કે હું તમારો માલ તથા તમારા ઉપર વડાઈ તથા બાદશાહી ચાહતે નથી મોહટા મોહટા અમીરોએ તેઓને, જો તેઓ તેઓના મતને મળતા થાય તો, મદદ અને દ્રવ્ય આપવા ઇચ્છા બતાવી પણ તેઓએ તેવા દ્રવ્યને સાત મારી અને માથે પડતી અનહદ મુસીબતો અને વીટંબણાઓની કાંઈ દરકાર ન કરતાં તેઓના નાસ્તીક મતને મળતા આવ્યા નહીં, તેઓના અંતકાળ વખતે તેઓની પાસે થી પોતાના મંદવાડની દવા કરે એટલુંએ નીકળ્યું નહીં. મૌતના વખતે કેટલાક શેર જવ બદલ તેઓનું બખ્તર ધરાણે પડેલું હતું. એક વખત તેઓની સ્ત્રીઓએ સારાં સારાં સુશેલીત કપડાં અને ધરાણાંમાંઠાની ઇચ્છા દર્શાવી તો આપે તલાક આપવા તૈયાર થઈ સાફ સાફ ફરમાવી હોય કે “અગર તમને દીન (ધર્મ) ની ખાતર જેટલી મુસીબતો અને વીટંબણાઓ પડે તેટલી વેઠવી મંજુર હોય

(૧૬૯)

તો રહ્યા નહીં તો તલાક (છુટકો) લે
 હોયો." તેઓ પોતાની તબક્કામ કરાવવી પસંદ
 કરતા નહીં. કોઈ તેઓને માન આપવા હુકમ
 થતું તો તે તેમને સાફ સાગતું નહીં. જ્યાં
 જગ્યા મળતી ત્યાં સાદાઈ પુર્વક બેસી જતા
 હતા.

તે હજરત પોતાના સ્વધર્મ કામો પોતાના
 હાથે કરી લેતા હતા, પોતાના પહેરવાનાં કપ-
 ડાં પોતે લેતા, પગરખાના બંદ પોતે બાંધતા,
 પોતેજ બકરીઓનું દુધ દોતાં અને એવીજ
 રીતે બીજાં કામ પણ કરી લેતા. એક વખત
 આપ મુસાફરીએ મવા હતા; તે મુસા-
 ફરીમાં તેઓના કેટલાક અરહાબો (મિથ્યો)
 પણ સાથે હતા, જ્યારે તેઓ રસોઈ કરવા
 લાગ્યા ત્યારે દરેક જણાએ એક એક કામ
 વહેંચી લીધું, કોઈ બકરી ઝાલક કરવા લાગ્યો,
 કોઈ તેને સાફ કરવા તૈયાર થયો એવી રીતે
 દરેક જણ એક એક જુદું જુદું કામ કરવા

(૧૭૦)

લાગ્યો, હજરતે ફરમાવ્યું કે “ જંગલમાંથી
લાકડાં હું વિશ્વે લાવીશ, ” અસ્હાબોએ
ધણીએ વિનંતીયો કીધી કે એ કામ પણ અમે
કરી લઈશું આપ તરફી ન લ્યો. હજરતે
ફરમાવ્યું કે “ જે માણસ પોતાના
મિત્રોમાં માનવતો થઈ બેસી રહ્યો તેને
ખુદા નાપસંદ કરે છે. હવે તેઓજ લાકડાં
વીણી લાવ્યા.

તેઓનો ચહેરો રોઅખનાક અને ધણોજ
ખુશસુરત હતો, જ્યારે કાંઈ માણસ એકા એક
તેઓને જોઈ બેતો ત્યારે તેના મનમાં હજરતનો
રોઆખ અને ભય બેસતો. પણ જ્યારે તે
તેઓની સાથે વાત કરતો ત્યારે એકા એક
હજરતની મોહબ્બત અને પ્રીતિ તેના મનમાં
મુજ પકડતી. મજલિસમાં અસ્હાબો સાથે હળી
મળી બેસતા, સહુની પહેલે સલામ કરતા, ખીજની
સલામ કરવાની વાટ જોતાં નહી. જ્યારે આપ
હાજરો પાસે થઈ નીટળતા ત્યારે તેઓને પણ

(૧૭૨)

સલામ કરતા દરેક માણસને હંસતા મોઢે
મળતા, જે કોઈ આપને બોલાવતા તેને સખખચક
(હાજરધુ) કહેતાં. અસ્હાબોમાં કદી પગ
પ્રસારી બેસતાં નહી, જે મજલિસમાં જતાં તે
મજલિસમાં બાજુ જોઈ બેસી જતા. ગાઢી
ઉપર કિંવા ઉંચે બેસવાના પ્રયત્ન કરતાં
નહીં, જ્યારે કાંઈ માણસ આપનો હાથ પકડી
લેતો ત્યારે જ્યાં સુધી તે છોડતો નહીં ત્યાં
સુધી ન છોડાવતા. જે ધરડી ડોસ્તીયો આપને
કાંઈ કામ માટે સાથે લઈ જતીયો તો આપ
તેઓનું કામ કરી આપવા આદ્યાં જતાં અને
તેઓનું કામ કરી આપતાં. મદીનાની લૌંડીયો
અને ગુલામો અને લોકોના નોકર ચાકરો પાણીના
વાસણો, હજરત તેમાં બરકત થવા માટે,
પોતાનો મુખારક હાથ બોળે, એટલા માટે
તેઓની શેવામાં લાવતા, ત્યારે હજરત સખત
અને કડકડતી ટાઢ હોવા છતાં પોતાનો હાથ
તેમાં બોળતાં.

(૧૭૨)

એક વખત એક માણસને હઝરતની પવિત્ર શેવામાં હાજર કરવામાં આવ્યો, તે હઝરતના રોઆબથી ધ્રુજવા લાગ્યો. આપે ફરમાવ્યું “હે ! સાધ ! જય પામતો નહીં ! હું બાદશાહ નથી હું તો કુરૈશમાંની એક સીનો પુત્ર છું જે મુકો ગોશતખાતી હતી.” આપનો વિવેક એટલો બધો હતો કે નહાના નહાના છોકરાઓ સાથે તેઓને રીઝવવાની વાતો કરતા હતા. તે હઝરતને જ્યારે બે કૃત્ય કરવાનો કદાચ અધિકાર આપવામાં આવતો ત્યારે તેઓ બની શકે એ કામને કમુલ રાખતા, અને અગર કોઈ ગુનાહની બાબત હોતી તો તેનાથી વેગળે રહેતા હતા. જ્યારે તેઓ આગળ કોઈ મુશ્કેલી આવતી ત્યારે તેઓ નમાઝ પડવી શરૂ કરતા અને ફરમાવતા કે “માણસ ધિજદો કરતી વખતે ખુદાની તદ્દન” નજીક થઈ જાય છે.”

સર્વદા ખુદાનું સ્મરણ કરવામાં અને તેનું જ

(૧૭૩)

નામ જપવામાં ગુંથાયા રહેતા, ખાતાં પીતાં ઉઠતા
બેસતા, સુતી મસજીદમાં જતાં મસજીદમાંથી
બહાર નીકળતા, ઘેર જતા ઘેરથી બહાર નીકળતા,
એડેસુધી કે પાવખાને જતા ત્યારે પણ
ખુદની યાદથી ગાફેલ થતાં નહીં.

ધર વ્યવહાર એવો ચલાવ્યો કે તેઓને
નવ ખીખીયો હતી, તે સર્વેનો પોતે નિભાવ કર્યો.
દરેક સ્ત્રીને ઘેર વારા ફરતી જતાં, અર્થાંત-તેઓ
એ ધરવ્યવહારનો પણ ઉત્તમ નમુનો કરી
દેખાડ્યો. આપ એવું રસીક અલંકારિક અને
સુભાષિત બોલનાર હતા કે તેઓની રસીક ભાષાથી
શ્રુતિઓ પણ મિત્રબની ગયા હતા.

તેઓનો ન્યાય એવો હતો કે તેઓએ
અસ્લાહ તઆલાએ ઠરાવેલી શીક્ષાઓ કાષ્ટ ગુ-
ન્હેગાર ઉપર જારી કરવામાં કદી દયા આણી નહીં,
તેઓની દ્રઢતા એવી હતી કે તેઓનો પગ દ્રઢતાના
મૈદાનમાંથી કદી પાછો હઠ્યો નહીં. તેઓનો
તાવકલ (વિશ્વાસ) એવો હતો કે આખું અર-

(૧૭૪)

અસ્થાન બલકે આપું આલમ તેઓનું શત્રુ થઈ બેઠું હતું પણ તેઓએ ખુદ ઉપર પુરું (વિશ્વાસ) રાખી તેઓની કાંઈ દરકાર કીધી નહીં. શત્રુઓમાં બેઘડક નિડરપણે એકલા ફરતા હતા. તેઓની યોજનાઓ આગળ કોટ્ટાની યોજનાઓ નભી શકી નહીં. આપની પવિત્રતા સત્યતા અને પ્રમાણિકપણ એવું હતું કે તેઓ ન્હાનપણમાંથી આખા અરબસ્તાનમાં સાલક (સત્ય) અને અમીન (પ્રમાણિક) પ્રખ્યાત હતા. અર્થત-આપની સમ્યાધ પવિત્રતા પરહેજગરી વિવેક સમ્યતા આદી સદગુણો શત્રુઓ પણ માને છે. આપમાં એવા અમુલ્ય સદગુણો હતાં કે તેવા બીજા માણસમાં હોવા તદ્દન મુશ્કીલ છે.

ઉમ્મત—પ્રભને તે હજરત જેવો સહાયકાર અને સલાહકાર, પુત્રોને એવો પિતા, પત્નિઓને એવો પતિ, મિત્રોને એવો મિત્ર, શિષ્યોને એવો શીક્ષક, દુર્દશા અને અધોગતિમાં

(૧૭૫)

પડેલી પ્રજાને એવો સુધારક, દેશને એવો વ્યવસ્થા કરનાર, દુન્યાને એવો વિજયી, પાપીયોને એવો ડસવનારો અને તારનારો, ઇમાનવાળાઓને એવો ખુશખબરી આપનારો આજ સુધી ન મળ્યો છે ન કદી મળશે.

હઝરતે રસુલે ખુદા સંની નખુ-
વતની સાબિતીની દલીલો.

હઝરતે રસુલે ખુદા મોહમ્મદે મુસ્તાફા સંની ઉપર પ્રમાણે અમે સંક્ષેપ્તમાં જીવનવૃત્તાંત લખી ગયા. હવે અમે તે સરવેનો તત્વ સાર લખીએ છીએ અને તેઓ સાચા નખી હોવાની કેટલીક દલીલો રજુ કરીએ છીએ.

૧—તે હઝરત જે પ્રજામાં જન્મ પામ્યા હતા તે પ્રજા ઇસ્લમે અદખ અને ફસાહત અને બલાગતના શાનમાં ઉંચા દરજે પહોંચેલી હતી,

(૧૭૬)

સંસારી વ્યવહારમાં પણ તે સારી પેઠે લાયક હતી. પણ રહાની (આત્મિક જીંદગી) અને અખલાકી (નૈતિક) રથ ત્રીની રૂએ તે ખીલકુલ અધમ દશમાં આવી પડેલી હતી, એવી પ્રજામાં એક એવા રીફોર્મર (સુધારક) નું જન્મ પામવું કે જે તેઓની સંસારિક અને માર્મિક સ્થિતિને સુધારીને દીન દુન્યાના બાદશાહ બનાવે તે તે રીફોર્મરની હંયામાં ઊંચી શ્રેષ્ઠતા અને સત્યતાની પુરી સાબીતી છે,

૨—દુન્યામાં અત્યારસુધી કોઇ પણ અમલુ માણસ કોઇ પણ પ્રજાનો સરવે બાબતોમાં લીડર (આગેવાન) અને રીફોર્મર બની શક્યો નથી, જે દેશમાં કોઇ પણ પ્રકારના જ્ઞાનની અથવા કળા કૌશલ્યની જરાએ ચર્ચા ન હોય તે દેશના માણસનું (અને એ માણસે એવો કે કદી નીચાળે કાંઇ પણ શીખવા ગયો નહોય) એકદમ ઇસ્લામ ધર્મ (તેપણ કેવોમહત્વતા ભયો કે જેમાં હજારો બન્નકે લાખો ને કરોડો,

(૧૯૭)

મોહટા મોહટા વિદ્વાનો તત્વજ્ઞાનીયો અને મહાત્માઓ થઈ ગયા છે અને હાલમાં મનજીવકે) જરૂરી કરવો અને તે આગેવાન અમણ હોવા છતાં જીવ જીવ દીન અને સર્વે વિદ્યાઓથી ભરપૂર કિતાબ લાવવી, જ્યાં સુધી તે સંપૂર્ણ જીવ તરફથી છે એમ માનવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી તદ્દન મુશ્કેલ અને અસંભવિત છે.

૩-મહાન પયગમ્બર જે કિતાબ લાવ્યા છે તે એવી તો અલંકારી અને સુભાષિત છે કે અરબસ્થાનના સરવે લોકો અને સરવે અરબી જાણનારાઓ તે કિતાબની અલંકારયુક્ત છટા ઉપર હયરાન છે એટલે સુધી કે અરબ લોકોએ તેને ફસાહત અને ખલાગત માટે ઉચ્ચમાં ઉચ્ચો નમુનો ઠરાવી બીજી કાંઈ કિતાબને તે અરબી ગણતા નથી. આખું આલમ તે કિતાબ જેવી બીજી એક કિતાબ લાવી શકતું નથી. તો એવી કિતાબ કે જેમાં શારિરીક તેમજ આત્મિક સરવે પ્રકારના શીક્ષણ સંપૂર્ણ રીતે

(૧૭૮)

હોય તે એક અભણ માણસ કેવી રીતે બાપી
શકે? જ્યારે અભણ માણસ બાપી ન શકે ત્યારે
સાપી ન થાય છે કે તે અલ્લાહ તરફથી
હોયી જોઈએ.

૪-હજરતે મોહમ્મદ સ. પયગમ્બર તરીકે
જાહેર થયાં તે આગમન ચાલ ચલણ અને
વર્તણુકનાં એવા નૈતિચાન હતા કે કોઈ માણસ
તેઓની પવિત્રતાના આશુપણે ઉપર કોઈ
જાતનો ડાઘ લગાડી શક્યો નથી. તેઓના દુશ્મનો
ની તેઓને સાદીક અને અમીન કહેતાં જીભ
ધસાઈ ગઈ હતી. અને અમીન એ તો આપનો
લકબજ થઈ ગયો હતો. તો વાંચકો! એવો
સાચો અને પ્રમાણિક માણસ કે જે ચાળીસ
વર્ષ સુધી કદી જુદું બોલ્યો ન હોય અનીતિના
આડે પથે ચાલ્યો ન હોય જેના પ્રમાણિક પણા
ઉપર કોઈ પ્રકારની આળા આવી ન હોય તે
માણસ ચાળીસ વર્ષ પછી શા માટે ખુદા સંબંધી

(૧૭૬)

જુઠું બોલે? જાને પોતાને શા માટે તેના પયમગ્ગર તરીકે કહે?

૫-નખુવતની પહેલાં તે હજરતને ધરલામ ધર્મ કાઢવાનો કદી વિચાર પણ આવ્યો નહતો. તેમજ ન કોઈ એ આપનો એવો વિચાર સાંભળ્યો હતો, તેમજ કોઈ પણ માણસને હજરત ઉપર કોઈપણ જાતની પુરાઇનો વહેમ પણ આવ્યો નહતો જેમકે અદલાહ તઆલા તે હજરત વિશે કુરઆનમાં ફરમાવે છે, “ લોકોમાં એક ઉમ્મર સુધી એટલે ચાલીસ વર્ષ સુધી આ આગમચ રહ્યો, કદી તમે મહારું જુઠું સાંભળ્યું નહીં, નવો ધર્મ કાઢવાનો વિચાર પણ સાંભળ્યો નહીં તો શું થોડીવારમાં હું ખુદા ઉપર જુઠું બાંધવા લાગ્યો? શું તમને બુધ્ધી નથી? એટલે એટલુંજે સંમજ શકતા નથી કે જ્યારે ચાલીસ વર્ષ સુધી મેં મહારી નીતિને જરાએ બગડવા દીધી નથી તેમજ તમે આજ સુધી મહારા મોંહથી કાદા

(૧૮૦)

જુઠી વાત સાંભળી નથી ત્યારે શું હવે હું
જુહું ખોલવા લાગ્યો હમણે ?

૬-નખુવરત પછી અરબના કાફેરોએ ધન
દોલત તથા બાદશાહીની લાલચો આપી પણ
આપ સાચા હતા એટલે તેમાંની એકે બાબત
સ્વીકારી નહોતું અને પોતાની સત્યતામાં દૃઢ
રહ્યાં અને ખુદાની આગ્રા પાળતાં જે જે મુસીબતો
સંકટો વીટંબણાઓ અને અડચણો આવી તેને
સહન કરી લીધી અને ધીરજ રાખી પોતે જે કામ
માટે જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા તે કામ કરે
ગયા અને આખરે તેઓની સત્યતાના કારણથી
તેઓનોજ જ્ય થયો અને આખા આલમ ઉપર
ઈસ્લામી વિજય પતાકા ફરકવા લાગ્યો. જે કદાચ
કોઈ દુન્યાનો લાલચુ અને જુઠો હોત તો તરત
કાફેરો પાસેથી ધન દોલત અને બાદશાહત લેઈને
તેઓની મરજી પ્રમાણે વરતત અને મોજ શોખ
માનત, પણ આ મહાન પયગમ્બર સાચા અને
પરવરદિગારના આશ દિલદાર હતા. કાફેરોની
લાલચથી કેવી રીતે લલચાત ?

(૧૮૧)

૭-હીજરતની ખાદ જ્યારે તેઓ અરમસ્તાન ના સરદાર અને ખાદશાહ બન્યા ત્યારે તેઓએ કોઇ ખીજ ખાદશાહો અને સરદારોની જેમ એકકે બબ્બ અને દિવ્ય મહેલ બનાવ્યો નહીં, પોતાની સ્ત્રીઓને સારા સારા પોશાક શ્રેષ્ઠગાર અને ધરાણા ગાંઠા ધડાવી આપ્યા નહી. પહેલાંની જેમ ફકર ફાકામા સાદી રીતે જીંદગી ભોગવતા રહ્યા, તેઓએ સારા અને ઉચ્ચ ઠપકા પહેર્યા નહીં, પથારી માટે તેઓએ રૂની તળાઈ પથ્થુ બનાવી નહીં રાતરે બત્તી અને દીવા વિના ચલવી લીધું, જે કાંઈ તેઓ પાસે આવ્યું તે ગરીબ ગોરબા યતીમે અને વિધવાઓમાં વહેંચી દીધું.

તેઓ ઉપર એક સમય એવો હતો કે દરેક માણસ તેઓના ભોહીને તરફ્યો હતો, પૃથ્વી આટલી બધી વિશાળ હોવા છતાં તેઓ માટે સંકોચ હતી, તેઓને કોઈ આશ્રય આપતું નહતું. રહેવા માટે ધરના સાંસા થઇ પડેલાં હતાં. અને આ

(૧૮૨)

વખતે તેઓના કબજામાં અરબસ્તાનની આદશાહત હતી કરોડો માણસ શેવામાં હાગર હતા તોપણ પહેલાં કરતાં તેઓનો સ્વભાવ બદલાયો નહતો. જેવી રીતે પ્રથમ યતીમે અને ગરીમે ઉપર દયા ખાતા હતા તેવીજ રીતે આ વખત પણ યતીમે અને ગરીમે ઉપર દયા ખાતા હતા. પહેલાં જેવી રીતે ધર્મના કામમાં કોશીશ કરતાં હતાં તેવીજ રીતે હમણાં પણ કોશીશ કરતા હતા. અગર આ નબી ખુદાની તરફથી ન હોત તો આવી સત્યતા અને દ્રઢતા તેમનામાં જોવામાં આવત નહીં; અને એ સંભવિત છે કે અવનતિમાંથી ઉન્નતીમાં આબ્યાપછી માણસના સ્વભાવમાં જરાએ ફેર પડે છે પણ આપસાચા પયગમ્બરના સ્વભાવમાં કદી એમ થયું નહીં. તો એથી સ્પષ્ટ રીતે સાબીત થાય છે કે તેઓ ખુદાની તરફથી હતા કેમકે ખુદાજ માણસ શીવાય બીજા કોઈનાં આવા ક્રિતમ સદ્ગુણો સત્યતા અને દ્રઢતા હોઈ શકેજ નહીં.

(૧૮૩)

૮—યુવાવસ્થા કે જે ૨૫ થી ૫૦ વર્ષ સુધી છે તેમાં તેઓએ પોતાના કરતાં મોહરી વયની એકજ સ્ત્રી સાથે રહી સંતોષ માન્યો. પણ પયગમ્બરની પદ્ધતી પ્રાપ્ત કર્યા પછી ઇસ્લામ ધર્મનો પ્રસાર કરવા માટે અને સહ-આચાર વિચાર, પતિ પત્ની વચ્ચેના હકો, અને અરસપરસ પ્રીતિભાવ વધારવાના શાક્ષણો અને બોધ આપવા માટે અને લોકો સાથે સબંધ બંધાયાથી સલાહસંપ જળવાઈ રહે એટલામાટે તેઓએ એક કરતાં વધુ સ્ત્રીઓ કીધી. જે તેમ કરવાથી તેઓનો હેતુ કામવાસનાનો હોત તો જ્યારે તેઓને અરબસ્થાનના કાફીરા રૂપવંતી કુમારીકાઓ આપતા હતા ત્યારે તેઓ તેણીઓ સાથે કેમ પરણ્યા નહીં? એકથી વધુ સ્ત્રી કરવાનું મુળ કારણ એ છે કે મદીનામાં જ્યારે ત્યારે તરફ ઇસ્લામ પ્રસરી ગયો ત્યારે કેટલીક સ્ત્રીઓ, હઝરતની પાસેથી હેઠ નિઃસ વીગેરે સ્ત્રીઓને જરૂરીયાતના મમાયલન શીક્ષણ લઈ સ્ત્રીઓને

શિક્ષણ આપવા માટે, હજરતના નીક હમાં આ-
વીયો, અને જો તેમ કરવામાં અત્યું ન હોત
તો પવિત્ર ઇસ્લામ જો પરદો રાખવાનું અને
ઇસમત (પવિત્રતા)નું શીક્ષણ આપે છે તે જ-
ળવાઇ શકત નહીં. અને હજારો લોકો હજારો
જાતનો બદલુમાનીયોમાં રસાઇ જાત.

અરબસ્થાનમાં જેટલા ફિરકાઓ હતા તે-
ઓ સધળાઓને તે હજરતે સુધારવામાટે પ્રયત્નો
કર્યા જેથી તેઓ હજરતના જાતી દુશ્મન બ-
ન્યા. તેઓએ ખ્રીસ્તીયોને તથા ખુદ માનવાની
અને હજરત ઇસાને ખુદનો દીકરો અને ખુદ
કહેવાની મનાઈ દીધી. ચહુદીયોને તેઓની ખોડ
ખામીયો વીણીવીણીને બતાવી દીધી. અને તેઓને
આપેરતના (પરલોક) અજાબથી ઘણા ડરાવ્યા.
અરબસ્થાનના મુશ્કરીકોને કુદર અને શીરકની
મનાઈ કરી મુર્તિપુજનનું ખંડન કરીધું અને ખી-
જા સરવે ધર્મવાળાઓને એવું એવું સખ્ત
કહ્યું કે તેઓ સધળાં કદા સતુ થઇ ગયા.

(૧૮૫)

બંધુઓ! આ બાબતમાં ઊંડો વિચાર અને
 સોચ કરો, શું જુદો સ્વાર્થ આપમતલબી
 હારો ધુતારો માણસ આવી રીતે વરતી શકે
 ખરો? શું પોતાના જીવના જ્ઞેષ્ઠને પણ મોહટી
 મોહટી બળવાન કૌભોત્રે વખોટી નાંખી તેઓની
 ખેડ ખામીયો વીણી વીણી તેઓના મોંઢે-મોંઢ
 કટી શકે ખરો? હગારા ધુતારાની તો એવી
 રીત હોય છે કે અગર તેઓ એક જણ સાથે
 દુશ્મની બાંધે છે તો બીજા દસ જણા સાથે
 દોસ્તી પણ રાખે છે. પણ તે હઝરતના તો
 સરવે ધર્મચાળા નહાનાથી મોહટા સુધી સરવે
 શત્રુ બન્યા હતા તેઓનો મહદગાર ખુદા શીવાય
 બાજે કાંઈ ન હતો, તેઓએ સત્યનો પ્રસાર
 કરવા અને જુદો નાશ કરવા તનમન અને
 ધનનો કાંઈ ખ્યાલ કાંઈ નહી, સ્વદેશ તજ્યો,
 સગા રનેહીયો સાંચેનો સગાંધ તોડ્યો, દુશ્મની
 બાંધી, અદ્વિજાહની તવહીદનો બોધ આપતાં લાખો
 મુસોબતો અને સંકટો માથે વ્હોરી લીધાં,

(૧૮૬)

પોતે મુસીગતમાં પડ્યા અને દોસ્તોને પડ્યા,
કેટલાંક કતલ થયાં કેટલાંકના લોહી સ્થ. કેટલાંકને
બળતી અને ધગધગતી રેતી ઉપર સુારાવવામાં
આવ્યા. છાતી ઉપર પથર મુકવામાં આવ્યા અને
કેદ રાખવામાં આવ્યા, કેટલાંકને ફાંસી દેવામાં
આવ્યા. કેટલાંકને લુંટી લઈ તારાજ કરવામાં
આવ્યા. આ સરવે થયું અને કર્યું પણ તે
સાચા પયગમ્બરે હક એટલે સત્યથી અને
પરવરદિગારની ઐક્યતાનો બોધ આપવાથી
જરાએ મોંઢ ફેરવ્યું નહીં, દુન્યામાં પયગમ્બરો
શીવાય બીજા કોઈએ આ પ્રમાણે કરી દેખાડ્યું
છે? શું કોઈએ એક કલમા? મારે આખા
આલમને પોતાનું શત્રુ બનાવ્યું છે?

૧-લાએલાહ બલ્લાલાહ મોહંમદ રસુલુ-
લાહ જે ઉપર પુરું આસ્થા આણવાથી માણસ
મુસલમાન થાય છે. તેના અર્થ એ છે કે નથી
કોઈ અલ્લાહ પણ એકજ અલ્લાહ, અને મોહંમદ
અલ્લાહનો રસુલ-પયગમ્બર છે.

(૧૮૭)

ખરેખર બાદશાહો અને શુરવીરોને ધણી
 ધણી મુસીબતો વેઠવી પડે છે પણ તે શા
 માટે? પોતાની જાતના લાભ-બાદશાહત, અમી-
 રાઈ, સન્માન અને માથા ઉપર હીરામોતીથી
 જડાઉ મુગટ પહેરવાની ખાતર, પણ હજરતે
 રસુલે ખુદાસં એવા બાદશાહ હતા કે કદી તખ્ત
 તો શું, ગાદીએ પણ બેઠા નહીં. સારા સારા
 પકવાનો તો શું જવની રોટલી પણ પેટભર
 ખાધી નહીં. જેટલી આસમાની કીતાબો છે
 તે સરવેમાં આપના આવવાની ખુશખબરી
 અપાએલી છે જેમકે અમો ૧ લાં પૃષ્ઠમાં લખી
 ગયાં છીએ, આપનું સર્વદા ઇબ્રાહિમમાં અને
 અહ્મદના સ્મરણમાં રહેવું, આખી ઉમર
 તકબીરો અને તહલીલીલોમાં મશગુલ રહેવું
 અધારી રાતો અને એકાંતમાં નમાઝો પડવું,
 દોઆઓ કરવું; આખી રાત જાગવું, ઇબ્રાહિમ
 કરવા માટે ઉભા રહેવાથી 'પગોનું' સુજી જવું
 જે માણસને ખુદા ઉપર પુરું આસ્થા અને

(૧૮૮)

ધમાન ન હોય અને તેને પોતાની સત્યતાની
ખાતરી ન હોય એવા જુદા અને અવિશ્વાસુ
માણસનું કામ હોતું નથી એવો અનુભવ
સિદ્ધજ છે. આપ એટલી બધી ભવિષ્ય વાણીયો
ભાળી ગયાં છે કે જે તેના વખતસર ખરી
પડી. કિતાબે “ મોઅજ્જાતે મોદમ્મ-
દિયા” માં સ્પષ્ટ રીતે લખેલું છે કે એક અમલ
માણસનું પહેલાંથી થનાર બનાવો વિશે ખબર
આપવું, અને તેઓએ ભાખેલો શબ્દે શબ્દ
ખરો પડવો એ મસઅલો જ્યાં સુધી તેનો
સબંધ જુદા સાથે લગાડવામાં ન આવે ત્યાં
સુધી સમજી શકાતો નથી. આપે હજારો અને
લાખો મોઅજ્જાઓ (ચમત્કારો) કરી દેખાડ્યા
જે દસ્લામના પુસ્તકોમાં પ્રખ્યાત છે. જે ઇ-
સ્લામ ધર્મ આપ લાવ્યા તે જલદીથી પ્રસરી
ગયો. આપની હયાતીમાંજ આખું અરબ-
સ્તાન મુસલમાન થઈ ગયું. અને આપની

(૧૮૬)

વશત બાદ પવિત્ર ઇસ્લામ શામ ઇરાન મી-
સર અને હમ ઇત્યાદી દેશો સુધી પ્રસરી ગયો,
અને માત્ર એક સદી જેવી ટુંક મુદતમાં ઇ-
સ્લામના પ્રકાશે આખા આલમને પ્રકાશીત
કરી દીધું. તુરકી, હીસ્પાનીયા, બ્રાહ્મર, યુ-
રોપી રશીયા અરબ ફારસ કિનઆન, અફ-
ગાનીસ્તાન, આસ્ટ્રેલીયા, કેપ, કોલોની, નેપાલ,
ટ્રાન્સવાલ ઇત્યાદી દેશોમાં ઇસ્લામનો ડંક વાગી
રહ્યો છે અને પાંચે વખત અશહુદો અન-
લાએલાહ ઇલિલલાહ વઅશહુદો અન-
મોહંમદર રસુલુલલાહનો પોકાર પોકારવા-
માં આવે છે. તેનો આટલી જલ્દીથી પ્રસાર
થવો તે તેની સત્યતાની દલીલ છે. શું બીજો
કોઈ ધર્મ એટલે સુધી અને એટલી ઝડપથી
આખા આલમ ઉપર પ્રસરવા બાગ્યશાળી
થયો છે ?

૮-આ પવિત્ર ધર્મે સંસારિક વ્યવહારીક નૈ-
તિક અને ધાર્મિક જે શીક્ષણ આપ્યાં છે તેવાં

(૧૯૦)

શીક્ષણો ખીજે કાંઈ પણ ધર્મ આપતો નથી,
અને ઇસ્લામના એવા એવા કાનુનો છે કે કાંઈ
માણસની શક્તી નથી કે તેવા કાનુનો બાંધી
શકે. આખું આલમ એ બાબતને તો એકમતે
સ્વીકારે છે કે ઇસ્લામના કાનુનો ધ્યાન આપવા
જોગ અને અનુપમ છે. જેમકે પંજાબના પ્ર-
ખ્યાત મોસ્તર રાયગન સાહેબ કહે છે કે
“એક અબ્દુલ માણસ દુન્યા માટે એવા
કાનુનો કાયદાઓ બાંધી ગયો કે જેનો
મુકાબલો મોહટા મોહટા તત્ત્વજ્ઞાનીયો
વિદ્વાનો અને તિગ્રથુદ્ધીના લોકો કરી
શકતા નથી બલકે તે સરવે જણાં એક
જુલો તે કાનુન અને કાયદાનાં વખાણ
કરે જાય છે.” શું આવા કાનુનો સર્વ શ-
ક્તીમાન પરવરદિગારની મદદ વિના એક અબ-
લુથી બાંધાઈ શકે ? કદી નહીં કદી નહીં,
આપે દરેક વખતને અનુસરતી જેવી કે ખાણ
ખાતી વખતે પાણી પીતી વખતે, લુગડાં પહે-

(૧૯૧)

સ્ત્રી વખતે ખાઇ રહ્યું પછી મુસાફરી કરતી
 વખતે ઘરમાંથી બહાર જતા અને અંદર આ-
 વતા વખતે અર્થાંત દરેક વખત માટે એવી
 અસરકારક દોઆઓ શીખવાડી છે કે તેઓ
 વિષુ બીજા કોનામાં એવી શક્તી છે કે તેવી
 દોઆઓ શીખવાડી શકે ? તો આ સંવત્સર
 જ્યાં સુધી ખુદાએ તઆલાની મદદ ન હોય ત્યાં
 સુધી થઈ શકતું નથી. જેઓ તે હજરતના
 શત્રુ હતા તેઓને તેઓની કરણીની શીક્ષા
 મળી, તેઓ હજરતની હયાતીમાં જ નીસ્ત અને
 નાખુદ થઈ નકેવાશન બન્યા અને દુન્યામાંથી
 તેઓના નામ નીશાન ટળી ગયાં અને જેઓ
 હજરતની સાથે હતા તેઓ વિજય પામ્યા અને
 સ્વર્ગના અધિકારી બન્યા. જેમ જેમ આ બા-
 બતોને આપણે ધ્યાનમાં લેતા જઈએ છીએ
 તેમ તેમ હજરતની નમ્રવત વધારે સાબીત
 થતી જાય છે. અલ્લાહ તઆલાનો નિયમ છે કે
 તે જમીનને મરવા પછી પાછી જીવતી

(૧૯૨)

કરે છે એટલે રહમતનો વરસાદ વરસાવી તેને
 રૂબરૂ કરે છે, તો એવીજ રીતે આપુ અ-
 રબસ્તાન આતિમક રૂએ મણ પામેલું હતું તેને
 સજીવન કરવા માટે રહાની વરસાદની આવ-
 શ્યકતા હતી. આપણે બીજા ધર્મચાળાઓના
 જાહેર મેળાઓ અને ખુશીના ટાંકણાઓ સામે
 નજર ફેરવીશું તો સ્પષ્ટ જણાશે કે તે રમત
 ગમત ખેલ કુદ અને તમાશા વિના બીજું
 કંઈ નથી ન તેમાં અસ્લાહની શાનપાદ આવે
 છે ન કોઈનું મન ભકતી કરવા તરફ દોરાય
 છે, હાજો દોરાય છે તો માત્ર ચોરી કરવા, દારૂ
 પીવા અને જુગાર રમવા તરફ દોરાય છે.
 આવા હોળી દીવાળી અને ધુળેટી જેવાં
 ઘણાં ટાંકણા જેવામાં આવે છે. પણ ઇ-
 રલામની સત્યતાની દલીલ એ છે કે ઇસ્લામના
 સરવે મેળાઓ ધાર્મિક રંગમાં રંગાએલા છે
 જેમકે ઇદકે તે ખુશીનો દીવસ છે પણ
 તે સાથે ખુદાની ઇબાદત (ભકતી) કરવાનો

(૧૯૩)

હુકમ લાગુજાહે. હુજ કે તે પણ એક મુસા-
ફરીની સૈફ હોવા ઉપરાંત તે સાથે ખુદની
ધ્યાદત લાગેલીજ છે. ઇસ્લામની તમામ ધ્યા-
દતો જેવી કે નમાઝ રોઝા હજ ઝકાત ઇત્યાદી
એવી ખુશીયો અને હીકમતોથી ભરપુર છે કે
તેવી ધ્યાદતો બીજા કોઈ પણ ધર્મની નથી.
એક જંરમન ડોક્ટર તમાઝ અને રોઝા
ની પ્રસંશા કરતાં કહે છે કે જે માણસ
તમાઝ રોઝાને બરાબર બજાવતો
(પાળતો) હોય તે મહારા ધારવા પ્રમાણે
કવચિતજ માંદા પડવો જોઈએ.

જો કોઈ વૃક્ષ તેના ફળ ઉપરથી
ચાળખાતુ હોય તો ઇસ્લામના વૃક્ષે હુ-
ન્યાને જે ફળ આપ્યા છે તેથી તેની સ-
ત્યતા તપાસી દેયો. મહાન પયગમ્બર આ-
વ્યા પહેલાંની અંરબસ્તાનની કેવી અધમ દશા
હતી તે અને મહાન પયગમ્બર આવ્યા પછી
તેની કેવી ઉન્નતી થઇ તે સરખાવી જુવો! પ્રથમ

(૧૯૪)

તો અરબની પ્રજા પણ સમાન હતી પણ તે હવે કેવી નીતિમાન સભ્ય અદલાહની એકતા ઉપર ઈમાન રાખનાર અને આખી દુન્યાની બાદશાહ બની ગઈ ?

૧૦—એક લાચાર નિરાધાર બે ચારે મદદગાર અબણ ચર્તીમે અરબસ્તાન જેવા જંગલીદેશને જોતજોતામાં જીતી લેવું, પોતાના ધર્મનો વિજ્ઞાનિક અસરથી આખા આલમ ઉપરડકો વગાડવો પરવરદિગારની રહાય વિના કેવી રીતે બની શકે ? તે હજરત એવાં વિજ્ઞાની નીવડ્યા કે આખા આલમમાંથી કોઈ પણ માણસ તેઓનો મુકાબલો કરી શક્યો નહીં, તેઓ આખા આલમના બાદશાહ બન્યા; પણ કેવા બાદશાહ?—તેઓની બાદશાહત (રાજ્ય) માં પોતાના નામનો ઓકડો ચલાવ્યો નહીં, શત્રુઓથી બચવા માટે ફૌજ લશ્કર કે સીપાહી છત્યાદી કાંઈ રાખ્યું નહીં. તેઓએ ખજાનો કે ખજાનચી ઠરાવ્યો નહીં. તેઓની પાસે હથીયારો કે શસ્ત્રો બરી રાખવાનો

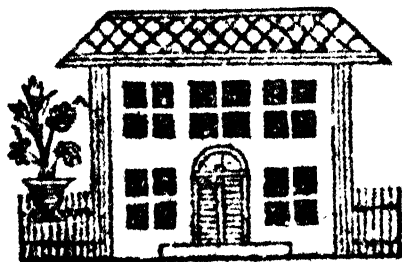
(૧૯૫)

કોઈ ભંડાર કે તોપખાનું હતું નહીં., ન્યાય આપવા માટે કોઈ હાથકોરટ અથવા દુશ્મનોથી બચવા માટે કોઈ કાલ્સો કે છાવણી હતી નહીં, તેઓને સારા સારા પકવાનો ખાવાથી કે બાદશાહી તખત ઉપર બેસવાથી અથવા માથા ઉપર બાદશાહી મુગટ પહેરવાથી કાંઈ કામ હતું નહીં. પણ તેઓને જે કામ હતું તે માત્ર મુશરીકો, કાંદેરો, અને મુર્તિપુજકોને ખુદાની ઐક્યતા તરફ ઉપદેશ કરવાનુંજ હતું; જે તેઓએ એવું કરી બળવ્યુંકે અધ્યાપિલગી તેનો પ્રકાશ ચમકી રહ્યો છે, અને દિનપ્રતિદિન (જે કે કોઈ પણ કોશીશ કરનારો નથી તોપણ) વધુને વધુ તેજસ્વી થતો જાય છે. જેને જોઈને પૃથ્વી ઉપરના સર્વજ્ઞાં વિદ્વાનો હચરત અને આશ્ચર્યમાં પડી સ્તબ્ધ થઈ ગયાં છે. તે હજરત હમેશાં ફાકાંઓમાં રહી પરવરદિંગારની બકવીમાં ગુંથાયા રહેતા હતા, તેઓના સીકા બદલ દરેક મુસલમાનના હૃદય ઉપર તેઓના પવિત્ર નામનો સીકો

(૧૯૬)

સજ્જનડ બેઠો હતો—અને છે. તેઓનું સૈન્ય તમામ મુસલમાનો હતા, તેઓનું દ્રવ્ય મુસલમાનોનું ફકર અને ફાકા (ભુખમરો) હતું આપનું નહાતું સરખું ઝુંપડું તેઓની હાથ કેરડ હતું, અરબસ્તાનનું દરેક શેહર તેઓની છાવણી હતું. દરેક શૂરવીર મુસલમાન રાતદિવસ પોતાનો પ્રાણ અર્પણ કરવા હઝરતના હુકમની રાહ જોતો તત્પર રહેતો હતો. મહાન કિરતારે તેઓને વિજયના વચનો આપ્યા અને તેઓનીજ જીંદગીમાં પુરા કરી દેખાડ્યા.

—0—

(૧૬૭)

હ૦ મોહંમદ સ૦ વિષે ઇંગ્રેજ
વિદ્વાનોના મત.

જરમનનો પ્રખ્યાત ઐતિહાસ વક્તા મી૦
ડાશ લખે છે કે—હર્ષ અને શોક, હીમ્મત
અને શુરવીરતા, કે જેનો નજીવો અને ધીમે
અવાજ હમણાં આપણા કાનમાં આવે છે તેનો
મોહંમદ સ૦ ના વખતમાં પુરે પુરો અવાજ
આવતો હતો. અને મોહંમદ સ૦ ને સર્વથી
વધારે ફરીહ અને બલીગ (છટાદાર અલંકાર
યુક્ત ખોલનારાઓ) લોકોનીજ યરાયરી કરવી
પડી નથી બલકે તેને તો તેઓ સર્વે ઉપર
સરસાઈ લઈ જવી પડી હતી. અને તેને,
પોતાના કલામ-વાણીની ફસાહત અને બલોગત
(અલંકાર-છટા) ને પોતાના રીસાલતના દાવાની
દલોલ બનાવવી પડી હતી. મોહંમદ સ૦ ની
આગળના શાએરો-કવિયોએ આશોકને છાંજે

(૧૯૮)

તેવાં ધણાં કાવ્યો કહ્યાહતા જેમકે “અંતરા” એ
કે જેનો ઇશક—પ્રેમ મોહટા હાસ્તાનમાં
લખાયો છે, અને “ધમરઉલ્લ કથસે” કે જેને
મોહમ્મદ સંમે આરબ શાએરોનો સરદાર
પણ જહન્નમ તરફ દોરનાર કહ્યો છે તેણે
ઇશક વિશે ધણાં સારા સારા અને ઉમદા ઉ-
મદા કાવ્યો લખ્યા છે, તેણે શરાબ કખાબ
અને નાળુક માશુકોના વખાણ કરવામાં યસા-
હત અને બલાગતના સમુદ્ર વહેવરાવી દીધાં છે
પણ મોહમ્મદસંમે તેવા કાવ્યો લખ્યા નથી,
તેઓએ કોઇ આશોકાના ગઝલ લખી નથી,
તેમજ આ ક્ષણબગુર દુન્યાના દુઃખ સુખ વિશે
અથવા અરબસ્થાનની શુરવીરતા બરી શમશીર
વિશે અથવા આરબોની અદેખાઇ કે ઇર્ષા વિશે
અથવા તેઓની બદલો લેવાની ઇચ્છા વિશે
અથવા કોઇ કૌમ અથવા કબીલાની અથવા
તેઓના બાપ દાદાની બહાદુરી વિશે કોઇ કાવ્ય
લખ્યું નથી, વળી કોઇ એવો લેખ પણ નથી

(૧૯૯)

લાખ્યો કે જેથી એમ જણાયકે તેની (મોહમ્મદ સન્ની) પાસે મનુષ્ય દેહી કાંઈ લેખામાં નથી અને મનુષ્ય માટે માત્ર સમુગ્ધના નાશ પામવું જ છે. અર્થાત—તેણે લોકોને કાવ્ય કે કાવ્ય પદ્યતિ શિખવાડી નથી બલકે મસ્લામ શિખવાડ્યો છે, અને તે કેવીરીતે શોખવાડ્યો ? એવી રીતે કે તેણે આકાશ અને પૃથ્વિને ચીરી નાંખી સ્વર્ગ (જન્નત) અને નર્ક (દાઝખ) ને નજરો નજર દેખાડી દીધું.

યુરોપના વિદ્વાન જગ પ્રસિદ્ધ અને માનવંતા મીસ્ટર ટોમ્સ કારલાઇલ^૧ સાહેબ કહે છે કે—આપણે મોહમ્મદ સં ને માત્ર એક શોખજદ બાઝ (હાથ ચાલાકી વાળો) અને ખાલી અંતરવાળો ખ્યાલ કરી શકતા

૧—હીરોઝ એન્ડ હીરોઝ વરશીપ, લેકચર બીબ્લુ પૃષ્ઠ ૪૩ જુઓ.

(૨૦૦)

નથી તેમજ આપણે તેને એક તુચ્છ વિંચ પદ્ધતિની ઈચ્છા કરનારો અને જ્ઞાણીએઈને મનસુખા આપનારો કહી શકતા નથી. તેણે જે સખત સંદેશો દુન્યાને આપ્યો તે ગમે તે પ્રકારે સાચો અને ખરો સંદેશો હતો જો કે તે ગોઠવ્યા વિનાનો કલામ (વાણી) હતો પણ તે નીચળવાનું મુખ એ હસ્તી (ખુદા) હતી કે જેની તેહને કોઈ પહોંચ્યું નથી. તે માણસના વચનો, કૃત્યો ગુણ અને સત્ય-રહિત નહતાં તેમજ કોઈની નકલ અથવા તકલીફ નહતાં. તે એક હયાતે અખદી (પરંપરાના જીવન)નું તુરાની શરીર હતું જે કુદરત (ખુદા)ની વિશાળ છાતીમાંથી દુન્યાને પ્રકાશિત કરવા માટે બહાર નીકળ્યું હતું, અને નિશંસય તેના માટે ખુદાનો હુકમ એમજ હતો.

મી૦ મુહમ્મદ : લખે છે કે-એક ધાર્મિક

૧-એન સાઈકલોપીડીયા બ્રીટાનીકા ગુઓ.

ભડકો એક જંગલમાંથી હટે અને આવી
થોડી મુદતમાં આશ્ચર્યકાન્ક રીતે આખા એ-
શીયાખંડમાં આગ સળગાવી દે તે ભડકો એ-
વા મનમાંથી નીકળે કે જેમાં તેની ગરમી પણ
ન હોય એ કેવી રીતે બનવા જોગ છે?

મી० એડવર્ડ ગીબ્બન લખે છે કે—તેણે (તે
હજરને) મુસલમાનોમાં તેકરી અને મોહબ્બત—
પ્રીતિનો આત્મા—૩૯ ટુંકી દીધો, અરસપરસ
બલાઈ કરવાનું શીક્ષણ આપ્યું, અને પોતા-
ના અહકામ—હુકમો અને શીખામણોથી, બ-
દલો લેવાની ઇચ્છાને, અને વિધવાઓ અને
યતીમો ઉપર થતા જોર જીવનને રોકી દીધો
(જીદી જીદી) પ્રજાઓ જેઓ એશ્વતેકાદ—
આસ્થાની રૂએ એક બીજા વિરુદ્ધ હતી તે-
ઓ ફરમાં અરદારી-તાબેદારી કરવામાં એક માંડ
અને એક સાંપ થઈ ગયો. જ્ઞાનગી ઝગડા-
ઓમાં જે બહાદુરી અને સુરવીરતા વાપરવા-
માં આવતી હતી તે, ધણીજ તૈયારીઓથી

ખીજા દેશોનો મુકાબલો કરવા તરફ વલણ દ-
રવા લાગી. (આ બધી પ્રદાઇ તાર્કીકમની ખુબી
છે, એ શીવાય એમ કેમ બને ?)

મરહુમ જાણીતા વિદ્વાન મી૦ ગોડફ્રેડિ-
ગીન્સે પોતાના “એપોલોજી ફોર મે હમ્મદ”
નામના પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે—“ખ્રીસ્તીયો
એ વાતને યાદ રાખે તો સારું થાય કે મોહ-
મ્મદ સ૦ ના સપદાયે એટલે મસાએલે જે
પ્રકારનો ધાર્મિક નીશો પોતાના પવરવો-શિ-
ષ્યોમાં ઉત્પન્ન કર્યો છે તેવો દરુના શરૂઆ-
તના શિષ્યોમાં શોધવો નકામો અને વ્યર્થ છે,
અને તેનો (મોહમ્મદ સ૦ નો) ધર્મ એટલી
ઝડપથી પ્રસર્યો છે કે તેની સમાન ખ્રીસ્તી ધ-
ર્મમાં નથી, જેમકે અર્ધી સદીથી ઓછા સ-
મયમાં ઇસ્લામ—ધર્મ આલીશાન અને જા-
હેજલાલી ભરી સત્તાનનો—બાદશાહનો ઉપર
વિજય પામ્યો. જ્યારે હજરતે ઈસા અંને
વધસ્તાન પાસે લઇ ગયા ત્યારે તેના શિષ્યો

નાશી ગયા અને પોતાના સરદારને મૌતના પંખમાં મુકી સટકી ગયા. માનો કે તેનું રક્ષણ કરવાની તેઓને મનાઈ હતી પણ તેને (ધસુને) દીકાસો આપવા માટે—હાજર રહેવાની અને તેને અને પોતાને દુઃખ દેનારાઓને ધમકાવવાની તો મનાઈ ન હતી? પણ તેથી ઉલટાં મોહમ્મદ સંના શીખો પોતાના મઝલુમ પયગમ્બરની આસપાસ રહ્યાં અને તેના રક્ષણાર્થે પોતાના જીવોને ભય-જ્વેષ્મમાં નાંખી તેના સમગ્ર શત્રુઓ ઉપર તેને ફતેહમંદ અને વિજયી બનાવ્યો.”

ડાક્ટર રૂપીનગર સાહેબ પોતે લખેલ “લાઈફ ઓફ મોહમ્મદ” નામના પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૮૯ માં લખે છે કે—જેના (મોહમ્મદ સંના) તર્ક એટલેખ્યાલમાં હમેશા ખુદનો તસવ્વુર-ધ્યાન-કલ્પના રહેતો હતો અને જેને ઉદ્ય થતાં સુર્ય અને (આકાશથી) વરસતા પાણી અને ઉગતી વનસ્પતિયોમાં ખુદનીજ કુદરત-સત્તાનો હાથ નજર આવતો હતો, અને અર્જના, પાણીના

(૨૦૪)

સુસવાટા પક્ષીઓના હમ્મે ધલાહી-ધમ્ધર સ્તુતિના ગાનમાં ખુદાનોજ અવાજ સંભળાતો હતો, અને ખાઉં ખાઉં કરતાં સુનસાન વગડાઓમાં અને જુના શેહરોના ખડેરોમાં ખુદાનાજ કહર—ક્રોધના ચિન્હ જણાતા હતા.

આસોરઠ રમીથ સાહેબ M. A. પોતાના પુસ્તક “મોહમ્મદ એન્ડ મોહમેડનીઝમ” માં ઇસ્લામ અને મોહમ્મદ સં ના ઘણા વખાણ કર્યાઆદ લખે છે કે—ઇસ્લામના અર્થ ખુદાની મરજી અને મઝિહ ઉપર તવક્કલ કરવાના અને તે ઉપર ખુશ રહેવાના થાય છે. અને એજ મુસલમાનોની જીંદગી ગાળવાની રીત છે. ટીકાકાર એવી ટીકા કરી શકે છે કે આ બંને મુળાતત્વ (ઇસ્લામના અર્થ, તવક્કલ, અને તેપર ખુશ રહેવું) માં એવી કમ વાત છે કે જે વિશે એમ કહેવાય કે તે નવી હતી અથવા મોહમ્મદ સં નેજ સુઝી હતી ? બેશક-નિશંકય

(૨૦૫)

એમાં કાંઈ નવું ન હતું, બલકે એ વાતો એવી
 જુની પુરાની હતી કે જાણે મુસા અં નો
 જમાનો ! બલકે ખરેખર એવી જુની પુરાની કે
 જાણે ઇબ્રાહીમ અં પોતે, હં મોહમ્મદ સંમે
 પોતે વારંવાર ઘણીજ ગંભીરતાથી ફરમાવ્યું
 છે કે “ હું આરબો માટે કોઈ નવી વાત
 લઇને જાહેર થયો નથી બલકે માત્ર
 ઇબ્રાહીમ અં ની શરીઅંતને બીજવાર
 સજીવન કરવા માટે આવ્યો છું જે
 શરીઅંત હુમેશાં અહીં ચાલુ હતી પણ
 તે સર્વે લોકો ભુલીને ગયા છે અથવા
 તેનાથી ગાફેલ થઈ ગયાં છે, ” કોમથી
 જુદા ગમગીન અને ન ખુશ ચહુદીયો, અને
 માંહે માંહે લઢનારા ત્રણ પુદ્ધને માનનારા
 ખ્રાસ્તીયો, અને પ્રકાર પ્રકારના સૃષ્ટ પદાર્થોનું
 પુજન કરનારાઓમાં, તેઓને કાંઈ નવી વાત
 શીખવાડવા માટે નહીં” બલકે તેઓ જે

(૨૦૬)

જુની પુરાની વાત સુલી મયા હતા તે યાદ દેવરાવવા માટે એક ઉંટ હાંકનારો આવ્યો, અરબ-સુમી ઉપર બે હજાર વર્ષ પહેલાં એક એવો માણસ (મુસા અ.) કે જે જંગલમાં પોતાના બાપની બકરીયો ચરાવતો હતો, તેને આ સાદો પણ ચાનક દેનારો સદેશો આવ્યો હતો “ હું એ છું જે હું છું, સાંભળ ! હે ! ઇસરાઇલ ! અમારો માસિક ખુદા એક ખુદા છે, તો તુંજ અને હું તહારી જલ સાથે હોઘશ અને શી-ખવાડીશ તને જે કાંઈ કે કહેવું જોઈયે.” આ શબ્દો સાંભળીને તે માનવંતી પ્રજા (જની ઇસરાઇલ) આફ્રીકાથી એશીયામાં ચાલી ગઈ. ગુલામો છુટા (સ્વતંત્ર) થઈ ગયા અને એક ખાનદાન એક કૌમ-એક પ્રજા જની ગયું; (તો)

૧-ઈઝ્રેજે સસરાને બાપ લખે છે તેઓ પોતાના સસરાના બકરાં ચરાવતા હતાં.

(૨૦૭)

એજ અરખતી લુમી ઉપર વળી પાછો એજ
અવાજ એક બીજા બકરીયો ચરાવતાને આવ્યો,
અને એવા અસરતી સાથે તે અવાજ આવ્યો
કે દુન્યાને સામાન્ય રીતે દ્વાયદો પહોંચાડવામાં
પહેલાંના અવાજ કરતાં કોઈ પણ પ્રકારે ઓછો
(કીમતી) ન હતો, એટલે “ અદલાહો
અકબર, લાએલાહુ ઇલ્લાહો મોહમ્મ
હુર રસુલુલ્લાહ. ” ને રીસાલત કબુલ કરવામાં
આવી અને ખુદાનો સદેશો જાહેર કરી દેવામાં
આવ્યો અને એકજ સદી અંદર તે અવાજના
પડ્યા “ અદન ” થી “ અન્તાકીયા ” સુધી

૧-અન્તાકીયા શામ-સીરીયામાં એક પ્રખ્યાત
ત શેહર હતું. જે હાલ તદન ખંડેર પડેલું છે.
કેટલાંક વખત સુધી તે રમોચોના કબજામાં રહ્યું
હતું. જ્યારે મુસલમાનો શામનો પ્રદેશ હંત્યા
ત્યારે આ શેહર પણ મુસલમાનોએ કબજે
કર્યું હતું.

અને સીવેલ^૨ થી “સમરકન્દ” સુધી પડ્યા
લાગ્યા અને આ સઘળાં દેશોએ તેની સત્યતાને
માની લીધી.

ઐતિહાસ વક્તા અર્કહોટ સાહેબ લખે
છે કે—ઈસ્લામ ધર્મના મુળતત્વોમાંથી પ્રત્યેક
મુળતત્વને ગુરૂ કે તે કેવા શ્રેષ્ઠ અને અસર
કારક છે!!! અને તે ઈસ્લામ પ્રસારનાર
(મોહમ્મદ સં.) ના કુવિનપણા, મોહટાઈ,
ઉંચાઈ અને જ્ઞાનની નિપુણતા (સાબીત કરવા)
માટે કયામત સુધી પુરતાં છે. અને તે સઘળાં
મુળતત્વોના જથ્થાથી એક એવી શીક્ષાની
રચના થઈ છે કે જેનો શકતી
આગળ શીક્ષાના બીજા સર્વ બદોબસ્ત કાંઈ
(હીસાબમાં) નથી, એક માણસ કે જે જંગલી,
અજ્ઞાન, કુર અને દુરાચારી કૌમના કાણુમાં

૨—સીવેલ રપેનના એક શેહરતુ
નામ છે જેને મુસલમાનો એ વતે ૭૧૧ માં
અત્યુ^૩ હતું અને સને ૧૨૪૭ સુધી ઈસ્લામના
તાબે રહ્યું હતું.

(૨૦૯)

હતો તેની શરીયત એ બાદશાહતોમાં પ્રસરી ગયું કે જે “ કાહિરા ” અને “ રોમન ” બાદશાહ તો કરતાં ધણીજ મોહટી હતી. જ્યાં સુધી તે શરીયતમાં તેની મુજબ હકીકત બાકી રહી ત્યાં સુધી કોઈ વસ્તુ તેનો મુકાબલો કરી શકી નહીં.

“એનસાઇકલો પીડીયા”માં મી૦ ચેમ્બરે ‘લખ્યું’ છે કે-ઈસ્લામ ધર્મનો એ ભાગ, કે જે વડે તેના સ્થાપનારની તખ્લીઅત-પ્રકૃતિ સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવેછે ધણીજ પુરું અને ધણીજ (સહીયી વધારે) અસરકારક છે, અદનાથી અમારો હેતુ તેની નૈતિક શીખામણો છે. આવી શીખામણો કાંઈ એક બે અથવા ત્રણ સૂરામાં કરવામાં આવી હોય તેમ નથી બલકે ઈસ્લામની આલીશાન (મવ્ય અને દ્રવ્ય) ઇમારત (કુરઆને મજીદ) માં સોનાની સાંકળની જેમ એક બીજાથી મળેલી છે, અન્યાય, જુઠું, મર્ગરખી-ગર્વ, બદલો-વૈર, નીંદા, ઠઠ્ઠા મશ્કરી લાલચ-લોભ, નફ્રમો

અરથ, ઉડાઈ પાણું, હરામ કારો-વ્યભિચાર, ચોરી, બદ ગુમાની-વહેમ-અવિશ્વાસની સખત યુગાઇ નીંદા કરેલી છે અને તેને દુષ્ટ અને અધર્મ કહેલ છે, અને તેના મુકાબલામાં શુભ ધચ્છા, ઉદારતા, પવિત્રતા, લજ્જા, સહન શિક્ષતા, ધૈર્યતા સત્યતા, પ્રમાણિકતા, શુરવીરતા, મોત્રતા, ઈકાનોમી-કરકસર અને સર્વેથી વધારે ખુદા ઉપર પ્રભુ વિશ્વાસ રાખવાને અને તેનીજ ધચ્છાની આધિન રહેવાને, સાચી ઇમાનદારીનું મુળ અને સાચા મોઅમિનની ખરી પીછાણુ દરાવેલ છે.

મીસ્તર ટોમ્મ કારલાઇલ સાહેબ પેતાના પુસ્તક “ લેકચર્ઝ અન હીરોઝ ” માં લખે છે કે-આરથ પ્રજામાં ઇસ્લામનું આવવું જાણે અંધકારમાં પ્રકાશ આવવા સમાન છે, અરખનેા દેશ, પહેલ વહેલાં તેનાથીજ સજીવન થયો, આરખો પહેલા એક બકરા ચૂરાવનારી ગરીબ પ્રજા હતી અને ત્યારથી દુન્યા સરખાઇ હતી ત્યારથી અરખસ્તાનનું વિશાળ મેદાનોમાં ફર્યો

(૨૧૧)

કરતો હતો અને કોઈ માણસને તેનો ખ્યાલ ન હતો, તે દૌમમાં એક હિલુલ અઝમ પયગમ્બર^૧ એવાકલામ-વાણીનો સાથે મોકલવામાં આવ્યો કે જે ઉપર તેઓ યકીન-આસ્થા કરતા હતા. હવે જુઓ કે જે ચીજને કોઈ જાણતું નહતું તે આખી દુન્યામાં પ્રખ્યાત થઈ ગઈ અને નહાની વસ્તુ ઘણીજ મોહટી બની ગઈ. ત્યાર પછી એક સદીમાં અરબની એક તરફ ગરનાતા અને એક તરફ દેહલી થઈ ગઈ. અરબની બહાદુરી, મોહટાઈની ચમક અને તેની ખુશીનો પ્રકાશ એક સાંખા સમય-ઝમાના સુધી દુન્યાના એક મોહટા ભાગ ઉપર ચમકતો રહ્યો. એઅતેકાદ-આસ્થા-શ્રદ્ધા એક મહા મોહટી વસ્તુ છે, જે કોઈ પ્રજા કોઈ વસ્તુ ઉપર એઅતેકાદ લાવે છે તો

૧-મુનસીફ લેખક હજરત પયગમ્બર હોવાનો ઇકરાર કરે છે.

(૨૧૨)

તેના વિચારો ફળરૂપ થઈ જાય છે. જીવોને !
તેજ આરખો ! તેજ મોહંમદ ! અને એજ એક
સદીનો જમાનો !!! જાણે કે એક ચણગારી
એવા દેશમાં પડી કે જે રેતાળ રણ હતું. પણ
જીવો કે તે રેતાળ રણે ધણીજ ઝડપ અને
ઝાર શોરથી ઉડી જતાં દારૂ (ગોળા)ની પેઠે,
“દેહલી”થી “ગરનાતા” (ગ્રીન્ડા) સુધી, ઉડતા
શોઅલા—ભડકાઓથી પ્રકાશ પ્રકાશ કરી મુક્યો.

શુ ઈસ્લામ ધર્મ તલવાર વડે
પ્રસર્યો છે ?

હજરતે મોહંમદ સં પોતાનો ઈસ્લામ-
ધર્મ તલવારના બળવડે પ્રસાર્યો એવા વાંધા
કેટલાંક અણુસમજીત ખ્રીસ્તીયો કાઢે છે; પણ
જો તેઓ તે બાબે લાંબો અને ન્યાયપૂર્વક વિ-
ચાર ચલાવે તો એવા વાંધા કાઢે નહીં, હજ-
રતે મુસા અં ઇસ્રાઈ નખીયો કે જેઓને

(૨૧૩)

તેઓ સાચા નથી માનેછે તેઓએ પણ જોહાદ-
ધાર્મિક યુદ્ધ કરેલ છે, માત્ર હઝરતે ઇસા
અને હઝરતે યહયા અં જોહાદ કરેલ નથી.
જો તેઓ પોતાના ધર્મના વિદ્વાનોના લેખ
જેતા હોય તોપણ આવી ભુલમાં પડે નહીં.
મીસીસ એનીબીસેન્ટે, ઇસ્વીસન ૧૯૦૩
માર્ચ ત્રાં ૨૩ મીએ જુનાગઢમાં ઇસ્લામ ઉ-
પર જે ભાષણ આપ્યું હતું તેમાં તે વિદ્વાન
બાઈએ, ઇસ્લામ—ધર્મ તલવારના બળવડે નહીં
પણ તેની સત્યતા અને તેના સુશીક્ષણ—ઉપ-
દેશના અસરથી પ્રસર્યો છે, એમ સીદ્ધ કરી
આપ્યું છે. તેણીએ ભાષણ દરમિયાન ન્યાયપૂર્વક
કહ્યું છે કે “ઇસ્લામ સામે જે પહેલો વાંધો
ઉઠાવવામાં આવે છે તે એ છે કે તે ધર્મ
તલવારના બળવડે પ્રસરેલો છે તેમજ તે ક્રિત્ત
ઉત્પન્ન કરનાર જુલમ જોહાદ—ધાર્મિક યુદ્ધ
અને કતલ તરફ દોરનાર છે. (પવિત્ર) ઇસ્લામ
ઉપર આવા આરોપ ખ્રીસ્તીયો તરફથી મુકવા-

(૨૧૪)

માં આવેછે કે જેઓ પોતાના જીવનમાં કારણથી
જન્મપ્રતિષ્ઠા, પરંતુ ખ્રીસ્તીયો તરફથી કરવામાં
આવતી કુંઝેડો (જેહાદો) અને પ્રકાર પ્રકારના
જીવનમાં ખીજા ધર્મ ઉપર હમસો કરવાનો હક
લઈ લે છે—

જ્યારે પવિત્ર ઇસ્લામ ધર્મ જાહેર
કરવામાં આવ્યો, ત્યારે તે ધીમે ધીમે, તેના
મહાન શીક્ષકની શક્તીના કારણથી તદ્દન દ્વેષ
અને વિરોધિ—પ્રતિકુળ પ્રજામાં પ્રસર્યો. તે
ધર્મ ત્રણ વર્ષ સુધી તે તેના સ્થાપકના કુંડ-
ખીંચેને પોતાની તરફ ખેંચ્યા અને ખીજાઓ
તરફથી વિરોધ અને જીવન જોયો. (જ્યારે
વિરોધયો તરફથી જીવન ગુજારવામાં આવ્યો)
ત્યારે જેઓ પ્રથમ ઇસ્લામ લાવ્યા હતા તે-
ઓએ તેઓના જીવનથી રક્ષણમાં રહેવા માટે
તલવારો ખેંચી. અજ્ઞાન અને કુર્તીપુજક આ-
રખેએ તે પ્રથમ થએલા મુસલમાનો ઉપર જી-
વન ગુજારવાનાં કેવાં સાધનો લીધાં હતાં તે

ઐતિહાસ આપણને સ્પષ્ટ રીતે કહી આપે છે.
 અને તે જીલમના સાધનો એવી તો ભયંકર
 રીતે રીખાવનારાં હતાં કે મનુષ્ય જાતીના માંસ
 લોહીથી તો ખમી શકાય નહીં. આ ધર્મ પા-
 ણનારાએને તેઓ ચીરી નાંખતા, તેઓ, તે
 બાપડાએને અણીયાળી લાકડીયો વડે હડસેલાં
 મારતા; તેઓને અરબસ્તાન જેવા દેશની ગરમ
 ધગધગતી રેતી ઉપર અતિથય તપતા સુરજ
 તરફ મોઢું કરી સુવરાવતા, અને જે બિચારો
 આવડું બધું દુઃખ રહેતો અને અતિ વેદના
 થી ટળવળતો તેને એવો પ્રશ્ન પુછતાં કે
 “તહારી જગ્યાએ મોહુંમહ (સં) હોય
 એવું શું તું ઇચ્છતો નથી ? તે વખતે
 તે દ્રઢતા અને શુરવીરતાથી ઉત્તર આપતો કે
 જો મોહુંમહ સં ને માત્ર એક કાંટા
 વાગ્યા જેટલું દુઃખ પહોંચે તોપણ હું
 મહારાં બાયડી છોકરાં અને માલમતાના
 વૈભવમાં રહેવા ઇચ્છતો નથી અને એ

(૨૧૬)

આખે પાક પરવરદિગાર મહારે શાક્ષી
છે." તેવા શત્રુઓના જીવનમયાં ચયગમ્યને
પોતાની જન્મભુમી તજી પોતાના શિષ્યો સહીત
મદીને જવું પડ્યું હતું જ્યાં ત્યાં લોકોને
શરણે ગએલા તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા.
આવા બારીક સમયે તેઓએ પોતાનું રક્ષણ
કરવું અવશ્યનું હતું. જ્યાં જ્યાં (પ્રુદાએ તલ-
વાર પકડવાનો હુકમ આપ્યો છે ત્યાં ત્યાં
લક્ષપુર્વક જીવે કે પોતાનું સંરક્ષણ
કરવા માટેજ, કુરઆને શરીર ધણી જગ્યાએ
સાદ રીતે કહે છે કે જ્યારે બેધમાનોએ
(સત્ય ધર્મ ઉપર આસ્થા નહીં રાખનારાઓએ)
તમારા ઉપર હુમલા કર્યા છે અને જીવન ગુ-
નર્યા છે ત્યારે તેઓની સામે તલવાર પકડો.

ટીકાકારો કહી શકે છે કે કુરઆને
શરીરમાં એવાં ધણાં વ્યૂકયો છે કે જ્યાં ઉપ-
રની જેમ શરત વિના માત્ર એમજ કહેણું છે

કે “લઢો અને નહીં માનનારોએનો (નાસ્તિકોનો
 નો) નાશ કરો.” તો તે વિશે જાણવું કે તા-
 વીલ શાસ્ત્રનો મુકરર કરેલો નિયમ છે કે
 જ્યારે અમુક શરત સાથે કોઈ આજ્ઞા આપ-
 વામાં આવે અને તેજ આજ્ઞા વળી બીજી જ-
 ગ્યાએ શરત વિના આપવામાં આવે તો ત્યાં
 પણ શરત લાગુ પડશે. આપણે કદાચ તે શ-
 રતજરતને ન માનીયે તો તે આજ્ઞા કયા સં-
 જ્ઞેગો વચ્ચે આપવામાં આવી હતી તે તરફ
 લક્ષ આપીયે. જ્યારે મુસલમાનો સંખ્યાબંધ
 લોકો સાથે જહાદ (યુદ્ધ) કરવામાં રોકાએલા
 હતા ત્યારે તે આજ્ઞા આપવામાં આવી હતી.
 અને તેવા સંજ્ઞેગો વચ્ચે (મુસલમાન) લડવૈયા
 એને શુર ચઢાવવું અવશ્યનું હતું. જેવી રીતે
 કોઈ લડાઈ ઉપર પોતાનું લશ્કર દોરી જતો
 સૈનાધિપતી પોતાના લશ્કરીએને શુર ચઢાવેછે
 તેમ એ આજ્ઞા પણ મુસલમાનોને શુર-ચઢાવ-
 વા ખાતરની છે.”

(૨૧૮)

જનપંથ સર સૈવદ એકમદ જાણે છે કે
હજરતે મોહમ્મદ સં ના સમયમાં જો યુદ્ધ
થયાં તે આર પ્રકારના કારણથી ખાલી હતાં.
૧—શત્રુઓના હુમલાઓને રોકવા માટે તે
યુદ્ધ થયાં હતાં. ૨—અથવા શત્રુઓના સડવા-
ના કિંવા હુમલો કરવાના હેતુથી લોકો એકઠાં
કરવાના સમાચાર મળવાથી, ક્ષિત્રુર ખેસારી
દેવા અને એકઠા થએલા શત્રુઓને વિખેરી
નાંખવા માટે તે યુદ્ધ થયાં હતાં. ૩—અથવા
એ લોકો સાથે યુદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું કે
જેઓએ કરાર તોડ્યા હતા, દગલખાઝી રમી
રાજદ્રોહ બન્યા હતા. ૪—અથવા જે લોકોને
દેશ અથવા પ્રજાની રિયાતી જાણુવા માટે જન-
સુસ તરીકે મોકલ્યા હતા તેઓથી યુદ્ધ થઈ
ગયાં હતા. આટલા કારણો અને સંજોગો શી-
વાય ખીજ એકે કારણથી હજરતે લડાઈ કરી
નથી. વાંચકો ! આ કારણોમાં અન્યાય બધું
કયું કારણ છે? એકે નહીં. તો પયગમ્બરો

(૨૧૯)

માટે આવા સંજોગો વચ્ચે પણ લડાઈ કરવી
 યોગ્ય નથી 'એમ કહેવું તદ્દન બુદ્ધી અને કુદ-
 રતી કાનુન વિરૂધ્ધ છે. ટીકાકારો જેઓ હઝ-
 રતે મુસા અ. ને સાચા નખી માને છે, તેઓ
 તે નખીની લડાઈએને તો જુલો જાય છે અને
 પયગમ્બર તરીકે લડાઈ ન કરનાર હઝરતે
 ઇસાનો દાખલો રજુ કરે છે, પણ તેઓ વિ-
 ચાર કરતા નથી કે જ્યારે હઝરતે ઇસાએ
 પોતાને નખી તરીકે સૃષ્ટી સમક્ષ રજુ કર્યા
 ત્યારથી કે તેઓના મર્ણકાળ (ખ્રીસ્તીયોના મત
 પ્રમાણે) સુધી કે જે ત્રીસ વર્ષ જેવી નજીવી
 મુદત હતી, તે દરમીયાન માત્ર સીતેર માણસો
 કરતાં વધારે હઝરતે ઇસા ઉપર ઇમાન લાવ-
 નારા નહતાં, અને તેથી તેઓ દુશ્મનો સામે
 લડાઈ કરવા શક્તીવાન થયા નહતાં; હા જે
 સંખ્યાબંધ માણસો ઇમાન લાવ્યા હોત તો
 જરૂર દુશ્મનો સાથે જેહાદ કરત જેમકે હઝ-
 રતે મુસાએ કયું હતો. . હઝરતે ઇસા અ.

(૨૨૦)

પછી જો તેઓના મદદગાર હિંમત થયા નહોત
અને તેઓ દુશ્મનો સાથે જહાદ કરી પ્રત્યા નહોત
તો આજે પૃથ્વિની સપાટી ઉપર ખ્રીસ્તી ધર્મ
નું કે ચર્ચનું નામ નીચાન જોવામાં આવત
નહીં (ખ્રીસ્તીઓએ પોતાના ધર્મના પ્રચારાથે
ધણી લગાધ્યો કરી છે જે તવારીખો વાંચવા-
થી જણાશે.) વળી અમારા પયગમ્બરને તો
રહાની (આત્મિક) બાદશાહત ઉપરાંત સુલયમાન
અં જેવી બાદશાહતનો કારભાર ચલાવવાની
જરૂર પડી હતી. અરબસ્તાનમાં બાદશાહત
હતી નહીં દરેક કબીલાનો સરદાર તેજ હા-
કીમ (ગવરનર) ગણાતો હતો, જ્યારે સર્વે ક-
બીલાઓ મુસલમાન થઈ ગયા ત્યારે તેઓ
હઝરત શીવાય બીજાને પોતાનો દુન્યવી સરદાર-
બાદશાહ માને એ અસંભવીત હતું અને તેથીજ
ખુદાએ હઝરતને સરદાર અને બાદશાહ ઠરાવ્યા
હતા સર્વે લોકો તેઓનાજ હુકમને તાબે રહેતા
હતા અને તેથી, હઝરતને દેશ-વ્યવસ્થા કર-

વાની અને દેશમાં સુલેહ—શાંતી જાળવવાની
 પ્રરઝ પડી હતી. તો હઠધર્મી વિના ન્યાયપુર્વક
 કહેશો કે એવા સંજોગો વચ્ચે, લાચાર નિરા-
 ધાર મુસલમાનો અને મુસલમાન સ્ત્રીઓ અને
 બાળકોનું, કાફીરો અને શત્રુઓના જુલમથી,
 રક્ષણ કરવા માટે હજરત હથીયાર ન પકડતે
 તો બીજું શું કરતે ? આપજ કહો કે જે
 હજરત કાફીરોના અન્યાય બર્યા જુલમોથી લા-
 ચાર નિરાધાર હજરતની શરણે આવેલા મુસ-
 લમાનોના રક્ષણાર્થે હથીયાર ન પકડતે તો શું
 આજે એકે મુસલમાન જેવામાં આવતે ? સર્વે
 માર્યા નજતે ? અને તે સર્વેના ખુનનું જોખમ
 કોના સીર રહેત ? આવા સંજોગો વચ્ચે હ-
 થીયાર પકડવાને એવો કોણ દયાવાન છે કે
 અન્યાય કહે છે ? જગતમાં હંચ અને મહાન
 નરોનો નિયમ છે કે તેઓના શરણે જઈએ
 આવે છે તેઓને તેઓના શત્રુઓથી બચાવવા
 માટે પોતાના જીવને જોખમમાં નાખ્યા વિના

(૨૨૨)

રહેતા નથી, અને આતો સત્યની ખાતર, મુસ-
લમાનો એકજ ખુદાનું માત્ર પુજન કરતા હતા
તેટલાજ માટે કહિરો તેઓને કંદડતા મારતા
કતલ કરતા અર્થાત અનેક પ્રકારના અસહ્ય
દુઃખો આપતા, તો એવા સત્યવાદીઓને અને
એકજ ખુદાના શેવદાને ખુદાના નાફરમાન ખં-
દાઓના જુલમથી રક્ષણમાં રાખવા માટે હથી-
યાર પકડનારને કોણ અન્યાયી કહેનાર છે ?
મી० એડવર્ડ ગીબન પોતાની તવારીખમાં
લખે છે કે—પ્રકૃતિ-કુદરતના નિયમ પ્રમા-
ણે, દરેક માણસને તલવારવડે પોતાના
જાનમાલનું રક્ષણ કરવાનો હક છે.” તો
શું મોહમ્મદ સં ને પોતાની અને શરણે આ-
વેલાઓની જાનમાલનું રક્ષણ કરવા માટે તલ-
વાર પકડવાનો હક નહતો ? , ઉપરાંત મી०
ટામ્સ કારલાઇલ સાહેબનો ભેખ આએજ
ફીતાબના પુષ્ટ ૮૦ માં જુવો અને વિચારો.

(૨૨૩)

મ. નં. ૧૮૮૮ ના અક્ટોબર માસનાં
એશીયાટીક ક્વાર્ટરલી રેવ્યુમાં ક્રીસ્તીયાની
ટી અને ઇસ્લામના હેડીંગથી એક આર્ટીકલ
પ્રગટ થયો હતો જેમાં તેના લેખકે લખ્યું હતું
કે “ ઇસ્લામ-ધર્મમાં ખ્રીસ્તી ધર્મ જેવી નમ્રતા
અને વિનય નથી એમ કહેવામાં આવે છે તે
અને એ (ધર્મ) લોકોને મુસલમાન બનાવવા
માં ધણીજ જુલમ ગુજારનારો છે, આવો ખ્યાલ
કરવો તે એક મહા મોહટી ભુલ છે, ખ્રીસ્તીયોનાં
સાથે સરખાવતાં મુસલમાનોએ ધણીજ સહન-
શીલતાથી કામ લીધું છે, તેઓએ ખ્રીસ્તીયોનાં
જેમ પોતાનો ધર્મ મનાવવા માટે લોકોને
જીવતાને જીવતા બાળી મુક્યા નથી. (તવારીખ
વાંચવાથી એવા અનેક દ્રષ્ટાંટો મળી આવશે,)
મુસલમાનો હમેશા પોતાની પ્રજાને સ્વતંત્ર
રાજ્યે પોતાના ધર્મ ઉપર કાયમ રહેવાની
જુટ આપતા આવ્યા છે, બલકે અત્યાર
મુઘી તુરક અને મુગલોએ પોતાના રાજ્યમાં

(૨૨૪)

પરાયા ધર્મના માણસોને વસવા દીધાં છે.”
 ખરેખર વાંચ્યો આ પૃથ્વી ઉપર ઇસ્લામ ધર્મનું
 હોવું રહમત સમાન છે તેણે સૃષ્ટી ઉપર જે
 જે ઉપકારો કર્યા છે તેનો પાર આવતો નથી;
 લોકો હઠ-ધર્મી કરી નિચાર ન કરે તેમાં કોઈ
 શું કરે? જેઓ ખીચારા ન્યાયી છે તેઓ ઇસ્લામની
 મહત્વતા અને શ્રેષ્ઠતા સ્વિકાર્યા વિના રહેતા નથી.

ઇસ્લામી રાજ્યોમાં યહુદીયોના ખ્રીસ્તીયોના
 દેવળો મવનુદ હતા ત્યાં દરરોજ તેઓની ઇબ્દા-
 ફતના વખતે ઘંટા વાગતા હતા, અર્થાત-તેઓને
 તેઓનો ધર્મ પાળવામાં પુર્ણ સ્વતંત્રતા હતી,
 ત્યારે પછી ઇસ્લામ તલવાર વડે પ્રસર્યો એ
 વાત ક્યાં રહી? મિસ્તર એડવર્ડ ગીબ્બન લખે
 છે કે “ આફ્રીકા અને એશીયાના નવા
 મુસલમાનો જેઓએ અરબના મુસલમાનોની
 સંખ્યામાં વધારો કર્યો, તેઓ એકજ ખુદા
 અને તેના પયગમ્બર ઉપર ઇમાન લાવવામાં
 મોહ પામ્યા હતા. નહીંકે તેઓ ઉપર કોઇ પ્રકા-

રતો દબાવ નાંખવામાં આવ્યો હતો ”
 વળી એજ સાહેબ આગળ ચાલતાં લખે છે કે
 (ઇસ્લામી રાજ્યોમાં) ઇબ્રાહીમ, મુસા અને
 હસુને માનનારાઓને, હઝરત મોહમ્મદ સં તું
 મહદામ (પયગમ્બરી) જે વધારે નિપુણ
 છે તે માનવાની વિનયપૂર્વક વિનંતી કરવામાં
 આવી, પણ જ્યારે તેઓએ ન માન્યું અને
 સાધારણ ખંડણી એટલે જર્જીયો આપવો કમુલ
 કર્યો ત્યારે તેઓ પોતાની ધર્મિક પુસ્તમાં અને
 અકીદા-આસ્થામાં સ્વતંત્ર રહ્યા.” તો પછી
 ખતાવો કે આમાં શો અન્યાય છે ? ખ્રીસ્તીયો
 જ્યારે તેઓના હાથમાં તલવાર આવી ગયેલી
 છે ત્યારે પોતાનું જોર ખતાવતાં ચુક્યાં નથી,
 સર ટોમ્સ કારલાઇલ સાહેબ એ વિશે ઘણાં
 લંબાણથી લખી લખે છે કે “ખ્રીસ્તી ધર્મના
 હાથમાં જ્યારે લલવાર આવી ગયેલી છે ત્યારે
 તે તરફ તેઓએ સમુજગો • ધિક્કાર દર્શાવેલો
 નથી જેમકે શાર્લમીને હોક્સન પ્રજાને માત્ર

(૨૨૬)

ઉપદેશથીજ ખ્રીસ્તી બનાવેલ હતી નહીં. હું તલવાર વિગેરેની કાંઈ પરવા કરતો નથી અને રંગ આપુધું કે એક વસ્તુનો જેવી રીતે બની શકે તેવી રીતે આ દુન્યામાં પ્રસાર કરો; જોઈએ તો જીભથી જોઈએ તો તલવારથી અથવા પોતાની પાસેના હથીયારથી અથવા ખીજ પાસેથી મેળવીને પણ. મીસ્ટર ગોડફ્રે હેંગીન્સ લખે છે કે “હીને મોહમ્મદી (મુસ્લામ ધર્મ) માત્ર તલવારનાજ બળ વડે પ્રસર્યો છે એમ ધારણું મહા મોહટી ભુલ છે.” પછી લખે છે કે “હીજાઝ વાશીયો ઉપર તાર્તરી લોકોનો પહેલો હુમલો આઠમી સદીની છેવટમાં થયો હતો તે લોકો ઉત્તર તરફના પ્રદેશો જે કાસ્પીયન સમુદ્ર અને બહીરએ અસુવદ વચ્ચે છે ત્યાંથી આવ્યા, તે વખતે તેઓને ધર્મ મોહમ્મદી (મુસ્લામ) ન હતો પણ તેઓએ થોડાંજ વખત પછી તે પરાજીત (હાર પામેલાં) થયેલાં હીજાઝ વાશીયોનો ધર્મ

૨૨૭)

કપુલ કરી લાધો. આ વિજ્ઞી સોધના ધર્મ
 બદલવાથી એ તોલુમત કે ઇસ્લામ ધર્મ
 તલવારની વાળ વડે ફોલેલુમત નીવડ્યો
 છે જેનું વર્ણન ફોલેલીકવાર થ. ગયું તે
 એક વિચિત્ર રીતે બુદ્ધ હરે જ, કેમકે
 આ ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે નિહ થાય છે કે
 ઇસ્લામ ધર્મમાં માત્ર એજ લોકો દાખલ થયાં
 નથી કે જેઓને તેણે (ઇસ્લામે) હરાવ્યા હતા,
 બલકે એ લોકો પણ (ઇસ્લામ ધર્મમાં) દાખલ
 થયાં છે કે જેઓએ મુઘલમાનોને હરાવી
 પોતાના તાબેદાર બનાવ્યા હતા.” વળી ઇસ્ત
 એન્ડ વેસ્ટ નામના પત્રમાં ઇસ્લામ તલવારથી
 પ્રસર્યો નથી અને તે દરેક સ્થિતિમાં પોતાની
 બીજા ધર્મની પ્રજાને સ્વતંત્રતા આપતો
 આવ્યો છે તે વિશે એક ધણેજ ઉમદા અને
 લાંબો આરટીકલ છપાયેલો છે તેમાંથી માત્ર
 બે તથા વાક્ય ટાંકીએ છીએ કે “ ઇસ્લામે
 કોઈ પણ બીજા ધર્મના સંપ્રદાય-મસાબલમાં

(૨૨૮)

હાથ નાંખ્યો નથી તેણે કોઈને ઇજ્જત પહોંચાડી
નથી ખીજા ધર્મવાળાઓને શિક્ષા આપવા માટે
ઇસ્લામે કોઈ ધાર્મિક અદાલત^૧ (કોર્ટ)
સ્થાપી નથી, કદી પણ ઇસ્લામે લોકોના
ધર્મને જોરજુલમથી બદલાવવાનો વિચાર

૧-ખ્રીસ્તીયોએ, જેઓ ખ્રીસ્તી ધર્મ ઉપર
પુર્ણ આસ્થા રાખતા ન હોય અથવા 'ખ્રીસ્તી
ધર્મથી તદ્દન ફરી ગયા હોય તેઓને શોધી
શોધી પકડીને શિક્ષા આપવા માટે એક અદાલત
સ્થાપી હતી જે “ ઇન્કવીઝિશન ” ના નામે
ઓળખાતી હતી આવી અદાલતોની સ્થાપના ફ્રાન્સ,
ઈંગ્લંડ, ઇટાલી ઇત્યાદી સરવે સ્થળે થઈ હતી.
જેઓ ખીચારાં શક ઉપર પકડાતા તેઓ
ખીચારાઓને પણ રીખાવી રોખાવી મારી ત્રાહતાહ
પોકરાવતા હવે કહો કે ઇસ્લામ દયાળુ અને
ન્યાયી ધર્મ છે કે ખ્રીસ્તી ધર્મ ? જુઓ “ એન
સાઇકલો પીડીયા ખ્રીશ્ચીયીઝમ.”

(૨૨૯)

કર્યો નથી ” ત્યાર બાદ એજ ન્યાય નજર લખે છે કે “ ઇસ્લામના ઇતિહાસમાં એક એવો ગુણ મળી આવે તે કે જે બીજા ધર્મવાળાઓને પરાધિન રાખવાની તદ્દન વિરુદ્ધ છે. ઐતિહાસ વક્તા મી૦ હાદમ લખે છે કે “ ઇસ્લામ ધર્મ પુદ્ગલના શેવકો . ઉપર અરજ કરવામાં આવ્યો છે, પણ કદી તેઓની પાસે જોર જીલમથી કબ્જા કરાવવામાં આવ્યો નથી.”

ઉપરના વિદ્વાનોના લેખ ઘણાં લાંબા અને ઇસ્લામ તલવાર વડે નહીં પણ તેના સુશી-લણ-ઉપદેશના કારણથી પ્રસર્યો છે એ વિશે દલીલોથી ભરપુર છે, પણ ઘણીજ લાંબાણ થઈ જવાનો ભય હોવાથી માત્ર એક એક બાક્યો લખી સૂતોપ માન્યો છે, ખરેખર સત્ય તે સત્યજ છે આખરે પ્રકાર્યા વિના રહેતું નથી. જેમની શાની સમજી અને વિદ્વાન છે તેઓ ખરી વાત કહેતાં કદી અચકાતાં

નથી. હવે અમે એક હીંદુ શાક્ષરનો વેષ ટાંકી
 ઇસ્લામ તલવાન્યા પ્રસર્યો છે કે તેના
 મુશીક્ષણથી એ વિચારવું આપ ન્યાયી વાંચકોના
 તર્ક અને ન્યાય ઉપર મુકી આ લેખને પુર્ણ
 કરીશું—મહાજન મંડળ એ નામના ગુજરાતી
 ગ્રંથના પ્રજા ૧૯૩ માં તે લખનાર એક હીંદુ
 શાક્ષર લખે છે કે.”—

“હઝરત મોહમદ સાહેબે ધન, માન, અને
 ગૌરવની ઇચ્છાથી પરિચાલિત થઈને મુસલ-
 માન ધર્મ પ્રચાર કર્યો નથી. રાજ મુગટ તે-
 મની આગળ તુચ્છ હતો, પૃથ્વી ઉપરનું રાજ્ય
 સિંહાસન તેમને ઠોકર મારી નાંખી દીધું હતું,
 તેઓ પૃથ્વીના તુચ્છ યશના બીખારી નહતા.
 જીવન મૃત્યુનું ઉડું તત્વ જાહેર દુકરવું એજ
 તેઓના જીવનનું રહત લક્ષ હતું. તે કામ
 પુર કરીને તેઓ આ લોકમાંથી ગયા હતા,
 ધન, માન તેમના પાં નીચે રોળાતાં હતા,
 પથુ પોતે તેનો સ્પર્શ કરતા નહતા. સમસ્ત

આરબ દેશ તેમની એક આંગળીની પ્રશારતથી
કાંપતો હતો. વિજીત જાતિના અતુલ સંપત્તિ
તેમના ચરણ નીચે અર્પિત થતી હતી. પરંતુ
પોતે કદી પણ બીજારીની દશા ત્યાગ કરી
નહોતી. સામાન્ય કપડાં પહેરીને લજ્જા નિ-
વારણ કરતા હતા, અને ખજુર ખાધને જીવન
નિવારણ કરતા હતા. સાદી ઉપરસુતા હતા.
અને પોતાનાં કપડાં તથા જોડા પણ પોતેજ
સાફ કરતા હતા. તેમની આંખ દુન્યાના નાશ
પામનાર ધન માન ઉપર પડતી નહોતી. સર્વદા
ઉપર મોંઘ રાખીને ધ્રુવરમાં મજ થઈ રહેતા
હતા. સત્યના શેવક થઈને તેમણે જીવન
ગાળ્યું હતું; સત્યનાજ બળથી તેમણે
એકલાએ હજારો શત્રુનો પરાભવ કર્યો
હતો.

કેટલાક કહે છે કે, તલવારના બળથી મુ-
સલમાન ધર્મ જયવાન થયો છે, પરંતુ જ્યારે
હજરત મોહમ્મદ સાહેબે ધ્રુવરનું દર્શન મેળ-

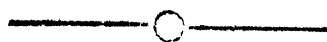
વીને ખતીજની પાસે મનની વાત જાહેર કરી, ત્યારે તરવાર ક્યાં હતી ? જ્યારે ધીરે ધીરે એકના પછી એક તેમના શિષ્યોની સંખ્યા વધવા લાગી, ત્યારે તલવાર ક્યાં હતી ? જ્યારે મદીનાના લોકો અડધી રાત્રે તેમની પાસેથી અમોઘ પ્રતિજ્ઞામાં દિક્ષીત થયા હતા, ત્યારે તરવાર ક્યાં હતી ? કેવળ વિશ્વાસ (તવક્લ)નાજ જળથી જળવાન થઈને મુસલમાન ધર્મનો વિજય વાવટો સવત્ર ઉડ્યો છે. ”

વળી આગળ ચાલી પૃષ્ઠ ૩૬૫ માં લખે છે કે “લગભગ ૧૩૦૦ વર્ષ આજ્યાં ગયાં છે, જયંતંત્ર વસ્વાસ અને અગાધ ઉત્સાહના અવતાર હજરત મોહમ્મદ સાહેબ આ લોક છોડીને આજ્યા ગયા છે. પરંતુ ભારત વર્ષથી કે આલજીરીયા સુધી આખા જૂનાગના મુસલમાનોનાં હૃદય આજ પશુ તેમના નામથી નાચેછે. તેમનાજ નામનું દુધ દહાડો મનમાં રટણ કરે

છે, આફ્રીકાના જંગલોમાં, અરબસ્તાનના રે-
તાળ રણમાં, ભારતના દરેક શેહર અને ગામ-
ડામાં, અશ્વમેધ રાજ્યના દરેક પહાડની ટોચ
પર, તુર્કીસ્તાનની વિશાળ તલાટીમાં, ઇરાનના
મનોહર ખગીયામાં, અને તુરસ્કના દરેક નગ-
રમાં આજ પણ રાત્ર દીવસ હજરત મોહમ્મદ
સાહેબનો જયનાદ થાય છે. લગભગ ૧૮ કરોડ
ઇશ્વરના પુત્રો આજે તેમનું પવિત્ર નામ
મુખે જપે છે. જે ધર્મે મુર્તિપુજથી ઘેરાએલા
આરબ દેશમાં એક માત્ર ખુદાની પુજા પ્રતિ-
ષ્ઠિત કરી છે નારી જાતિની દુર્ગતિ નિવારણ
કરી છે, જંગલી જાતિમાં જ્ઞાન ચર્યાનો આરં-
ભ કર્યો છે, ગુલામગીરીની સાંકળ તોડી નાંખી
છે તે ધર્મ દ્વારા જગતમાં મધુર ફળ ઉત્પન્ન
થયું છે. તે ફળ ખાધને કરોડો નર નારી
જંગલીપણાની હાલતમાંથી મુક્ત થયાં છે.
ધન્ય છે ઇશ્વરને કે જે પાતાના પ્યારા આજ,

(૨૩૪)

કો ઉપર કૃપા વરસાવવા સારું એકાદ મહાન
પુરુષને વખતો વખત મોકલીને જગતનું ક-
લ્યાણ કરાવે છે, તેમજ રીતે હઝરત મો-
હમ્મદ સાહેબના દ્વારે કલ્યાણ કરાવ્યું
હતું.

રામ રામચંદ્રની ઝખાનથી, હિં-
ઝરત મોહમ્મદ સં ની
બશારત.

(બશારતે એહમદી ઉપરથી)

એક શખસ બયાન કરે છે કે શાહ અ-
બ્દુલહક સાહેબ કાનપુરીએ મને હએદરાબાદ
માં કહેલ કે રામપુર, અને બરેલી વચ્ચેમાં જે
નદી છે તે કેકાણે એક હિંદુ કે પોતાના ધર્મમાં

(૨૩૫)

બાલુજા હુંશીયાર હતો તેની સાથે મુલાકાત થઈ
તે વખતે હું જવાન હતો મારી ઉંમર ૧૭
વરસની હતી, અને રામપૂરથી ઈલમ શીખીને
આવતો હતો.

તે વખતે મેં તેને કહ્યું કે મારે તમોને
કાંઈ પુછવું છે; તેણે કહ્યું કે દીનની વાત છે કે
દુન્યાની ? મેં કહ્યું કે દીનની વાત છે.

તે વખતે તેણે એકાંતમાં જઈ મને કહ્યું
કે જે કાંઈ પુછવું હોય તે પુછ.

તે વખતે મેં પુછ્યું કે અમારા પયગમ્બર
હઝરત મોહમ્મદ સ.૦ નું વર્ણન તમારી કાતા-
બમાં છે કે નહીં ?

તેણે કહ્યું કે તમારી ઉંમર નાની છે
તેથી વાત છુપાવી નહીં શકે.

મેં કહ્યું કે હું તમારી સાથે આફ઼ુ દર
છું કે જ્યાં સુધી તમો જીવતા હશો ત્યાં સુધી
મારા બાપ અને ઉસ્તાદ શાયાય ખીજા કોઈને
પણ એ વાત નહીં કહું;

(૨૩૬)

તે વખતે તેણે કહ્યું કે ચોથા વેદમાં ત-
મારા પયગમ્બર વિશે લખેલ છે કે । રામચંદ્રને
કોઈએ પુછ્યું કે ખુદાને મળવાના કેટલા દરજ્જા
છે ? કે તેટલે દરજ્જે ધનસાન પહોંચે તો
ખુદાને મળે. રામચંદ્રે કહ્યું કે ચઉદ દરજ્જા
છે; કે તે ચઉદ દરજ્જા સુધી પહોંચી જાય
તો ખુદાને મળે.

તેણે પુછ્યું કે તે ચઉદ દરજ્જા સુધી
આપ પહોંચ્યા છો ? રામચંદ્રે કહ્યું કે નહીં.

વળી પુછ્યું કે તમે તે ચઉદ દરજ્જાને
પહોંચવાનો ઇરાદો રાખો છો? રામચંદ્રે કહ્યું કે
જેટલે દરજ્જે હું પહોંચ્યો છું તેથી વધારે પ-
હોંચીશ નહીં.

વળી તેણે પુછ્યું કે તમારી પહેલાં કોઈ
પણ જો ચઉદ દરજ્જે પહોંચેલ છે ? જવાબ
આપ્યો કે નહીં.

વળી તેણે પુછ્યું કે તો હવે પછી કોઈ
પણ એ દરજ્જાને પહોંચશે ખરો ?

(૨૩૭)

આ સાંભળીને રામચંદ્રે કહ્યું કે હા !
એક શખસ થનારો છે, તે એ તમામ દર-
જ્જન તય* કરીને ચક્રદમે* દરજે પહોંચશે;
તેને થવાને હજી ઘણી લાંબી મુદત છે.

તેણે પુછ્યું કે તેનું શું નામ હશે? રામ-
ચંદ્રે જવાબ આપ્યો કે તેઓનું નામ “મહા-
મીઠ” છે તેણે પુછ્યું કે તે ક્યાં પયદા થશે?
રામચંદ્રે જવાબ આપ્યો કે તે પથ્થરના મુલ્લ-
કમાં પયદા થશે અને અનુરના શેહરમાં જ-
ઈને રેહશે અને લાંથીજ તેઓનું દીન તમામ
જમીનપર ફેલાશે, અને તે જે કાંઈ કેહશે
તેમજ ખુદા કરી આપશે. જે કાંઈ તેના દીન
ને પકડશે તે “વઘકુઠ” (ખેહીસ્ત)માં જશે.
અને જે કાંઈ તેના દાનને પકડે અથવા

---

* તય કરીને એટલે પેદાર કરીને.

પકડીને છોડી આપશે તો તે “નર્ક” (નાર)
એટલે જહાન્નમમાં જશે.

વળી તેણે પુછ્યું કે તેનો ખોરાક અને
પોશાક કેવો હશે? રામચદ્રે કહ્યું કે તેઓનો
ખોરાક દુધ, ગોસ્ત, શાહદ, (મધ) અને સીરકો
હશે, અને પોશાક લુગી અને પાઘડી હશે,
અને પોતાના દીનને ફેલાવવા માટે થઈને તલ-
વાર અને બરછીથી લડાઈ કરશે.

આ રીવાયત બયાન કરનાર કહે છે કે
જ્યારે આ મુજબ હકીકત તે હિંદુ પાસેથી
સાંભળી તો મેં તેને પુછ્યું કે જ્યારે તમને
એવી મોઝતબર ખબર મળી છે તો શામાટે
મુસલમાન થતા નથી ?

તેણે જવાબ આપ્યો કે મુસલમાન થવું
દીલ ઉપર છે; મેં કહ્યું કે તમારા દીલમાં છે?
જવાબ આપ્યો કે હા ! પુછ્યું કે તો તમે
શામાટે બહાર નીકળી નથી ?

(૨૩૯)

તે વખતે તેણે કહ્યું કે તમે બચ્યા છો;
આ મસલેહતની તમને ખબર ન પડે; પછી
તેઓથી રૂબરૂ થઈને ઘરે ગયો અને ગદરની
પહેલાં તે હાંદુ મરી ગયો.

ગદરની દસ વરસની બાદ હું મારી બેનને
ઘેર ફરેહપુરમાં ગયો, તો ત્યાં પણ તેજ હાંદુ
'જેવો બીજા એક હાંદુને જોયો, અને તેનું
નામ શીતલ હતું, તો તેના સાથે પણ એજ
મુજબ વાત થઈ તો તેણે પણ તે વાત કમલ
કરીને કહ્યું કે ખરું છે, બન્નેકે તે વેદમાં તેણે
જે કહ્યું તે કરતાં હજાર મોહમ્મદ સં ના
તાઅરીફ વધારે છે. એ મુજબ કહીને વેદની
અંદરની કેટલીક બાબતો બોલ્યો પણ હું કંઈ
સમજી શક્યો નહીં; પછી તેણે તેના ખુલાસો
કર્યો કે પેદા કરનારે તમામ કમાલ તે
મોહમ્મદ સં ના ઉપરજીવિતમ કરેલ છે,
અને કોઈ અવતાર અથવા અન્ય તેનાથી વધી

(૨૪૦)

નહીં શકે, તમામ તેનાથી નીચેના દર-
જગના છે.

વરસલામે ઐલા મનિ-

અને સલામ થાય ઉપરચેનીકે તામેદ

તમેઐલ હોદા.

રી (અનુકરણ) કરે હીલ્યતાની (ઉપદેશની)

